

PAMĚŤ OSTRAVY

2016-2018

ALMANACH PRACÍ Z PROJEKTU KNIHOVNY MĚSTA OSTRAVY

S FINANČNÍ PODPOROU STATUTÁRNÍHO MĚSTA OSTRAVY

PAMĚŤ OSTRAVY

ALMANACH PRACÍ Z PROJEKTU KNIHOVNY MĚSTA OSTRAVY

sestavila

Jarmila BUREŠOVÁ

jazyková korektura

Irena ŠŤASTNÁ

obálka

Andrea PEŘÍKOVÁ

grafická úprava a tisk

Miluše POLOKOVÁ

TISK MORAVAPRESS s.r.o.

vydala

KNIHOVNA MĚSTA OSTRAVY, příspěvková organizace

s finanční podporou statutárního města Ostrava

vydání 1.

Ostrava 2018

ISBN 978-80-906989-6-3

Úvodní slovo

Vzpomínání pamětníků jsou poklady, které mnohdy zná jen okruh jejich nejbližších. Stává se však také, že barvitě a nápadité příběhy z období, jež ti mladší nezažili, zůstávají skryty a neobjeveny. Přitom stačí málo – projevit zájem, zeptat se, pít se po příbězích a vyslechnout.

Znát, co bylo, je jedna z povinností nás všech, která lidem umožňuje pochopit kontext v celé šíři. Jsme rádi, že Knihovna města Ostravy může svým dlouhodobým projektem mapování orální historie místních obyvatel přispět k takovému účelu.

Knihovna města Ostravy
Mgr. Irena Šťastná

Projekt Paměť Ostravy

Nápad vznikl v Knihovně města Ostravy v roce 2014.

Za pět let existence projektu Paměť Ostravy jsme prožili mnoho krásných chvil při společném setkávání – proběhl slavnostní křest prvních materiálů a vernisáž výstavy v závěru roku 2014, křest první publikace o dva roky později, výstava ve foyer Nové radnice a zejména velké množství pracovních schůzek při sběru příspěvků a jejich prezentaci. Pamětníci byli také aktéry besedy k 70. výročí osvobození Ostravy v Ostravském muzeu. Vznikla nová přátelství. Tentokrát jsme opět specifikovali témata – učitelé, školy, práce na Ostravsku. Ukázalo se, že jsme zvolili správně. Sešlo se velké množství příspěvků, a tak jsme mohli přemýšlet nad vydáním další sbírky pamětí. Část příspěvků byla sepsána autory, s jinými pamětníky jsme se setkávali a postupně zapisovali jejich vyprávění. Vše bylo autorizováno. V několika případech jsme vzpomínky redakčně krátili. Do knihy jsme rovněž, se souhlasem editorky, zařadili dvě vzpomínky již dříve uveřejněné ve sborníku Nikdy jsem nebyl podceňovanej ze vzpomínek Romů po válce přesídlených do Ostravy. Před pěti lety jsme začínali se sny a představami, dnes můžeme zčásti bilancovat – podařil se projekt, který je v knihovnickém světě ojedinělý a jak se stále potvrzuje, v dnešní rychlé digitální době důležitý pro nás všechny.

Přeji příjemné vzpomínání

Knihovna města Ostravy
Mgr. Jarmila Burešová

RNDr. JIŘÍ BÁRTA *1947

Počátky porubské školy očima pamětníků

O porubské obecné škole se najde mnoho zajímavého nejen ve staré místní kronice, ale také v některých rodinných kronikách místních rodáků. Nahlédneme dnes alespoň do jedné z nich, kterou založil dlouholetý ředitel (rektor, řídící učitel) této školy pan Josef Bárta a zároveň také do "paměti" jeho vnuka, profesora Ilji Hurníka, DrSc., které vyšly tiskem pod názvem *Dětství ve Slezsku*. V této knize vzpomíná na svého otce Josefa Hurníka, který rovněž na porubské škole pod řízením svého tchána působil.

V rodinné kronice její zakladatel Josef Bárta o tomto tématu mj. píše:

"Porubská škola byla postavena r. 1808. Byla to budova jednopatrová, v přízemí byla učirna, v poschodí byt správce školy. Do této školy chodil už můj dědeček Vincenc Hurník, moje matka, moji sourozenci i já. Coby šestiletý jsem r. 1875 nastoupil do porubské jednotřídky (zůstala jednotřídní školou až do r. 1889), jejímž správcem byl pan Petr Komárek.

Vyučování tenkrát bylo hodně obtížné, neboť učitel měl tehdy na starosti skoro 200 dětí školou povinných. Poněvadž jediná školní místnost nemohla tolik dětí pojmouti, tyto byly rozděleny na 2 skupiny. První skupina (od 4. šk. r.) chodila dopoledne, druhá skupina (1. -3. šk. r.) odpoledne. Přesto byla učirna naplněna do posledního místečka a vzduch po krátké době nesnesitelný. Že v takové přeplněné třídě trpěla kázeň i vyučování rozumí se samo sebou. Mnozí nezvedenci se bavili, škádli a znepokojovali učitele tak, že musel upotřebiti k utišení neposlušných žáků lískové hole. V té době trvaly hlavní prázdniny 6 týdnů a byly rozděleny takto: 4 týdny o žních od 15. července do 15. srpna, a pak 2 týdny v září, když se vykopávaly brambory. Také tenkrát existovaly pro starší žáky všeobecné úlevy. Tito nechodili do školy od 1. dubna do konce října. Aby mohli rodičům pomáhati při pasení dobytka a polních pracích. Když jsem nastoupil do školy, psali jsme dlouho jen na tabulkách, sešity se používaly až ve vyšším oddělení a to jen pro krasopis. Názornin nebylo skoro žádných, pamatuji si pouze na mapu rakousko-uherské říše a na mapu polokoulí, rolník a řezník František Švidrných tehdy škole daroval ještě malý globus...

...Po maturitě na Učitelském ústavě v Příboře v r. 1890 jsem obdržel své první učitelské místo na pětileté škole v Klimkovicích. 1. března 1894 jsem byl ustanoven za nadučitele na dvoutřídní škole v Porubě. Ze šesti žadatelů o toto místo jsem byl nejmladším – ve svých 24 a půl letech. To, že jsem se jím stal tak brzy, vděčím zejména tomu, že si porubští občané vážili mého otce a že mne znali jako dobrého učitele v sousedních Klimkovicích... Hned od samého

počátku bylo mou snahou odstranit všeobecné úlevy starším žákům. Získal jsem pro to starostu obce Antonína Bestu, který byl zároveň členem školní rady. Mnozí rodiče ovšem nebyli s tímto naším snažením spokojeni, nechávali často děti doma, ale když začali dostávat i peněžité pokuty, vzdali se odporu a posílali své děti řádně do školy...

... Škola byla postupně rozšiřována. Už před válkou (1. světovou pozn. Jiří Bárta) měla 5 tříd. Snažil jsem se ze všech sil, aby obec postavila novou školní budovu, jež by vyhovovala potřebám doby, ale nepodařilo se to ani mně, ani mým přátelům. Místo školy byl postaven "Obecní dům" s byty pro učitele. V mém bývalém bytě byla zařízena čtvrtá učebna a pátá třída byla umístěna v novém obecním domě. Nové školy jsem se tedy nedočkal a celých 33 roků jsem musel učit v nevhodné a nehygienické budově. Při odchodu na odpočinek v r. 1927 mně zemská školní rada vyslovila pochvalné uznání."

A jak na kantorské působení Josefa Hurníka vzpomíná jeho syn Ilja?

"... Rakouské úřady by se spokojily s maturitou, ne však můj otec. Ten chtěl co učitel navíc i odborné vzdělání, a tak aspoň na rok odjel studovat do Prahy... Když se otec vrátil, začal v porubské škole svou nejlepší kantorskou dobu. Nevím, jak dalece mu k té skvělé práci pomohla věda, pochycená na universitě. Spíš bych hádal, že to bylo dílo jeho talentu...

...Můj otec byl přesný opak pedagoga, jenž má vyučování za vědu a děti za materiál. Vcházel mezi ně jako do společnosti, jediné žádoucí, jako její nejstarší, nejnapaditější člen. Neviděl v dětech hlínu, již může dát učitel tvar, jaký se mu zlíbí, nýbrž lidi, kteří mají už svou hlavu – tedy i určitou zodpovědnost...

...Mám knihu, dlouho nejmilejší, a nejen proto, že byla první. Napsaly ji porubské děti a ozdobily obrázky... Otec vydával s dětmi i časopis. "Naše klásky" se jmenoval. Na zadní straně byly zprávy ze světa. Jedna hlásila, že do Mariánských Lázní se přijel léčit slavný ruský spisovatel Maxim Gorkij. A vedle zprávy fotografie...

...Kdosi vykřikl: "Napišme mu dopis." ...Na čtyřicet dopisů, k tomu obrázky a otcův průvodní list šel do Mariánských Lázní. Sotva za týden vstoupí do třídy sám pan průvodník a obřadně předá tátovi obálku. V ní dopis Maxima Gorkého. Rozečtvěně čte a překládá porubský učitel věty dojaté i hluboce myslitelské. Gorkij oslovuje v dopise otce, ale text se obrací na všechny československé děti. Josefu Hurníkovi, učiteli v Porubě *"Srdečně jsem byl dojat milým pozdravem dětí porubské školy. Posílám škole svoji podobiznu a své knihy v ruském i německém jazyce. Řekněte dětem, že já v jejich letech jsem žil velmi těžko, velmi bídě, ale již tehdy plně jsem pocítil, že všechno zlé i dobré pochází od člověka a pro člověka. Čím déle tím jasněji jsem si uvědomoval rozhodující*

význam vůle a rozumu člověka, těchto dvou pramenů všeho blaha, všech radostí i velkých událostí světových. Tato víra spasila mě od záhuby, s touto vírou prožil jsem celý život, slouže podle svých sil člověku. Tuto pevnou víru z celé duše přeji dětem porubským, dětem celé československé vlasti, a nechť ona je šťastna! Mariánské Lázně 20. 1. 24

M. Gorkij“

Venkovský kantor netušil, čeho se tu odvážil. Vždyť oficiální místa brala přítomnost Gorkého na vědomí jen s rozpaky. Ne vládní delegace, ale děti z hornické vsi jej u nás uvítaly."

ANTONÍN BLAŽEK *1928 †2018

Kolvuzky

Ve 40. letech minulého století Vítkovické železářny postavily za starobincem šterkovnu a začaly těžit šterk z neregulovaného řečiště Ostravice, které bylo v nížině. Brzy se ukázalo, že toto nákladné zařízení nebyla dobrá investice. Musela být postavena železniční vlečka s nákladní rampou, třídící síta. Jelikož těžba šterku byla vzdálena 300 m, doprava byla vedena po úzkokolejné dráze pomocí „kolvuzků“.

Byly to výklopné vozíky o obsahu jednoho kubíku ručně posouvané po kolejích až pod rampu, kde již pomocí vrátku vozíky doputovaly k sítům. Po vyklopení byly zpět ručně dopraveny k řečišti. Šterk se kopal, nakládal a dopravoval ručně. Tato těžká práce poskytovala aspoň malou obživu těm nejchudším. Nám dětem však byla novou zábavou.

Po práci, když dělníci odešli, kolvuzky zůstaly na kolejích. Místo šterku jsme nastoupili my. Dráha k rampě byla mírně do kopečka, měla kolem Betoňáku dvě zatáčky pod tunel a už jsme byli na startovní čáře: nástup na štosbol (nárazník vzadu na kolvuzku), nasadit brzdu z dřevěné kulatiny a spanilá jízda mohla začít. I když to vypadalo strašidelně a dost nebezpečně, nikdy se nám nic nestalo, kromě vykolejení z dráhy a zabočení kolvuzku do hlíny. Pracně jsme kolvuzek postavili na koleje a jízda mohla pokračovat. Tato zábava nám klukům vydržela dva roky, než byla těžba šterku zrušena. Dráha nám pak v zimě posloužila k sáňkování.

Lecianka

Když něůžete v noci spát, plnu hlavu vzpomínek, tak vstaňte a honem to dejte na papír, ať cošík aspoň po Vás zůstane a ně jen trochu popela. A tak vydejte se se mnou a buď-li se vám to líbí, přidejte se.

Jednoho letního odpoledne naše parta směřuje ke starému rameni Ostravice poblíž šachty „Luis“, kde je vstup do podzemí, v očekávání velkého pokladu. Překonáváme železnou mříž – jsme totiž v ústí kanalizační stoky směřující do Ostravice plné „zajeru“. Prvních deset metrů překonáváme lehce, stoka je vysoká 2 metry a téměř bez vody. Čím dále do nitra podzemí se prostor zmenšuje. Narážíme na první kobku s výklenky, kde přibývá vody a začíná se to hemžit potkany. Poklad a stopy nikde.

Přesto udatně postupujeme dopředu, další kobka, do které ústí ze čtyř stran potrubí plné splašků, nahoru vede žebřík k silničnímu poklopu, dobré znamení, tudy v případě potřeby utečeme. Jak tady mohli zločinci existovat, zůstává rozum

stát. Jistě jsou to jen báchorky a babské povídky, bez pokladu a známky jakékoli nekalé lidské činnosti. Zklamání se vracíme zpět.

Lecianka, ta tajuplná jeskyňka našich klukovských výletů, nových dobrodružství a zážitků. Povídky o nepolapitelném loupežníku a vrahovi Martinu Leciánovi (1900-1927), následovníkovi dobrodruha Babinského, byly dostatečnou zárukou našich budoucích úspěchů a nových objevů.

Maminka

Narodila se ve Svinově v roce 1905 jako druhé nejmladší dítě v chudobné rodině kováře, kde již bylo pět dětí. Nebylo to nic radostného, musela od malička pomáhat při chodu rodiny. Později přibyl bratr, takže sedm hladových krků. Vše završilo úmrtí rodičů v jejích dvanácti letech. Opatrovníkem se stal nejstarší bratr Bohuš, který byl již plnoletý. Takže žádné vzdělání, jen služka v lepších, bohatších rodinách. Takový byl v tehdejší době úděl.

Narodil jsem se v nešťastné době. Byla nezaměstnanost, tatínek přišel o práci jeřábníka a žili jsme z podpory 10 korun na týden. Maminka sloužila v rodině p. Mastníka v Zábřehu Družství. Tatínek byl o 13 let starší a už měl sedmiletého syna. Přijala ho jako svého a on na to nikdy nezapomněl. Svatba byla později. Jak to ta maminka dělala, že to vše zvládala a nikdy si nestěžovala? Všechny ty trable jsme se dovídali až později, jak jsme nabývali rozum. Když se začala lepšit hospodářská situace, otec se vrátil do práce a v roce 1930 dostal v Jubilejní kolonii jednopokojový byt, kde se narodil můj bratr Miloš a kde maminka žila až do konce života.

Tam už jsme dýchali trochu volněji. Začali jsme chodit do školky, školy, tropit první hlouposti a naše maminka to všechno snášela. Vzpomenu dvě příhody, které se staly těsně za sebou. Hráli jsme na schovávanou a napadlo nás, že bychom se mohli schovat nahoru na parapet okna, což byl strašně pitomý nápad. Stalo se, že při té schovávané jsem sklouzl na parapetu ve výšce přízemního bytu a spadl na chodník tak šikovně, že to odnesla moje brada. Následoval maminčin pláč, cesta do nemocnice, dvě klamerky, posměch ve škole a další starost maminky. Žádná výčitka nebo nadávka, jen obava maminky, co zase kdy vyvedu. Druhá příhoda se stala mému bratrovi Milošovi. Šel pro ocet do blízké Budoucnosti a při cestě zpět zakopl o chodník a spadl na ruku tak nešťastně, že si pořezal zápěstí na ruce, jen aby zachránil láhev. Nezachránil, a štěstí, že to byly jen žíly, sešití v nemocnici a další starost maminky.

Maminka nám hodně zpívala, co já znal písniček! Mnohokrát jsme v těžkých chvílích a za války prozpívali celé večery, tato láska ke zpěvu ve mně zůstala.

Maminka také opatřila předplatné do Moravskoslezského divadla a tak jsem začal vnímat i vážnou hudbu a kulturu. Tehdejší rodiny udržovaly zvyky předků a o výročích a svátcích se scházely. Rodiny maminky se scházely o vánočních a zimních svátcích. I když jsme nebyli příliš majetní, vždycky se něco dobrého našlo, důležitější, že jsme byli spolu. U nás o Vánocích byla na slavnostním stole také švestková omáčka a noky, štrůdl, vánočka, cukroví, ale také sledi v kyselém nálevu, bramborový salát byl bez majonézy, ale s fazolemi, kapr. Vánoční dárky byly skromné, většinou exotické ovoce nebo ošacení. Můj dárek za první vydělané peníze mamince byla krepdešínová látka na šaty. Udělal jsem jí velikou radost.

Maminka byla katolička a tak ve válečném roce 1942 jsme na její přání byli s bratrem pokřtěni. Blížil se konec války a ten naši rodinu citelně zasáhl. Starší bratr (ročník narození 1921) byl totálně nasazen do Chemnitz v Německu, kde se zapojil do sabotážních akcí. Skupina byla odhalená, a tak do konce války byl v koncentračním táboře Buchenwald. Na jaře byl účastníkem pochodu smrti, ale podařilo se mu uniknout a dostat se do území osvobozeného americkou armádou. V květnu 1945 se vrátil domů. Já byl jako vítkovický učeň nasazen od prosince 1944 do dubna 1945 na zákopových pracích ve Frenštátě a Ostravě. Po válce bylo dostatek práce pro každého. Maminka začala pracovat na učilišti jako uklízečka, my tři bratři jsme také začali vydělávat. Vznikaly nové rodiny a z maminky se stala milovaná babička. A nové starosti, ale babičkovské: postupně šest vnoučat se ocitlo v její blízkosti a péči. Andělská duše maminky opět hojila bolístky a ranky na duších svých vnoučat. To, co neměli vědět rodiče, věděla jejich milovaná babička.

Maminka a tatínek se stali trampy a velmi rychle se přizpůsobili. Získali jsme svobodu volného pohybu a stravování. Laciných tábořišť na našich trasách bylo dostatek, rodiče to vše nadšeně přijali.

Poslední dlouhý výlet byl na slovenskou Domašu v srpnu 1968. Tam jsme se dověděli od místních lidí, že na hranicích stojí sovětské tanky, což se potvrdilo druhý den po přjezdu domů 21. srpna.

V tom roce zemřel tatínek. Maminka pak s námi jezdila na přehradu Olešná. Vnoučata dospívala a připravovala se na svou vlastní cestu, a ona to s nimi prožívala. Pravnoučat se už nedočkala. Onemocněla zákeřnou nemocí a deset let jí statečně odolávala. V té době spočívala léčba jen v tišení bolestí. Její duše odešla nahoru mezi anděly, smířená s bohem, v pokoře tak, jak celý život žila. Odešla v náručí mého bratra Miloše a mé manželky Evženky. Jsem jí za to vděčný. Já byl tenkrát v práci. Víím, že mi odpustila a že tam v nebíčku na mě čeká. Vždyť to byla maminka. Moje.

Moje „podvyživené“ bohaté dětství

Početné dělnické rodiny si přilepšovaly na živobytí chovem drobného zvířectva, slepic, králíků, na vánoce se dokrmovaly husy, obdělávalo se políčko, kde se pěstovala zelenina, brambory. Vzpomínám si, jak jsme chodili po škole pást slepice a králíky do Bělského lesa nazývaného Březí. Abychom je potom lehce chytili, byli na dlouhém provázku, takže to bylo snadné.

Na nákup do tzv. Vanhale (varen hale) na Sirotčí ulici se chodilo po výplatě s kočárkem. Rád vzpomínám, že jsme jednou za čas pěšky chodili kolem strouhy do Ostravy k Šindlerovi na housku s párkem. Rodiče si dali dršťkovou polévku s chlebem. Pěšky jsme šli proto, abychom na to měli. Rád jsem chodil tatínkovi k řezníkovi panu Bergrovi na teplý krakovský salám za 1 Kčs. Vždy jsem od něj dostal plátek na cestu.

Já byl dítě podvyživené, v péči Masarykovy ligy proti TBC. Vítkovické železářny měly v Bělském lese zotavovnu Rekonvalescent a já byl od šesti let jejím pravidelným pacientem. Také jsem v létě jezdil do zotavovny Mazák v Beskydech. Když mi bylo 13 let, to jsem velmi těžce onemocněl zápalem plic, srdeční a ledvinovou chorobou i dalšími komplikacemi. Stalo se to mou nerozvážností. Já měl jet zase do Rekonvalescentu. Den předtím jsme my kluci uspořádali lehkoatletické závody na hřišti DTJ, jenže špatné počasí nám vše narušilo. Běh na 5 km jsme běželi za deště. Já tenkrát vyhrál, ale málem prohrál život. Druhý den v noci již mě ze zotavovny vezli do Vítkovické nemocnice. Pamatuji si, jak u mé postele byli maminka a tatínek, lékaři, primář Němec Markér, lékař Bulhar Daniel, řádové sestřičky. Věnovali mi tolik péče a vděčně na ně vzpomínám, zvláště na pana primáře, který se i v neděli v civilu na mě přišel podívat. A maminka, ta byla v té těžké chvíli u mě pořád.

V té válečné době má strava prvních 14 dnů obsahovala přes den kostky ledu a na oběd hrozen vína. Později jen víno, co já se ho ujedl! Zanechalo to trvalé následky na srdíčku a dlouhou dietu bez soli, ale postupně jsem se zotavoval, že jsem mohl sportovat.

Díky předplatnému do Moravskoslezského divadla jsem poznal význačné umělce ostravské scény, jako byli Beno Blachut, Ivo Žídek, Přemysl Kočí, Eva Gebauerová, Drahomíra Drobková, Vladimír Brázda, Josef Kobr, Kosta Holubář, Franta Paul, Emerich Gabzdyl, Vlasta Pavelcová, Jiří Adamíra, Miroslav Holub, Vilém Pfeifer a mnoho dalších. Po válce mnozí z nich odešli do Národního divadla v Praze.

Měli jsme doma poměrně velkou knihovnu obsahující cestopisy, dějiny, krásnou i proletářskou literaturu z pera J. S. Tůmy, I. Olbrachta, J. Seiferta, V. Vančury,

V. Martínka, Majakovského, Hory, S. K. Neumanna, M. Majerové, J. Wolkra. Dodnes mám v knihovně vydání Jiráskových spisů z r. 1952, vydaných z podnětu tehdejšího prezidenta Klementa Gottwalda, ale také cestopisy J. Hanzelky a M. Zikmunda Afrika-Země snů a skutečností z r. 1952, Přes Kordillery, Tam za řekou je Argentina z r. 1959.

To vše bylo dobré pro mou činnost v mládežnickém souboru. Tatínek byl aktivním členem DTJ a jejího divadelního amatérského souboru. Dlouho visel doma na čestném místě Jánošík v jeho podání. Byl také činný v sociální demokracii a po válce v KSČ. Byl zakládajícím členem spolku přátel žehu „Krematorium“ v Ostravě. To vše mělo vliv na naši budoucí činnost ve společnosti.

Naše školní třída a já

Vzpomínky oživují fotografie a já musím konstatovat, že jsme byli docela úspěšná třída. Bylo to dáno potřebou nové české inteligence po odsunu Němců a ukončení světové války. V první vlně vzdělávacího procesu byli spolužáci se započatým středoškolským vzděláním. Já byl až v té druhé.

Defilují zde nejdříve vojáci, vysocí důstojníci vznikající Československé armády, plukovníci leteckta: Bařina, Vašek, Stařec. Tankisté: Bůžek, Tomis, Jurček. Inženýři: Jurča, Pchálek, Chlopčík, Pálka, Hruška, Bezruč, Stebel, Šprengel, Riegel, Šimek, Ignáčik. V Krnově pracoval jako konstruktér varhan Seifert. Od budování Košic až po generálního ředitele „hutnictví železa“ to dotáhl Ing. Březina, na krajského stomatologa MUDr. Chuchro, vítkovičtí technici Příkryl, Vavroš, Musálek.

Jako průměrný žák jsem ve válečném roce 1943 vstoupil do učebního poměru ve Vítkovických železárnách. Již tehdy bylo vítkovické učňovské školství na dobré úrovni. Psychotechnické zkoušky vyhodnotily výběr budoucího řemesla. Nová učňovská dílna v elektrárně přijala první učně strojních oborů. Mezi stovkou elektrikářů, soustružníků jsem nastoupil na obor strojní zámečnický, dva mistři vyučovali 100 učňů 5 dnů v týdnu, 1 den byla teorie na učňovské škole na Kotkově ulici. Učební program byl v němčině. Na tzv. „werkštyku“. Kus železa se opracovával téměř celý rok. Ve 2. roce jsme byli již v praxi v provozech Vítkovic. Já byl přidělen do rourovny, kde jsem se vyučil a zůstal až do nástupu vojenské služby. Tam se kovalo nejen železo, ale také duše. Pohyboval jsem se mezi pravými i levými straníky. Jako deteják z Jubilejní kolonie jsem měl blíže k levici. A tak učňovská léta probíhala pod patronací tovaryšů Bajgara, Rybáře, Cholevy, Příbyly, Vojtáska, Černíka (budoucího předsedy vlády), Němčíka a dalších. Rourovna jako jeden ze závodů Vítkovic se podílel na výrobě válečné

munice, byl vojensky střežen, byl pod přísnou kontrolou, přesto se dařilo sabotážím a bojkotu. Od podzimu 1944 jsem byl totálně nasazen na zákopových pracích ve Frenštátě a ostravském letišti. Květen 1945 přinesl konec války a velké nadšení a odhodlání k budování lepší společnosti. Naděje se ukázala vítězstvím lidu ve volbách v roce 1946. Jako čerstvý vyučenec jsem se zapojil do nedělních brigád na opravu zemědělských strojů v pohraničí, organizovaných odborářem Josefem Krutkým.

Škola základ vajíčka

Sotva se vyklubeme z vajíčka, již jsou kolem nás učitelé a provázejí nás po celý život, nikdy se jich nezbavíme.

První a nejpřednější je maminka, nastaví nám prso a učí nás sát mléko, opatruje a chrání, strachuje se. To magické slůvko máma, táta je mezi prvními projevy hlasité konverzace. Stařenky a staříčci, tetičky, bratřenci, sestřenice, ochránci se rozrůstají, ale také začínou přibývat takoví, kteří nám nepřejí. Máme-li kolem sebe dobré lidi, je jistota, že se z nás stanou dobří občané, je li to opačně, je to špatně. A tak v pravý čas, jak to nastavili naši předci a náš velký Čech, učitel národů Jan Ámos Komenský, nastupuje škola, která to srovná.

Rád vzpomínám na první kroky do 1. třídy Obecné školy v Hrabůvce U Pošty. První den slavnostně v botách, pak už za pěkného počasí jsme si „batovky“ šetřili a chodili bosí. Paní učitelka Roubíčková byla přísná a nic nám neodpustila. První tahy kamíčkem na břidlicovou tabulku. Skřípot pera namáčeného do kalamáře a kaňka v sešitě. Tenkrát jsme měli vyučovací předmět „krasopis“. Chloubá to našich písmáků. Za první republiky byly učitelky obvykle svobodné, a tak veškerou lásku dávaly ve škole dětem. Já se s učitelkou Roubíčkovou ještě opět setkal v měšťanské škole, kde nás učila fyziku. Stalo se, že v hodině při pokusu s bílým fosforem se vznítil a dost ji popálil na ruce. Musela se léčit, a tak jsme se kluci dohodli, že ji navštívíme. Koupili jsme velkou kytici a šli do Zábřehu Pískových dolů, kde bydlela, na návštěvu. Ještě dnes vidím rozzážené její oči, od kluků to nečekala. Měli jsme ji rádi. Můj nejmilejší učitel Trojka mě učil ve druhé a páté třídě. Jak on to s námi uměl. Komenského „škola hrou“ jím byla uplatňována v plné míře.

Nástup fašismu v Evropě nenechával nikoho z dospělých na pochybách o blížícím se válečném konfliktu. Já to prožil s panem učitelem Trojkou dvakrát, kdy po Mnichovu v částečné mobilizaci bránil ohrožené Československo. Zradou západních velmocí však došlo k odtržení Sudet a vydání pohraničí Německu, Maďarsku a Těšínska Polsku. Zrada byla dovršena v březnu 1939 vyhlášením Protektorátu Čech a Moravy, samostatného Slovenska a obsazením německou

armádou. Učitel Trojka se vrátil do školy a vyprávěl nám o křivdě a zradě, já viděl poprvé plakat chlapa. Městská škola byla přejmenována na Hlavní, do výuky byla zařazena němčina, doprava byla převedena vpravo, začaly se vydávat podle pracovního zařazení potravinové lístky a další „říšská“ nařízení.

Ve 3. třídě byl náš spolužák Milan Hruška, ač nás postavou převyšoval, často napadán, až to přerostlo únosnou mírou. Doma si postěžoval, řešilo se to s rodiči a třídním učitelem. Vše se přátelsky vyřešilo s podmínkou, že při přechodu do městské školy se představíme panu řediteli a třídnímu učiteli. My totiž obdivovali Milanova tatínka. Byl nadšený hvězdář amatér. Vyprávěl nám o hvězdách na obloze, popsal souhvězdí, což se nám později hodilo při plnění odborných zkoušek v Junáku. Také jsme mohli za jasných nocí pozorovat hvězdy jeho vlastnoručně postaveným dalekohledem. S Milanem jsme od té doby byli kamarádi. V dospělosti vystudoval VŠB, stal se hutním inženýrem v Trinci. Vroubeček, který jsme měli v obecné škole, jsme vyřešili s panem ředitelem Vavrošem a třídním učitelem Malohlavou hned první den. Po celé čtyři roky jsme pomáhali při ošetřování školních pomůcek, třídění a ukládání knih, ale také jsme rádi chodili po škole na jeho botanickou zahradu na Bastlově ulici, která je dodnes udržována jeho synem a také vnukem, docenty MUDr. Vavrošovými. Pan ředitel Vavroš mě pak učil dějepis a němčinu. Třídní učitel Malohlava učil matematiku. Učitelský sbor byl již profesně zaměřen na jednotlivé předměty, a tak v průběhu čtyř let si už ani všechny nepamatuji. Nezapomenutelný je pan učitel Kulínský, který učil němčinu a hudební výchovu a dnes již nepoužitelnými způsoby nám vštěpoval noty, byl budoucím dirigentem Dětského rozhlasového sboru Ostrava.

Po panu řediteli Vavrošovi se ujal ředitelské funkce pan učitel Pešat, který rovněž učil hudební výchovu – pro mě už přijatelnější. Později přešel do funkce ředitele hudební školy ve Vítkovicích a dirigenta, zakladatele Ostravského symfonického orchestru, dnešní Janáčkovy filharmonie. V mé dospělosti jsme se často potkávali v Beskydech na Lysé hoře. Já šlapal nahoru, on se skupinkou ostravských umělců již v hlučné debatě scházeli do údolí k vlaku, aby včas stihli svá vystoupení v Ostravě. Ve škole působili další hudebníci, paní učitelka Olivová a učitel Cigánek, kteří účinkovali v souborech Moravských učitelů. Učitelé Mezírka, Souček, Nemynář, Komíř, Šišková uzavírají výčet těch, které si ještě pamatuji. V roce 2014 jsem při besedě „Figurky Jubilejní kolonie“ konané v Knihovně města Ostravy v pobočce na Závodní ulici hovořil o svých učitelích, kteří formovali můj budoucí život. Nešlo je všechny vyjmenovat. V roce 2015 slavila škola v Brezinově ulici 80 let jejího trvání. Já jsem poskytl fotografie z roku 1939-1943 a těšil se na setkání se spolužáky. Nepotkali jsme se. Všechno již byla mladší generace, sešly se dvě stejné fotografie, jedna moje a druhá zapůjčená z archivu.

Věci poslední

Odchod na onen svět, odkud již není návratu, vždy poznamenává duši příbuzných, a poznamenává na celý život. V mnohých rodinách má trvalé následky ekonomické. Snahou mnohých osvícenců bylo tyto důsledky zmírnit. Tak vznikaly první charitativní spolky, pohřební fondy, podpůrné organizace v rámci obcí, státu a také velkých průmyslových závodů.

Můj otec byl v prvorepublikové Ostravě zakládajícím členem nově vzniklého spolku „Přátel žehu“. Platil příspěvky a zabezpečil tak rodinu před velkým vydáním. Pohřeb byl předplacen a rodina se mohla důstojně rozloučit. Velké průmyslové podniky ukládaly měsíčně, podle počtu úmrtí, zpravidla 1 Kč za zemřelého do pohřebního fondu a vyplácely pohřebné podle stanov. Ve Vítkovických železárnách byla část pohřebného vyplácena ještě za života, později v 80. letech celá a v 90. letech byl fond zrušen. Státní podpora byla také zrušena a tak jsme se vrátili o několik let zpět.

Pohřební službu v Hrabůvce zajišťovaly dva ústavy. Na staré Místecké ulici naproti pošty to byl pohřební ústav Brada. Druhý pak ve Vítkovicích na ulici Prokopa Velikého Concordia. Ten poskytuje služby dodnes. Noblesa obřadu byla většinou zajišťována osobní účastí majitelů. V té době převážná část pohřbů byla z domu smutku. Se zesnulými se rozloučila nejbližší rodina, pak se seřadili smuteční hosté k doprovodu. Před rakví nesl kříž kostelník nebo funebrák, následovali kněží a ministranti, hudba, čestní hosté, většinou muži, pohřební vůz tažený dvou i vícespřežím, nákladnější obřad s květinovými dary vezl květinový vůz. Rakev s nebožtíkem do vozu vynesli buď kamarádi, nebo funebráci, kteří pak drželi po celou dobu obřadu čestnou stráž a šli podél vozu. Na hřbitově vynesli rakev do hrobu a po obřadu spustili do země. Církevní obřad vedl kněz, civilní obřady často řečnický zabezpečoval pan Čurda-Lipovský.

Funebráci byli v livreji napoleonských vojáků, přepásáni stříbrnou šerpou, muzika v uniformách, smuteční hosté, muži v buřinkách nebo cylindrech, ženy ve smutečním oblečení. Po skončení obřadu rodina uspořádala kar buď doma, nebo většinou v hostinci. Smutek byl dodržován až jeden rok, to znamenalo, že muž ani žena nevstupovali do nových manželských svazků. Chudobné rodiny s mnoha dětmi často končily v obecním chudobinci nebo sirotčinci.

Život šel dál. Smutek a žal časem se zmínil, zůstala v srdcích pieta a vzpomínky. Čas od času vykonáme zádušní mši, navštívíme hroby, položíme kytíčku. Úcta zůstává, jen ta noblesa se vytratila.

MUDr. JIŘÍ BOŘUCKÝ *1919

Moje dětství v prvorepublikových Vítkovicích

Narodil jsem se na podzim 1919 jako páté dítě ze šesti do rodiny učitele. Od matky jsem se dozvěděl, že moje narození bylo velmi neobvyklé – rodina se právě stěhovala z Krmelína do Vítkovic – a v novém, skromném bytě, bylo plno nevybalených kufrů a stěhovacích beden. A tam jsem přišel na svět.

Bylo to brzy po vzniku samostatného československého státu, a to mělo za následek, že mnozí obyvatelé Vítkovic, kteří se za Rakouska hlásili k Němcům, se nyní cítili být Čechy a svoje dítky začali posílat do českých škol. Ve Vítkovicích byl najednou nedostatek českých škol a českých učitelů – a tehdy i mému otci (který se zrovna vrátil z války do civilu) bylo nabídnuto místo v tamní škole.

Problém byl s bytem. Ten nebyl k dispozici, a tak se musel nouzově zařídit ve škole. Posloužila jedna třída se šatnou. Ze šatny se udělala nouzová kuchyň a třída se přepažila na dvě nevelké místnosti, a takto zde žila početná rodina až do roku 1932. To bytové provisorium jsem zprvu nijak zvlášť nevnímал, byl jsem malý kluk a jiný byt jsem si nedovedl představit. Ale potom přišel rok 1929 a dlouhá a velmi tuhá zima – a s ní dlouhé uhelné prázdniny, kdy se ve školách netopilo. A to nám nikomu nebylo dobře. Škola sídlila na Republikánské, později Místecké a dnes Výstavní ulici, tam kde je nyní Dopravní inspektorát.

Ze svého raného dětství nejčastěji vzpomínám na Marxův sad, který byl mým oblíbeným hřištěm a místem různých skoro dobrodružných zážitků. Původně tam byl vítkovický hřbitov, ten byl zrušen a místo něj vznikl park, který dnes známe jako sad Jožky Jabůrkové. U vchodu zůstaly dvě menší stavby; v jedné byla Masarykova liga proti tuberkulóze a v druhé byla márnice.

Navštívit park bylo pro mne i v dětském věku snadné – byl jen asi 150 metrů od našeho bydliště. Musela se ovšem přejít Republikánská ulice. Aut bylo tehdy málo, byly hlučné a nejezdily moc rychle. Větší část dopravy tvořily koňské potahy a metaři, kteří po těch koních cesty uklízeli. Přejít cestu mohlo bez obav i malé dítě. Takže tam v parku jsem nejčastěji pobýval.

Co už se málo ví, v Marxově sadu byla malá zoologická zahrada: asi čtvrtinu parku zabírala velká obora, kde se volně procházeli daňci a laně, v samostatné voliérě byli různí exotičtí ptáci, v jiné kleci asi čtyři opičky. Žil zde dokonce i medvěd – ale ten byl umístěn hned za vstupní bránou v bezpečné, masivní, kovové kleci, skládající se ze dvou oddílů propojených chodbičkou, která se dala uzavřít a tím izolovat medvěda v jedné nebo druhé polovině kleci a umožnit tak jeho bezpečnou obsluhu (krmení a ev. jinou péči o toto zvíře). Návštěvníci byli chráněni před přímým přístupem ke kleci nízkým dřevěným plůtkem

opatřeným nápisem, že je zakázáno vstupovat blíže ke kleci. Přesto tam lidé lezli, někteří se snažili medvěda krmit vhašováním jídla z dálky skrz mříže, což se ne vždy podařilo. Asi tak v roce 1929 (dalo by se to dohledat v dobovém místním tisku) chtěl jeden mladý muž medvědovi do klece podat jídlo, napadané do meziprostoru, přelezl plůtek, medvěd ho prostrčenou tlapou uchopil za ruku, kterou vtáhl do klece. Muž v obraně opřel o klec nohu, ovšem medvěd se okamžitě zmocnil i jeho nohy. Trvalo dlouho, než se medvěda podařilo díky systému dvou klecí oddělit, mladého muže ošetřit a převézt do nemocnice, kde zemřel. Klec s medvědem ze sadu zmizela.

Jinak byl v parku krytý pavilon pro muzikanty, kde v neděli hrála dechovka. Při další procházce po hlavní parkové cestě se nacházelo umělé jezírko s vodotryskem uprostřed a tam se proháněly červené rybky. Dále cesta vedla k druhé bráně – za ní byla Husitská (dnes Lidická) ulice, které jsme říkali "promka" (t. j. promenáda) a tam bývalo velmi živo, zvláště v sobotu odpoledne, ale i jindy.

Zkrátka, park byl místo, kde jsem s partou kamarádů trávil většinu času. Ovšem měli jsme tam i patřičný dohled – museli jsme se chovat disciplinovaně: chodit jen po cestičkách, hrát si na určených místech a na to vše dohlížel stálý hlídač, který tam jezdil s károu na dvou kolech, metlou a lopatou, a uměl být i přísný. Na jiný prožitek z mého mládí vzpomínala občas moje máma – jako chlapec ještě školou nepovinný jsem běhával (i bez dozoru dospělých) všude po parku i okolí a potom se svěřoval mamince se svými zážitky. Tak jsem jí jednou sděloval, že jsem byl v parku v jednom domku, kde bylo moc lidí a byla tam též pěkná, ozdobená socha. Mámě to bylo divné a z dalšího dotazování zjistila, že jsem se protlačil v márnici mezi pohřebními hosty až k otevřené, vyzdobené rakvi s nebožtíkem. Hřbitov už byl sice odstěhovaný do Hrabůvky, ale márnice v Hrabůvce ještě nebyla a tak se vítkovické pohřby vypravovaly z márnice, která stála před vítkovickým parkem, a pohřební průvody nám chodily pod okny. Pamatuji si též na výjimečný pohřeb významného ostravského občana, vítkovického lékaře, pplk. dr. Ludvíka Klegy, legionáře a sokolského činovníka. Na tomto pohřbu v lednu roku 1933 se sešly snad celé Vítkovice a okolí! Lidé se řadili před Českým domem. Za vozem se zemělým jel ještě druhý pohřební vůz s velmi četnými věnci, což bylo nezvyklé. To už bylo krátce po našem odstěhování z Vítkovic do novostavby v Družství, ale musel jsem se pohřbu zúčastnit, protože dr. Klega byl i můj osobní lékař (a říkal mi "kolegáčku", protože jsem od svých dětských let rozhlásoval, že budu doktorem a doslechl se to i on).

O nedělích jsme celá rodina chodili navštěvovat maminy rodiče do Staré

Bělé. Ti měli pronajatý hostinec pod kostelem, kousek nad tenkrát novou Sokolovnou (postavena 1923) a kousek pod Katolickým domem (postaven 1931). Nad malou zahrádkou za domem se tyčila opěrná zeď a za ní bělská fara se zahradou. Dům, kde měl hospodu dědeček Rusek, později sloužil jako kanceláře Jednotného zemědělského družstva. Dnes už ve Staré Bělé ten domek desítky let nestojí – na jeho místě najdeme parkoviště a autobusovou zastávku.

Představíte-li si cestu z Vítkovic do Staré Bělé a zpět, kterou jsme každou neděli chodívali pěšky, protože tramvaj tenkrát končila ve Vítkovicích (nejprve u kostela, pak měla točnu za Marxovým sadem se zastávkou u kina Mír), tak se nelze divit, že zpět mě tatínek nosíval na ramenou.

Tatínek mě vysazoval na ramena často. To mi připomenulo 25. červen 1924 – datum návštěvy prezidenta T. G. Masaryka v Ostravě. Byla to velká sláva, což zachycuje mimořádný výtisk Moravskoslezského deníku z téhož dne, který naše rodina pečlivě opatruje. Zúčastnili jsme se vítání pana prezidenta u ředitelství vítkovických železáren a tatínek mě zvednul na ramena, abych lépe viděl. Přiznám se, že jsem tenkrát vnímal atmosféru vyzdobeného města, svátečně oblečených lidí, květiny, hudbu a shluk mužů v parádních oblecích, mezi kterými byl i pan prezident, ale jeho samotného jsem v davu nedovedl určit. Vždyť mi bylo necelých pět let. Ale byl jsem při tom! A zažil jsem tu slávu!

Když jsem byl starší, často jsem se pohyboval i v okolí parku a bylo tam na co se koukat - kousek od školy na Republikánské ulici stál Český dům, kde bylo tenkrát jakési kulturní centrum Vítkovic. Samozřejmě tam byla pěkná restaurace a společenské místnosti, kde se konaly různé akce pro veřejnost. Pamatuji si, že jsem tam byl mnohokrát na loutkovém divadle pro děti. Ale nejčastěji jsem tam chodíval, když jsem začal chodit do Sokola – už přesně nevím, kolik mi bylo tenkrát let – nějak to souviselo s nástupem do školy. Scházeli jsme se 2x týdně a bral jsem to jako svoji povinnost. Náš cvičitel byl bratr Boháčik a měli jsme program přesně naplánovaný. Začínalo se prostným cvičením, potom jsme přešli do vedlejšího sálu, kde bylo různé tělocvičné nářadí – koza, kůň, tělocvičný stůl, odrazové můstky a žíněnky – a tam jsme se učili skákat a dělat kotrmelce a správně padat, zkrátka být pohybově šikovný. To všechno se mi líbilo nejvíce! Za Českým domem bylo nevelké hřiště, kam jsme se při pěkném počasí občas přestěhovali nebo tam hráli volejbal.

Jiné místo, kde jsme si my, kluci, rádi hráli, bylo vítkovické náměstí, dnes náměstí Jiřího z Poděbrad – poměrně veliké, tehdy ještě málo frekventované, kde jsme mohli závodit v běhu a různě skotačit. Okolí bylo málo zastavěné – vlastně jenom jedna strana, kde dnes probíhá Halasova ulice. Tam stála (a stojí) velká škola a vedle ní zvláštní a velmi dekorativní židovská synagoga, ta už nestojí –

za německé okupace ji nacisté vypálili. Ovšem když se na náměstí objevily cirkusové stany nebo kolotoče, náměstí rázem velice ožilo, stejně jako když byla pouť a všude bylo plno budek a pultů s různými hračkami nebo pochoutkami (zvlášť mi chutnal turecký med!). Ale byly i jiné akce, které dokázaly zaplnit tento prostor. Pamatuji na velkou oslavu, vzpomínku na mistra Jana Husa, kdy po projevu vzplála veliká připravená hranice.

V roce 1927 jsem začal navštěvovat hudební školu. Hraní na housle mě moc nebavilo, dá se říci, že jsem všelijaké ty stupnice a etudy a písničky přehrával až po hlasitém donucování. Skončilo to pro mne až po šesti letech a až později jsem zjistil, že ta hudebka nebyla marná. Na housle sice nehraji, ale hudbu mám velice rád a myslím, že jsem ji začal správně vnímat až s využitím té průpravy, kterou jsem získal v hudebce.

A navíc: někdy po 30. roce přinesl nám jedna táta malou krabičku a dvoje sluchátka. Nějak si tam pospojoval několik drátků a ono to začalo hrát! Sice jen potichu, do sluchátek – ale první zázrak techniky byl na našem stole. Slyšeli jsme, jak tam nějaký pán mluvil, ohlašoval, jaký bude dnes program, čtení povídek, divadelní hry i časové signály každou hodinu a hudba – hodně hudby – od lidových písniček až po vážné skladby, které hrál velký orchestr. Časem byl program bohatší a bohatší – u krystalky se sluchátky u nás stále někdo seděl – a když se za nějakou dobu ozval i Josef Laufer se svými sportovními přenosy (hokej nebo fotbal), byl jsem vždycky u sluchátek první. Ale hudbu jsem poslouchal taky rád – to bylo něco jiného než to moje vrzání na houslích. Naše krystalka přijímala jenom ostravský vysílač. Když chtěl někdo poslouchat Katovice, musel si pořídit přijímač s lampou. A k tomu několik baterií. Ale my se spokojili jen s tou malou krabičkou – stejně to byl zázrak!!

Přibližně ve stejnou dobu jsem začal chodit do biografu. Velmi jsem si ty pohyblivé obrázky oblíbil. Ve Vítkovicích byly zprvu dva, později tři biografy (ten poslední postavili Sokoli – byl největší a nejpěknější, jmenoval se Rekord a později se přejmenoval na Mír). Vstupné nebylo vysoké, a tak se mi poměrně často podařilo nějakou tu korunu vyprosít. Biografy bývaly ovšem často vyprodané – i pár dní dopředu – a tak mi ani ta koruna v kapse nebyla nic platná.

Už jsem se zmínil o tom, že jsme v roce 1929 v Ostravě zažili mimořádnou zimu. Trvala od ledna do března a teplota v Ostravě byla až kolem -30°C, proto byly na všech školách "uhelné prázdniny". Zkrátka – netopilo se. A my jsme bydleli ve škole. Dali nám malá plynová kamínka, ale to zdaleka nestačilo.

Pamatuji si, jak se celá rodina tísnila u kamínek navlečená do všeho, co bylo k dispozici. Nebylo mi tenkrát ani deset roků, ale do dneška si pamatuji, jak zle se člověk cítil, když většinu času musel strávit pod peřinou.

Možná, že i tato zkušenost přiměla moje rodiče k stavbě vlastního domku. Na půjčku, samozřejmě. Na okraji Vítkovic byly k mání stavební pozemky za poměrně slušnou cenu, tak se našla i řada zájemců, kteří měli problémy s bydlením. Začalo se budovat "Družstvo" – jakoby nová čtvrť na okraji Vítkovic. Do nového jsme se přestěhovali v polovině roku 1932.

A ještě mám dvě vzpomínky z vítkovického dětství: jako malý kluk chodil jsem nakupovat – to byla výpomoc mamince, která měla stále mnoho práce. Náš obchod byl vítkovická závodní tržnice, tam chodila většina obyvatel Vítkovic, protože tam byly i nižší ceny. Mamka zapsala do nákupního sešítu (označeného pečeti a razítky), co potřebuje, a já sešitek zanesl do tržnice a odevzdal jej u pokladny. Na druhý den přijelo dodávkové auto a šofér nám v koši přinesl, co jsme si objednali i s vyhotoveným účtem, ten jsem potom u pokladny tržnice zaplatil v hotovosti. Lidé si holt víc důvěřovali.

I druhá vzpomínka se týká peněz, kterými se tenkrát náramně šetřilo. Na dříve zmíněném vítkovickém náměstí vyrostl nový dům, ve kterém byla záložna. Brzy se rozběhla kampaň, aby lidé co nejvíc šetřili. I ve škole se propagovalo heslo (prý od Komenského?) – "Spořiti se dá i z mála – jen začni a vytrvej!" Zájemcům se rozdávaly kovové pokladničky, které měly jednu vadu – neměly klíček. I já měl jednu takovou. A tak spořítkové, když jim pokladnička dostatečné šetřkala, šli s ní do záložny a pán za okénkem pokladničku otevřel, obsah vysypal před střídala (byly tam hlavně šestáky nebo padesátihaléře – koruna spíše výjimečně), spolu to přepočítali a pán za okénkem připsal spočítanou částku do spořitelní knížky. Po novém roce se vždy zapisovaly úroky, to byl provoz v záložně obzvláště čilý. Úroky se pohybovaly mezi 4-5 %. A výše úroků byla vyvěšena v prostoru pro zákazníky, aby se každý mohl zaradovat, když mu úrok o nějakou desetinku procenta poskočil.

V roce 1932 se vše změnilo – přestěhoval jsem se do zcela jiných Vítkovic. Byl jsem ovšem už náctiletý, byl jsem žákem ostravského gymnázia, do školy jsem jezdil tramvají (která, naštěstí, už byla prodloužena až do Družstva). Náhle jsem ztratil svůj dosavadní obzor, v okolí našeho domku nebyl ani Sokol, ani žádné kino – až po čase jsem se začal pomalu zabydlovat a nacházet nové kamarády. Taký se začal měnit i okruh mých zájmů, hodně jsem četl. Gymnázium, které jsem navštěvoval, dost vydatně ukrájalo značnou část z mého dosud volného času. Kolem našeho domku jsme začali vytvářet

zahrádku, zvýšil se můj zájem o přírodu, začal jsem číst knihy o neuvěřitelných přírodních divech a zázracích, a přihlásil jsem se mezi skauty.

Moje dětství bylo definitivně za mnou – zůstaly jen vzpomínky – pestré, živé, krásné a nezapomenutelné!

O svých skautských zážitcích a vzpomínkách jsem vyprávěl pro nějakou internetovou soutěž a záznam si lze přehrát na "Soutěž Příběhy 20. století # 2015144 ". O svém životě jsem pro internet napsal též delší povídání pro portál "Paměť národa", kde stačí do hledacího okénka napsat moje jméno.

ANDREJ ČERVEŇÁK *1947**Romové jsou Poruba**

Příběh pana Andreje Červeňáka, narozeného v roce 1947 ve Staré Lubovni, nyní bydlištěm v Ostravě-Porubě

Když mi byly tři roky, rodiče odešli do Ostravy za prací. Neměli podnájem, bydleli tady u jedné známé, a tak jsme s babičkou, dědou a sestrou odjeli zpátky do Staré Lubovně. Byt rodiče dostali až v roce 1958, takže jsme se za nimi potom vrátili. To mi bylo deset let. A od té doby zde bydlíme. Jako děcko jsem ale ještě chvíli bydlel také v Praze a Karlových Varech, naši totiž dělali silnice, takže cestovali.

Moje maminka pocházela ze Staré Lubovni, byla Rusnačka. To byla malá dědinka, tam u nás nebylo ani sto domů. U nás na Slovensku se mluvilo rusnacky. Takže já jsem neuměl ani slovo česky nebo slovensky. Musel jsem tady v Ostravě znovu do první třídy. Ale ne do zvláštní, akorát my, co jsme chodili do slovenské školy, jsme měli napsaný takový vykřičník. Děcka tady dneska chodí do školy na Štúrovu, to je kousek tam, jak je hřiště. A hodně jich včil chodí do zvláštních škol, nevím proč. Asi je tam rodiče chtějí dávat, jinak by tam nebyly. A rodiče s nimi nemluví romsky, já s vnoučaty romsky mluvím, nechci, aby se na tu řeč zapomnělo.

Po škole jsem šel na dva roky do učení, učil jsem se instalatérem, ale nedoučil jsem se. Jak jsem skončil, šel jsem tady do Poruby k Technickým a zahradním službám. Dělali jsme například pro Bytostav veškeré chodníky tady v Porubě. A taky výsadby, trávničky, klepáče, usazovali jsme sušáky, houpačky. Celý osmý obvod, kladli jsme obrubníky a betonovali. Potom jsem šel na vojnu a odešel jsem z vojny dříve, protože jsem podepsal, že půjdu na povrchové práce k VOKD. Stavěl jsem most u elektrárny v Třebovicích, kulturák tady v Porubě, všude, kde bylo třeba. Jak mi skončila povinná práce u VOKD, tak jsem se vrátil do Technických služeb, kde jsem nakonec dělal dvacet šest roků. Pak jsem dostal první infarkt, to byl rok 1988. Šel jsem na rok na nemocenskou a měl jsem invalidní důchod. Pak jsem ten důchod zrušil, vzal jsem si částečný a šel jsem zpátky. A potom, jak se začalo propouštět, tak jsem šel na plný invalidní důchod a teď jsem ve starobním důchodu.

Když jsem chodil do práce, byla lepší doba. Všechno bylo lepší, práce byla. Ráno jsme vstali, šli jsme na šestou do práce, jeli jsme dělat třeba do Komenského sadů nebo tady na osmý obvod na chodníky. Dojížděli jsme i do Prahy nebo jsme zalesňovali ve Frenštátě u šachty. Denně do práce, z práce a potom za bratrancem nebo za bráchou do Svinova, kde jsme pomalu do deseti do večera

stavěli baráky. Ve Frýdlantě měl podnik chatu a tam jsme každý rok jezdili na rekreaci. A Romáci pracovali normálně spolu s gadžama. Vedoucí si nás oblíbil, ten říkal, že má dvě dcery a já že jsem jeho syn. Byl z Vřesiny. Nikdy mě nechtěl propustit, i když jsme se třeba hádali a on mi řekl, ať si podám výpověď, tak jsem si ji napsal, a on mě stejně nepropustil.

Tady v Porubě bydlelo tak deset dvanáct cikánských rodin, jinak samé blbě. A navštěvovali jsme se, policajti k nám normálně chodili na pivo a tak. Když se něco oslavovalo, tak oni u nás byli první. Předseda Sasín z úřadu k nám chodil normálně do bytu. Já nevím, co se stalo. Já myslím, že je to ta demokracie. Před komunistama by si to nikdo nedovolil, být skinem a tak. Všechno udělala ta demokracie, podle mýho. Na vojně jsem byl dva roky s klukama, všechno v pořádku. V učilišti jsem se učil dva roky, všechno v pořádku. Jak přišla demokracie, v tom roku to už začalo. Taky jak přišla ta demokracie, málokterý podnik tu zůstal, Technické služby prostě skončily. Ty menší podniky všechny zkrachovaly. Dneska tady dělá málokdo, jinak jsou všichni na sociálce. Děcka se taky hodně zkazily, ti mladí rodiče jim úplně všechno dovolují, to za nás nebylo. Dneska jsou samá tráva, samá droga.

V Porubě se ale jinak bydlí dobře, tak normálně. Na Lenince, dneska Hlavní tříde, bývala spousta obchodů. Dneska je to tam samý butik, Vietnamec a tak. Ale Reneta ještě zůstala. My jsme byli vždycky Poruba, jenom za komunistů nás tady jako Cikány hodnotili na prvním místě a v dnešní době možná na posledním. Tady, kde já bydlím, byli všichni sousedi v pořádku. Ale za poslední rok se tady nastěhovalo tolik Romů, to tady nikdy nebylo. Já nevím odkud, asi z Přívozu, nebo když někde zruší ubytovnu. Tady nikdy děcka nebyly, a teď je jich tu plno, je tu kravál, hádají se, víte, jak to je. Já se tady starám o dvě zahrádky a sousedka vedle o ty druhé dvě. Já mám sousedy perfektní. Dříve jsem bydlel u kulturáku, měl jsem tam byt ve vlastnictví. Pak jsem ho prodal, realitka na mě udělala podvod, řekli, že je to výměna. Oni ode mě chtěli sto padesát tisíc a já blázně jsem jim to dal. Řekli, že to musí dát úřadu, a úřadu nedali ani korunu. Tak jsem se měl soudit, ale neudělal jsem to, řekl jsem obhájci, že nechci chodit po soudech, nebyl jsem nikdy za nic trestaný, takže nic takového.

Když jsem přišel do Ostravy, tak si pamatuju, že první den se mi tady ani nelíbilo. Na Slovensku jsme měli svůj barák a zvířata, děda ho potom prodal. Ale jak už jsme se rozkoukali, tak se dá říct, že ano, dneska už je tohle můj domov, sousedy mám výborné a vždycky jsem v Ostravě měl. Vlastní rodinu tady prakticky nemám, akorát děti a vnuky. A nevlastního bratrance. Jinak všichni umřeli. Synovec je vyučený, od sestry synek dělá učitele, ten má hodně škol. Do Lubovni

nejezdíme, já už jsem tam nebyl ani nepamatuju a taky už tam nikoho nemáme. Naposledy jsem se tam šel podívat s dědou, když mi bylo sedmnáct let, to ještě žila babka. Tam jsem se sice narodil, měl by to tam být domov, ale když je člověk od dětství tady. Doma už jsme v Ostravě, našel jsem si tady i ženu, která se sem taky přistěhovala z Čech s rodiči. Chodili jsme spolu do jedné školy, ona do nižšího stupně, tam jsme se seznámili, a než jsem šel na vojnu, tak už jsme spolu měli holku. A jsme dneska pořád spolu.

Se svolením převzato ze sborníku Nikdy jsem nebyl podceňovanej vydaného v roce 2015 MU v Brně.

STANISLAV DROZD *1938**Fotoklub SČF DK NH (nyní Akord) Ostrava-Zábřeh**

V roce 1965 byl založen spojením několika závodních fotokroužků Fotoklub NHKG. O rok později přešel pod péči Domu kultury. Od té doby začala úspěšná činnost klubu s podporou, zejména finanční, DK NHKG. Fotoklub se svými 90 členy, čtyřmi tvůrčími skupinami se stal předním kolektivem nejen v DK, ale i v městě a kraji. Časem se stal také významným v naší republice i zahraničí. Svědčí o tom mnohá ocenění v celostátních soutěžích, především 2. cena v klání tvůrčích skupin, ceny v Tatranském mapovém okruhu a MO Nekázanka. I jednotlivci byli úspěšní: Fedor Gabčan, Miloš Polášek, Miloslav Třepla, Lubomír Čech – iniciátor založení klubu, Jiří Podjukl a další. Dobré podmínky pro tvůrčí činnost umožňovaly pořádat místní i mezinárodní soutěže, pravidelné členské výstavy, prezentace jednotlivých členů a hostů. Každý rok bylo vypisováno tvůrčí stipendium a uskutečňovány semináře s předními fotografy a lektory. Činnost byla ukončena počátkem 90. let v souvislosti s organizačními změnami v DK.

Ve svém tvůrčím zápalu jsme zažívali i příhody z dnešního hlediska naprosto nepochopitelné. Uvedu dvě. V roce 1986 jsme pořádali jubilejní výstavu ve výstavní síni DK – dnes součást hotelu. Byla to pěkná akce asi s 80 účastníky, zejména s hosty z ostravských fotoklubů. Významným hostem byl Ladislav Noel, metodik Slovenského osvětového ústavu Bratislava a metodik Okresního kulturního střediska Opava Vojta Bártek (před časem tragicky zesnulý). Výběr fotografií na výstavu provedla klubová porota. Po zahájení přišel za mnou (v té době jsem byl předsedou) Miloš Polášek a sdělil mi, že na jednom panelu je jeho fotografie, na které je Karel Kryl, a že bude problém. Byla to pěkná fotografie z noční Ostravy s kytaristou. A problém opravdu byl. Za dva dny mi volal náměstek ředitele DK, že u nich bylo výjezdní zasedání MěV KSČ a že musíme fotku sundat. Já jsem to odmítl a sundání provedl náměstek. Na panelu zůstalo prázdné místo s titulkem Noční Ostrava.

V době hluboké normalizace jsme měli jednu členskou výstavu ve výstavní síni Fotochema v Ostravě pod frýdlantskými mosty. V deníku Práce (noviny ROH) se objevil článek, že výstava působí chmurně, neoptimisticky a že fotografie neoslavují člověka budovatele socialismu. Reakcí byla velká návštěvnost. Kamarádi fotografové mě podezírali, že jsem redaktora záměrně objednal.

Všichni bývalí členové, pokud žijeme, vzpomínáme na krásné chvíle prožité ve Fotoklubu SČF DK NHKG.

Má rybářské příhoda

Bylo to v roce 1944 (měl jsem 6 let). Otec se vrátil z nacistického vězení a každý týden se musel hlásit na gestapu (tajná státní policie). Tehdy jsme bydleli v podnájmu v přízemním domku ve Svinově na ulici Dr. Josefa Kudely 147, tehdy Friedrichstrasse (dnes cukrářská výroba), kousek od říčky Porubka. Jako malí kluci bydlící u potoka jsme rybařili, lépe řečeno pytláčili. Porubka nebyla stoka jako dnes (je o něco lepší než v padesátých letech, kdy do ní ústila kanalizace z hornického sídliště v Porubě). Chytali jsme na různé špendlíkové háčky upevněné na niti a lískovém prutu. Já jsem měl opravdový háček, splávek a zátěž. Jednou jsem chytil asi kilového kapra a neuměl jsem ho sundat. Táhl jsem kapra po zemi a za mnou běžela horda sousedních dětí. Na celou ulici hulákali, že Stáňa ulovil velkou rybu. Byla dobrá. Za pár dní byl otec volán na gestapo, že jsem chycením kapra poškodil Grosse Deutsche Reich. Otec je přesvědčil (uměl dobře německy), že ryba byla malá a že byla chycena na háček ze špendlíku. Celý příběh měl zajímavý závěr. Po válce se otec dozvěděl, že udání provedl rybář – jeho „kamarád“, který mi věnoval rybářské vybavení a na tom místě nikdy nic nechytil.

Pololetí v obecné škole ve Svinově v roce 1945

30. ledna obvykle končí 1. pololetí školního roku. Žáci dostávali vysvědčení, někde jenom v učebně a v mnohých školách tato událost byla spojena se zábavou.

Jaký byl konec pololetí v Ostravě v roce 1945. Já jsem tehdy navštěvoval 1. třídu obecné školy ve Svinově – nyní budova ZDŠ. Vyučovacím jazykem byla němčina, které nikdo nerozuměl. Školní docházku komplikovaly nálety angloamerických bombardérů na Vítkovické železářny, které v té době byly významným zbrojařským výrobcem pro již skomírající wehrmacht. Občas se stalo, že bomby místo na fabriku spadly i na obytnou část Ostravy a jejího okolí. V takové situaci nebylo nouze o poplachy spojené s úkrytem. Vzpomínám si na jeden poplach, kdy nás učitelé hnali do školního krytu. Vytvořili kordon a nechtěli nás pustit domů. Jak se tak drželi za ruce, jeden ze spolužáků kousl ředitele školy (člena NSDAP) do ruky, kordon se roztrhl a všichni se rozběhli do svých domovů.

Nad hlavami nám letěly svazy bombardovacích letadel, ale nikdo ze spolužáků na to nehlédl a snažili jsme se dostat co nejrychleji domů. Protože nálety byly častější a blížila se fronta, tak vyučování bylo čím dál řidší. Obě svinovské školy byly při ostravské operaci silně poškozeny, tak školní rok byl ukončen výukou na sokolském hřišti.

OLGA DULAJOVÁ * 1933**Prodělala jsem moc špatný život**

Příběh paní Olgy Dulajové, narozené v roce 1933 v okrese Prešov, nyní bydlíštěm v Ostravě-Porubě

Pocházím z okresu Prešov. Na Slovensku jsme zažili válku, to bylo strašné. To se ani nedá vysvětlit, co jsme zkusili. Němci chodili až do bytu a kopali do mámy a do nás, tátu sebrali na výkopy pro Němce, zažili jsme těžký život. To jsme nevěděli, co jsou to bombóny, nikdy. Na Slovensku jsme nechali dům, tak pak táta delší dobu po válce zašel zpátky a barák prodal. Na Slovensku jsem takový život jako tady nezažila. Tady je lepší život. A všechno.

Do Čech jsem přišla s rodiči, bylo mi ani ne čtrnáct let. Rodiče dělali na statku v Koudelově u Čáslavi. Potom už nás bylo devět děcek. Rodiče museli dělat, táta chodil do maštale, maminka taky. I já jsem na statku pracovala, třikrát denně jsem dojila krávy. Krávy dojit, to je umění. A je to práce. Já jsem měla dvanáct krav. Museli jsme je umýt a teprve dojit, byla to práce, ale bylo to dobré. Na statku nás přijali dobře. Na Slovensko jsme se pak už vůbec nevraceli. No a potom jsem se vdala a měla jsem za manžela Čecha, měla jsem s ním pět děcek, první mi umřelo, čtyři jsou živí. Brala jsem si ho v šestnácti a rozvedla jsem se s ním, když mi bylo čtyřicet. Rozvedla jsem se s ním, protože mně furt nadával, že jsem Cikánka, a furt mě bil, protože on strašně žárlil, tak jsme se po deseti letech rozvedli.

Pak jsme přišli tady do Poruby, táta sem šel dělat k zedníkům a bydlel tady, tak jsme se tady taky nastěhovali. Chvilku jsem dělala to, chvilku tamto. To víte, měla jsem čtyři malý děcka, to bylo hrozný. Tady jsem dělala ve Vítkovicích v závodě 3 u strojů Freda, odebírala jsem tam špony. Střídali jsme se tam na noční, na odpolední, na ranní, to jsem chodila na tři směny. A hluk tam byl veliký, to bylo. Dva roky jsem tam dělala. Lidi tam byli moc dobří, na ně nezapomenu, a mistr byl skutečně vynikající. A potom, protože věděli, že jsem sama a že mám malý děcka, tak mě dali pod stejný závod, ale tady do Poruby, kde bylo zásobování tepla. Tak jsem dělala tam, abych nemusela tak brzy chodit do Vítkovic, kvůli dětem. No tak, co se vám budu chlubit, když neumím ani číst, ani psát, akorát se podepsat, tak jakou jsem měla jinou práci dělat, jen taková byla. Já jsem vůbec nechodila do žádné školy, protože byla válka.

No a potom jsem měla druhého manžela, byl Rom a byl strašně dobrý. Takový se už nenajde ani nebude. Mám s ním jednoho syna. Vzal si mě jako svobodný voják, vrátil se z vojny, kde byl jako pohraničář, bylo mu dvacet jedna roků. Ale

to byl chlap. Ten dělal. To byl dělník na jedničku. Každý ho měl rád. Co jsem nezažila za mlada, tak on mně dal. Devět let to je, co je mrtvý. Já jsem vychovala čtyři děcka. Všecko jsem je učila, zdravit každýho, do školy at chodí, co nesmí dělat.

Jeden syn je v Praze, jeden na Slovensku a dcera je tady. Můj třetí syn je tady, bydlíme spolu. Bo on má cukrovku, nikdo ho do práce nevezme, čtyřikrát za den si píchá inzulín. Z vnoučat mám radost. Chodí do školy, dobře se učí, tenhle měl samé jedničky. A jedna vnučka od syna má maturitu. Vyučila se a má vyznamenání. Mysleli jsme si, že po prázdninách půjde do práce, ale rok nic. A přitom je chytrá, anglicky umí a pořád chodila, každých čtrnáct dní, a furt nic. Rodiče, sourozenci, všechno už je pryč. Bratři umřeli, mám ještě jednu sestru, ale ta už taky blouzní. Už má roky. Jenom já se ještě trochu držím, dvacátého září budu mít osmdesát roků.

Tady v tom bytě bydlím čtyřicet sedm let. Mezi lidma, co tady bydlej, je každý zaměstnaný. Tady jsou slušní lidi, byty si platěj. Já mám jenom sedm tisíc důchod, tak si půjčuju peníze po sousedech. Sousedy mám dobrý, půjčujou mi penízky, desátého mám důchod, odevzdám a jsem tak, jak jsem byla. Je to špatný. Moc špatný.

Víte, já jsem nebyla zvyklá žít mezi Romama. Já jsem byla furt mezi bílýma, manžela jsem měla Čecha, pomalu padesát let tedy mezi Čechama bydlím. Tak to víte, to se romsky vůbec nemluvalo, takže já mezi nima ani nejsem zvyklá. Rodiče romsky mluvili, ale mně už to nejde. Já když s nima mluvím, tak jedno řeknu česky, jedno romsky. Mně už to nejde, ta řeč, i když všecko rozumím. Já se za to nestydím, že jsem Cikánka, ale řeknu vám upřímně a od srdce, že za celý život ani nemám žádnou kamarádku, která by byla Cikánka.

Se svolením převzato ze sborníku Nikdy jsem nebyl podceňovanej vydaného v roce 2015 MU v Brně.

ALENA ĎUROŠKOVÁ *1948

Na konci války

Bylo to hned po osvobození Ostravy. Naši tehdy bydleli v přízemní podlouhlé budově ve dvoře Polakova domu na Michálkovické. A právě na tom dvoře se rozložili k odpočinku vojáci Rudé armády, v kotli vařili guláš, zpívalo se, Ostrava se radovala, že hrůzy skončily.

V pokoji naší rodiny se ubytoval velitel, těšil se, že se konečně vyspí, tři noci tu možnost neměl. V tom vstoupil do bytu posel a podává veliteli dopis s rozkazem, velitel se jen smutně podíval na postel a přikázal přípravu k odchodu tam, kde válka ještě neskončila. Když se loučili, babička si postěžovala veliteli, že jsou také vojáci, kteří berou, co se jim zlíbí. Velitel se usmál a tužkou napsal azbukou přímo na stěnu vzkaz a všichni odjeli. A stalo se, přišla za několik dní šikmooká vojačka, líbil se jí obraz nad postelema a davaj, já bojovala. Babička ji ukázala napsané, vojačka si přečetla, hodila hlavou, zle se na babičku podívala, ale odešla beze všeho, co chtěla vzít. Jaká to musela být autorita, že stačilo pár slov a člověk poslechl! Nikdo neuměl tehdy azbuku, nikdo neví, co bylo napsáno. Zdi se vymalovaly a barák se později zbořil. Co to asi bylo?

A ještě jeden příběh, co vyprávěla naše mamka. Té bylo ke konci války sedmáct let. Byly poslední boje na Michálkovické ulici, všichni obyvatelé byli schováni ve sklepích, okolí rachotilo střelbou a výbuchy. Najednou klid. To už nevydržel osmiletý synek a vyběhl ze sklepa ven. Zakřičel: "Rusi jsou tady." A to neměl dělat, jeden z ruských vojáků v této ještě vypjaté situaci se zlekl, obrátil se po hlase a zároveň tím směrem vypálil dávku. Naštěstí kluka zasáhl jen drobně do ruky. Velká hrůza nastala, když chtěl velitel tohoto vojáka postavit ke zdi. Prosili všichni obyvatelé, prosili rodiče synka, že se vlastně moc nestalo. No, voják přežil, naštěstí. Ale byla to zvláštní disciplína u toho vojska.

vojačka, líbil se jí obraz nad postelema a davaj, já bojovala. Babička ji ukázala hlase a zároveň tím směrem vypálil dávku. Naštěstí kluka zasáhl jen drobně do ruky. Velká hrůza nastala, když chtěl velitel tohoto vojáka postavit ke zdi. Prosili všichni obyvatelé, prosili rodiče synka, že se vlastně moc nestalo. No, voják přežil, naštěstí. Ale byla to zvláštní disciplína u toho vojska.

PAMĚŤ OSTRAVY

ALMANACH PRACÍ Z PROJEKTU KNIHOVNY MĚSTA OSTRAVY

OLGA FOLTÝNOVÁ *1941

Moje fifejdské dětství

Narodila jsem se dvanáct let po mém bratrovi Karlu Jurčíkovi, který byl později znám jako sólista baletu ostravského divadla. Tatínek pracoval v balírně v Budoucnosti jako úředník, maminka jako posluhovačka v rodině Liebermannů (dům naproti zlatnictví). Maminku si oblíbila paní Olga Kindermannová z rodiny zlatníků na rohu Biskupské ulice. Na přání paní Kindermannové jsem po ní dostala jméno Olga a věnovali pro mě krásné stříbrné přibory pro čtyřladvacet osob.

Vyrůstala jsem na Fifejdách v tzv. obecňákách (obecních domech) na Sládkově ulici – ty tam s určitými stavebními úpravami stojí dodnes. U každého domu byla zahrada se stromy, u nich bylo hřiště DTJ (Dělnické tělocvičné jednoty), kde se konaly různé akce – cvičení, ale taky např. koncerty, hřiště sousedilo přes ulici Hornopolní se sběrnými surovinami pana Domagaly. Tyto sběrné suroviny se rozkládaly od Hornopolní ulice až po Cihelní k vrátnici Budoucnosti. Vypráví se, že pan Domagala dal všem svým třem dcerám milionové věno – že zbohatnul právě na sběrných surovinách. Na rohu Sládkovy a Hornopolní ulice stál tzv. pivovarský dům (stojí dodnes) a pamatuju, že po válce tam bydlela rodina politika Josefa Kempného. Směrem k bývalým garážím ČSAD, pak autoškole měl Bulhar Ivan Delichristo pole se zeleninou. Když ho rušili, zval nás na kedlubny, ale ty nám nechutnaly tak jako ty tajně sbírané... Směrem k dnešnímu Futuru byly dva lesíky – do jednoho jsme si chodili hrát, do druhého jsme nesměli. Teprve později jsme zjistili, že tam chlapi chodili hrát karban. Dále směrem od ulice Garážní bylo popelisko – místo, kam se vyvážel odpad. Takže ulice Garážní, popelisko, Bulhar Delichristov, dolina, pak Bulhar Bočev a fabrika Eternitas, výroba dehtových výrobků a krycích hmot a za tou už byla cestička k zadní části centrálního hřbitova.

V létě jsme s dětmi z okolních domů běhali po širokém okolí, například jsme chodili za pivovar do blízké cihelny, kde jsme počůrali jílovitý kopec a po zadku z něj jezdili dolů. Doma z nás museli oloupat slupku jílu, než jsme se mohli vykoupat. Skrz bombardováním poškozenou střechu budovy firmy Mýdlo Ručka vedle cihelny jsme lezli do skladu obalů a v promoklých kartonech si vyhrabávali skryše. V mnohametrové výšce to asi bezpečné nebylo... Pamatuju si na to, jak na hřišti lemovaném vzrostlými kaštany budovali koše na košíkovou a my jsme lezli po sloupcích, na které měly být koše upevněny. Spadla jsem, rozbila jsem si pus, zuby to naštěstí neodnesly, a když jsem přišla domů –

špinavá od rozmazané krve, špíny, slzí a slin, tak jsem nejdříve dostala na zadek, co jsem vyváděla a teprve pak se o mě láskyplně postarali. Nasekáno na nasolený zadek jsem dostala i za událost u Šputů. Ona byla učitelka, děti neměli, zato vilku vedle pivovarského domu a velkou zahradu s ovocem a zeleninou. Protáhli jsme se plaňkovým plotem a honem trhali jahody a házeli je přes plot ostatním kamarádům, když se objevil pan Šputa se vzduchovkou a začal nás nahánět. Já se mezi těmi plaňkami zasekla a tak jsem schytala pár střel solí. S brekem jsem přišla domů a opět: nejdřív jsem dostala na zadek za svoje dobrodružství, pak mi máčeli bolavou nasolenou sedínku v lavoru.

Spolu s dětmi jsme společně prožívali i smutné chvíle – když motorka přejela našeho psa Puntu, vystrojili jsme mu v nedalekém lesíku pohřeb: krabice jako rakev, vykopaný hrob, označení křížkem...

Narodila jsem se během války, ale přesto přece jen mám na válku uchováno několik zážitků z raného dětství pevně v paměti. Při bombardování jsme obvykle chodili do krytu, to mě raději naložili do kočárku, aby to bylo rychlejší, a já si pamatuju, jak nad námi velice nízko kroužilo letadlo, nalétávalo na nás, jeden muž střílel z kulometu, ale našťastí jsme z toho vyvázli bez úhony. Někdy jsme se schovali do sklepa sladovny zdejšího pivovaru, jindy do sklepa našeho domu. Ve sklepě byla pro celý dům prádelna s kotlem na vyvážku prádla a ruční pračkou – kývačkou, na druhé straně koupelna s válcem, ve kterém se nahřívala voda, pak se dalo osprchovat. Vzpomínám si, že stařenka vařila bramborový guláš a já jsem byla hodně hladová, nemohla jsem se dočkat. Do toho ale začaly houkat sirény a my se musely schovat před náletem. Stařenka popadla hrnek z plotny, strčila ho do trouby a spěchali jsme se ukrýt do sklepa našeho domu. Stále jsem plakala, že mám hlad, tak jsme po skončení náletu spěchali pro guláš – ovšem jaké bylo překvapení, když stařenka nadzvedla poklici z hrnce! Tlaková vlna vmetla do trouby saze a ty se dostaly do guláše. Přes všechny snahy se už nedal jíst... Moji chuť na guláš musel utišit kousek suchého chleba... Samotný konec války jsem prožila u stařenky Jany Joškové (maminčiny maminky) ve Frýdku ve vilce na Střelníční ulici spolu s maminčinou sestrou Mili Kolářovou. Pamatuji si, že když jsme jeli do Frýdku, kolem cesty leželo ohromné množství mrtvých koní, asi po náletu. Němci pochodovali kolem nás na bruzovskou cestu a já jsem měla pocit, že jsou to pořád ti stejní. Nebyli, bylo jich mnoho, nekonečné řady, jen dětské oči neuměly rozpoznat ten rozdíl. Jeden z nich požádal stařenku o trochu teplé vody, dostal hrnek vařící melty, hrnek sevřel rukama a ohříval si tak prsty. Na chvíli si chtěl ulevit a pro mě se naskytl pohled, na který taky nikdy nezapomenu: zul si boty, začal si odmotávat onuce a s nimi strhával i kusy kůže, vidím to živě dodnes. V dolíku za lesíkem se zabarikádovali

Němci a ostřelovali vilky. Rusové si zde postavili dělo, že budou dolík ostřelovat a když začali, byly to takové rány, že bratranec sjel po schodech do sklepa i s kastroly, ve kterých bylo uloženo jídlo. Od ruského vojáka jsem dostala kaučukovou panenku, netuším, odkud ji měl, ale brzy jsem o ni přišla, hráli jsme na schovávanou, ona se taky schovala a už jsem ji nikdy neviděla. Sirény ohlašující bombardování se mi nezapomenutelně vryly do uší, umím si to i po těch letech vybavit.

Do školy jsem začala chodit v roce 1947 a byla to obecná škola na Kounicově ulici. Protože tam byla umístěna i zvláštní škola, musela jsem na měšťanskou školu jeden rok až na Hlubinu, nebylo tam dost místa. Naštěstí zvláštní školu někam přemístili a měšťanská škola už byla na Kounicově ulici. Pamatuji si na ředitele Stoniše, měla jsem moc hodnou třídní učitelku paní Stáhalovou, později si vybavuji paní učitelku Čičatkovou, Onderkovou, Petřickou a nezapomněla jsem ani na učitele matematiky pana Nekulu.

Naproti sladovny stála před dnešní vilkou Generali kaplička, nebo spíše velká kaple, patřící ženskému řeholnímu řádu Těšitelky božského srdce Ježíšova. U ní byla zahrada a také křížová cesta. Ve škole jsme měli povinné náboženství, a tak jsme chodili i do této kaple a do kostela. Za účast na mši jsme od faráře dostali svatý obrázek, který se následně stal oblíbeným sběratelským artiklem, když jsme měli třeba dvě stejné, tak jsme měnili třeba Nejsvětější srdce za panenku Marii. Abych nezapomněla: v té vilce Generali byly ubytované jeptišky, které pracovaly v nemocnici na Fifejdách. Dokonce jsem tam několikrát byla zpívat s dalšími dětmi ve sboru, který vedly. Nevím, kdy byla kaple zbouraná, v roce 1960, kdy jsem se z Fifejd stěhovala, ještě stála.

Po měšťanské škole jsem vystudovala čtyřletou zdravotnickou školu s maturitou, nastoupila na internu fifejdské nemocnice, ale to už je jiná životní kapitola... Ale s kamarády z dětství se ještě stále stýkáme, nikdy na Fifejdy nezapomeneme.

**MARIE GLOMBÍČKOVÁ *1941, MARIE CHOLEVOVÁ *1940,
DAGMAR TALÁŠKOVÁ *1953**

Vzpomínky na ostravský Dům potravin

Paní Marie Cholevová hledala na jaře 1958 práci a dozvěděla se, že se bude otevírat Dům potravin v centru Ostravy na tehdejší Gottwaldově třídě 45, zašla na ředitelství a během dvou měsíců nastupovala jako pomocnice do cukrářské výroby k vedoucímu panu Kubů. V oddělení cukrárny pracovala vlastně celý život, odcházela odsud v roce 1990. Jako jediná ze tří vzpomínajících byla u otevření Domu potravin 31. května 1958.

Doplňujeme informacemi k tomuto významnému dni z Historického kalendária SMO:

„Sedmdesát nejlepších prodavaček, které bylo možno uvolnit z jiných prodejen v Ostravě, začíná dnes obsluhovat ostravské občany v právě otevřeném Domě potravin. V regálech v přízemí očekávají první kupce mj. kompoty z čínské ovoce, šunkové a párkové konzervy, kokosová pomazánka apod. Vкусně je vybavena hala občerstvení v 1. poschodí, která pojme současně až 120 lidí.“ Takto o otevření referovala regionální Nová svoboda. Dům potravin se stal vyhledávaným místem nákupu potravin a občerstvení v centru Ostravy. Jeho prostory byly řešeny velkoryse a v nabídce nechyběla zahraniční vína, kvalitní káva, značkové bonboniéry, kaviár a další luxusní potraviny. Velmi oblíbené bylo rovněž občerstvení v 1. patře, které nabízelo výrobky studené kuchyně – saláty, obložené chlebíčky, mléčné koktejly, zákusky i grilovaná kuřata. Název zákusku „Bruselský řez“ aktuálně reagoval na světovou výstavu Expo 58 v Bruselu. Dům potravin sloužil až do léta 1995, tedy 37 let.“

V roce 1960 do Domu potravin nastoupila Marie Glombíčková a pracovala zde do roku 1994. Stejně jako Dagmar Talášková, jen ta nastupovala v roce 1974. Společně vzpomínají na to, kde se co nacházelo: u vchodu vpravo uzeniny, naproti nich potraviny, vlevo cukrovinky. Samostatný vchod měla dárková síň. Pak se stoupalo do prvního patra, kde byla v mezipatře kavárnička Santos, výše lahůdky s grilovanými kuřaty, studenou kuchyní, naproti čepované nápoje, vedle se mixovaly vyhlášené ovocné koktejly z čerstvého ovoce, byl zde pult s dorty a zákusky. Za pultem s dortem a zákusky byla cukrářská výroba s jednadvaceti zaměstnanci. Další patra nebyla přístupná zákazníkům: ve druhém patře byla lahůdkářská výroba, ve třetím kanceláře a ve čtvrtém zázemí zaměstnanců. Vedle šaten byla po mnoho let kadeřnice, která za mírný obnos upravovala prodavačky i ostatní ženy z personálu tak, aby se zákazníkům líbily.

Prodavačky měly stejnokroj – šaty, které se lišily barvou podle úseků, na kterém působily. Kontrolovala se čistota oděvů, které byly zdarma prány ve firemní prádelně, ale také čistota a upravenost zaměstnankyň.

Cukrářské výrobně postupně šéfovali p. Kubů, Havlík, Šafránek, Kulhánek, Riessová a nakonec paní Talášková. Vzpomínky na práci jsou pozitivní, především na jedenadvacetičlenný kolektiv, který byl semknutý, přátelský, a svědčí o tom i pravidelné schůzky, trvající do současnosti. Do svých 70 let tady pracoval jako pekař a cukrář Jan Šmakal. Excelentní cukrář byl Jirka Šafránek, který byl duší kolektivu. Jezdili jsme na potravinářské výstavy – na Gastroprag do Prahy, na Salimu do Brna, stále jsme se učili i nové a nové věci. V Praze jsme také obdrželi ocenění Stříbrný merkur za zákusek Havaj. O tom, že jsme svou práci dělali výborně, svědčí mnoho poděkování a blahopřání v našich kronikách: podepsali se nám herci Miloš Kopecký, Josef Bláha, Dana Medřická, Svatopluk Matyáš, televizní moderátorka Dagmar Dvořáková, nezapomenutelný Milan Chladil, zpěváci Dalibor Janda a Standa Hložek. A mnozí další...

A co vlastně všechno cukrářská výrobně připravovala? Dorty na pult k přímé konzumaci i „přes cestu“ na objednávku zdobené různým způsobem podle přání zákazníka, zákusky, čajové pečivo, svatební koláče... Měli jsme pomocníky – roboty na míchání těst a krémů, polev, melanžér, elektrické pece. Zpracovávalo se dvanáct dortů najednou – rozříznout, namazat, upravit, pak se až po dvaceti kusech přenášely, a to už byla nějaká váha! Před Vánoci bylo tolik objednávek, že se peklo cukroví i v nočním provozu.

Také jsme chodili učit péct úřednice z různých podniků – v pátek odpoledne se jedna naše pracovnice sešla v jejich závodní jídelně se zájemkyněmi a jako odborné vedení ukazovala, jak vyrábět sladkosti pro rodinu. Bylo to pro nás výhodné – přivydělali jsme si nějaké peníze, přijelo pro nás auto, zase nás odvezli domů... Bavilo nás to. Prostě nás naše práce bavila a rády na ni dodnes vzpomínáme. Když listujeme kronikami (jak bývalo v těch letech zvykem – kroniky Brigády socialistické práce), vybaví se nám, kolik práce, ale taky kolik legrace jsme společně zažili: oslavy MDŽ, předsilvestrovské posezení, kulaté narozeniny ve velkém, taky návštěvy u nemocných kolegyní, u těch, co byly na mateřské... Pořád se něco dělo. Divadla, koncerty, zájezdy a výlety s rodinnými příslušníky i bez nich.

Zápis z kroniky z 8. ledna 1985

8. ledna po vymalování naší výrobně jsme přišli do práce a dali se s vervou do mytí a úklidu po malířích. Dalo nám to samozřejmě moc práce, zato bylo větší naše překvapení druhý den, kdy to v naší výrobě vypadalo jako v krápníkových

jeskyních. Zůstali jsme stát mezi dveřmi a nevěděli, jestli brečet, nebo se smát. Jelikož v důsledku velkých mrazů prasklo topení o poschodí výš, tak nám zatopilo celou výrobnu. Po uklizení toho nejhoršího se to vyřešilo všeobecnou veselicí. Když přicházel konec Domu potravin, byli jsme všichni nešťastní, že taková legenda končí a nedá se s tím vůbec nic udělat. Máme sešit se jmény všech zaměstnankyň a zaměstnanců a je zajímavé sledovat, že lidem stálo za to cestovat do naší výrobny nejen ze všech koutů Ostravy, ale i z Orlové, Havířova, Šenova. Dům potravin byl pojem a být jeho zaměstnancem znamenalo patřit k nejlepším ve svém oboru.

Do dnešních dní nás z cukrářské výrobny zbylo deset a často se setkáváme a vzpomínáme.

ALENA GRUŠKOVÁ *1932

Osobnost P. Aloise Vašici

V roce 1927 v Moravské Ostravě ve „starém“ kostele sv. Václava sloužil vynikající kněz, známý lidumil páter Alois Vašica. Pomáhaly mu i sestřičky z kláštera, který patřil k tomuto kostelu a farnosti. Patřila sem také velká „farská“ zahrada, dnes součást Černé Louky. Nyní je vedle biskupství. V budově vedle fary byla i knihovna, kam jsme za války chodili, my dnes osmdesátiletí, půjčovat po mši knihy. Byly zde Verneovky, Jiráskovy spisy, cestopisy i knihy o skautech.

Páter Vašica konal mnoho pohřebních obřadů na hřbitově, byl oblíbeným knězem, nikomu neodmítnul poslední službu. Milosrdné sestřičky se staraly o levné pohoštění pozůstalých, protože v té době se konaly po pohřbech „rozlúčky“. Mnohokrát – zvláště po důlních neštěstích se zde scházivali příbuzní – pozůstalí a Katolický dům byl velice oblíbeným místem. Nalézal se blízko hřbitova na Opavské třídě vedle domu pana Vávry, sochaře. Dnes je zde umístěno Divadlo Petra Bezruče, v roce 1950 byl Katolický dům církvi římsko-katolické odebrán. V roce 1927 vznikla policejní hudba, kterou vedl Antonín Sochor, a brzy začala hrávat také na pohřbech, především významnějších občanů. Stalo se, že po pohřbu tragicky zahynulého inženýra dolu Hlubina měl pohřeb horník, otec mnoha dětí, mrtvý při stejné tragédii. Páter Vašica požádal kapelu, zda by zahrála i horníkovi. Policisté skutečně zahráli a nakonec viděli, jak páter Vašic a obešel všechny přítomné na pohřbu, vybral peníze do čepice a dal je chudé vdově.

Po obřadu pozval policejní hudbu do Katolického domu „na pivo“. Při tomto sezení vyprávěl příhody ze své farnosti. Jednou vyprávěl, jak jedna hluboce věřící žena, bydlící na Opavské ulici 207, jela z Mariánských Hor pomodlit se do kostela sv. Václava. Jen zapomněla na Hlavním náměstí vystoupit z lokalky (lokální trať, proto lokalka) a za jízdy z ní vyskočila. Policista jí udělil pokutu, pro kterou dlouho plakala – vždyť spěchala na mši! Policisté se rozesmáli, protože věděli, kdo tu pokutu vybral. Dobře si ženu pamatovali, neboť byla velmi stará a nikdo by nevěřil, že dokáže vůbec něco takového udělat! Ani přímluva pátera Vašici nepomohla, pokutové bloky byly odevzdány a peníze vrátit nešlo. Nakonec se tím paní chlubila. Ukázalo se, že šlo o devadesátiletou babičku z matčiny strany spisovatele Zdeňka Jirotky.

V roce 1924 byl zásluhou spisovatele Rudolfa Těsnohládky postaven vůbec první vánoční Strom republiky v celé ČSR. Pod tímto stromem byla umístěna pokladnička a vybíralo se na postižené děti – tj. na dobročinné účely. V Ostravě byl vzyčen strom hned v roce 1925.

P. Alois Vašica v roce 1928 vlastním nákladem získal jedli, kterou nechal postavit na místě před obřadní síní hřbitova. Aby akce byla opravdu slavnostní, požádal policejní hudbu o zahrání při postavení stromu. Bylo zřejmé, že výtěžek ze sbírky pod tímto prvním stromem se musí věnovat na dobročinné účely. Vzhledem k tomu, kolik dětí ve farnosti trpělo TBC a rodiče neměli na očkování, o využití sbírky bylo rozhodnuto: celý výnos sbírky ve výši více než 3 600 korun půjde na injekce pro děti z ostravských kolonií! Ve spolupráci se zakladatelem a ředitelem nemocnice v Zábřehu nad Odrou primářem MUDr. Raimundem Šrámkem (kterého vynikající mariánskohorský dr. May adoptoval a vydržoval na studiích medicíny) byly zakoupeny očkovací látky a děti byly naočkovány. Dělo se tak v Katolickém domě, ale také na faře v Mariánských Horách (díky P. Janu Březinovi), v Horní i Dolní mariánskohorské kolonii i na tzv. Bílé škole.

Díky tomuto počínu a na něj navazujícím dalším se podařilo i nadále vybírat po drobných částkách peníze na potírání plicních chorob. MUDr. Bohumil Malý přišel do Ostravy v roce 1921 a založil ostravský odbor Masarykovy ligy proti tuberkulóze, P. Alois Vašica s ním velmi spolupracoval. Když byla postavena budova Okresního sociálně-zdravotního ústavu, byla zde umístěna i Masarykova liga proti tuberkulóze (budova před nemocnicí na Fifejdách, kde za války sídlilo gestapo). Masarykova liga byla po válce zrušená, páter Vašica zapomenut.

Školství v Moravské Ostravě od roku 1920

Povinná školní docházka byla již od doby císařovny Marie Terezie v celém Rakousko-Uhersku. V ČSR byla školní docházka pozměněna, a sice, byly jednak obecné školy – ty měly tříd pět a potom byla škola měšťanská, která měla třídy tři. Celkem 8 tříd povinné školní docházky. V roce 1920 byla provedena změna, a sice pětileté obecné školy a čtyři třídy měšťanské školy. Celkem tedy devět roků.

V městech byla zakládána také česká gymnázia, trvala osm roků. Co bylo v Moravské Ostravě? První české gymnázium bylo v Moravské Ostravě založeno v roce 1897 a po vzniku gymnázia byl založen obětavými vlastenci Spolek pro podporování žáků této střední školy.

Spolek byl založen 11. prosince 1897, měl pevné stanovy a pomáhal všem sociálně slabým studentům. Příjmy byly členské příspěvky a dary. Prvním ředitelem byl Adolf Ručka.

Moravská Ostrava měla mnoho škol, zvláště po roce 1924, kdy došlo k založení velké Ostravy, připojením čtvrtí jako: Mariánské Hory, Vítkovice, Hrušov, Zábřeh, ale i mnoha dalších.

Začátkem války v roce 1940 byla po nástupu Němců pozměněná školní docházka podle vzoru z tehdejší Velkoněmecké říše tak, že 4 + 4 třídy tvořily tzv. základní školu, do které byla povinná docházka. Tuto školu museli mít všichni žáci běžného průměru. Čtyři třídy tzv. hlavní školy mohli navštěvovat žáci, kteří měli vyznamenání, a na gymnázium mohli jen žáci, kteří měli jen jedničky! V době války byla změna, a to: od 3. třídy byla povinná němčina, která se vyučovala každý den, pondělí až sobota v počtu osmi hodin týdně! Český jazyk byl jen čtyři hodiny za týden!

Hodně učitelů a ředitelů bylo v koncentračních táborech, mnozí se nevrátili. Mnoho škol bylo zavíráno, byly tam zřízeny pro německé vojáky lazarety. Např. Mariánské Hory, Novoveská 1. dívčí obecná škola.

Od r. 1943 se školy v době poplachů stávaly veřejnými kryty, proto se vyučovalo někdy jen 3× týdně, v době před koncem války se chodily děti učit tak, že se nosily vypracované domácí úkoly – šetřilo se tak topení ve školách. Mnozí učitelé učili i žáky doma.

V letech 1940-1946 byly jen školy základní, hlavní a gymnázia.

Po osvobození byl povinný JUK – tj. jednoroční učební kurs, což byla náhražka za 4. třídu měšťanské školy.

Mgr. BLANKA CHROSTKOVÁ *1941

Mé ostravské vzdělávání

Almanach Knihovny Města Ostravy s názvem Paměť Ostravy. Zvláštní název projektu, kde slovo „paměť“ je v mluvnickém tvaru jednotného čísla, a přece jsou na stránky vepisovány vzpomínky na dávno minulé léta. Zapisovali je nejrozličnějším způsobem nejen rodilí Ostraváci, ale také lidé, kteří se do tohoto města přistěhovali a zůstali v něm jako pamětníci až do dnešních dnů. Je jich velká řada, takže i já se k nim přidám, abych si sama připomněla vše, čím jsem kdy byla a byla jsem tím ráda. Z čísla jednotného pak mohu vytvořit i ono lidské a negramatické množné číslo!

Naše učitelská rodina opustila v září 1945 břehy ostrovní Anglie a z daleké ciziny se po válce přistěhovala právě do centra poválečné Ostravy. Oba rodiče působili od roku 1936 do roku 1945 na československých školách v Bulharsku a válečná věra je zavedla do Francie a z ní do Velké Británie. Jejich vzpomínky mám uschovány ve dvou těžkých kufrech s dokumenty, fotografiemi a novinami, ale oni sami už je nemohou dávno písemně někam zaznamenat. Přesto mě právě jejich osobní příklad ovlivnil i v pozdější volbě mého vlastního povolání. Vyrosla jsem tedy v učitelské rodině. Hned vedle našeho domu na Českobratrské ulici stála krásná budova Pedagogické školy pro vzdělání učitelů národních škol. Válka i ji poznamenala mnoha stopami po zásazích ručních granátů. Ale život se pomalu vracel do radostnějších kolejí a školní budovy se v brzké době dočkaly oprav i nového zařízení. Jako malé děvčátko jsem kolem ní denně docházela od roku 1947, kdy jsem nastoupila poprvé s malou brašničkou cestu do první třídy na dívčí školu – ta byla označována jako Bílá škola – a do ní chodila jen děvčata. Nacházela se nedaleko městské radnice na Prokešově ulici 20 a přes ulici na téže straně se pyšnila budova Červené školy, tu navštěvovali pouze chlapci. Za oběma školami v zeleni vzrostlých stromů žila svým životem a dětským haslem i hrami dětská školní hřiště.

Z té doby se začínají před mýma očima vybavovat i vzpomínky na radosti i chvíle těžší, které mě provázely od školních střevíčků až do doby, kdy jsem ukončila svoji více než čtyřicet let trvající učitelskou praxi.

“Čím bys chtěla být?” Sotva jsem brala rozum a začala se věnovat přímo vášnivě četbě, hře na klavír a zpěvu i angličtině, němčině, ale i novému učebnímu předmětu, jímž byl ruský jazyk, mohla jsem oběma rodičům dát naprosto promyšlenou odpověď.

„Přece učitelkou“. Svůj sen i záměr jsem naplňovala velmi důsledně. Beru si na

pomoc i vysvědčení, která jasně dokazují, jakými proměnami školství těsně po válce prošlo. Troufám si říci, že tomu tak nebylo pouze v Ostravě. Bylo mi osm let, když se obě dvě školy, které jsem výše popsala, sjednotily. Onen doklad o základním vzdělání, jímž ve školním roce 1947/1948, prošli prvňáci, se nejmenoval vysvědčení, ale ŠKOLNÍ ZPRÁVA a pod označením Československá republika byla upřesněna země: MORAVSKOSLEZSKÁ, poté Politický okres Ostrava. Na dalším řádku bylo přesné označení typu školy: Pětitřídní obecná škola dívčí v Ostravě na Prokešově ulici. V doložce pak bylo ručně dopsáno, že žákyně je způsobilá postoupit do druhé třídy. Budova školy zůstala tatáž, jen název se po prázdninách změnil na 1. pětitřídní národní školu smíšenou.

Moje spolužačky, samozřejmě já společně s nimi, jsme dostaly novou společnost. Třídy se rozrostly o pány kluky a bylo nás hodně přes čtyřicet, když jsme usedali do nově opravených a natřených dvojitých lavic učebny II. A, kterou vedla paní učitelka Grauerová.

Od druhé do páté třídy se název školy nezměnil, jen každým rokem jsme měli nového třídního učitele. Na školní zprávě i v roce 1950/51 ještě byla rubrika pro výuku předmětu s názvem Náboženství a přibyl předmět Zájmové kroužky. V budově školy, pod schodištěm, tedy v suterénu, byla zřízena provizorní jídelna, kam jsme chodívali povinně pít mléko z Unry a polykali na lžičce rybí tuk. Myslím, že naše tváře prozrazovaly dozírajícím pedagogům ono masové nechutenství, s nímž jsme oba produkty „konzumovali“. Zde jsme také byli poprvé očkovaní povinně proti TBC. Dokonce jsem onen doklad mezi mnoha dalšími objevila.

Ale opět došlo ke změnám. Ve školním roce 1951/52 jsme již dostávali doklad s názvem Vysvědčení a v doložce jsme najednou získali způsobilost postoupit do školy s označením „střední škola“. Navštěvovali jsme tedy II. střední školu V Ostravě a v Ostravském kraji. Tak tomu bylo v šesté třídě, ale změny se objevily opět v třídě sedmé, kdy zmizel z vysvědčení předmět náboženství, nahradila ho předvojenská výchova a místo ručně psaných známek a vyplněného vysvědčení už bylo v záhlaví razítko s přesným označením školy: 1. osmiletá střední škola v Ostravě, Třída 30. dubna!

Stala jsem se žákyní posledního roku i ročníku „osmiletky“, abych se připravila na závěrečné zkoušky z českého jazyka, matematiky, ruského jazyka a dějepisu. Po jejím absolvování před zkušební komisí nám byl vydán zvláštní certifikát a pouze s ním jsme mohli přistoupit k vykonání přijímací zkoušky na již vyšší formu středoškolského vzdělávání.

Osm let základního školního vzdělávání nám ale přineslo mnoho zajímavých

poznatků. Velmi ráda vzpomínám na pololetní školní akademie, kdy jsme každá třída rodičům a veřejnosti předvedli nějaké divadelní scénky, tělovýchovná cvičení, hudební, pěvecká i recitační čísla. To nás bavilo, protože jsme tyto dovednosti získávali ve školních zájmových kroužcích. A v té době plně politických změn přestal existovat na škole jakýkoliv skautský oddíl. Nahradily ho sportovní kroužky a hry, gymnastika, sborový zpěv, taneční kroužky, chodívali jsme pravidelně do divadel, ale také jsme se pilně připravovali na I. Celostátní spartakiádu.

Secviky, tělocvičny plné cvičenců pod vedením bývalých sokolských cvičitelů, zde vzpomenu na paní učitelky Dobešovou, Veleckou a na bratra Maňase. Potom nadešly ony chvíle plné očekávání. Praha, Letenská pláň, žáci a další cvičenci všech věkových kategorií a všech sportovních i dalších organizací. Plné vlaky lidí a nezapomenutelné chvíle, které jsme prožívali i v ubytovacích školních zařízeních. Naše škola byla ubytována v krásné staré budově školy na Vinohradech a ráno po snídani nás vozili v autobusech na shromaždiště. Spali jsme poprvé na spartakiádních lehátkách v obrovské tělocvičně a povídání nebralo konce. Když jsme odcvičili svoji skladbu, mohli jsme zůstat i na dalším cvičení. Seděli jsme vysoko na tribunách. Nejvíce nás zaujali vojáci, jejichž skladba byla prolnta mnoha akrobatickými prvky, a potom samozřejmě nádherná skladba žen. O pět let později jsem již byla sama učitelka a nacvičovala spartakiádní skladbu pro žáky na jiné ostravské již základní devítileté škole.

Naše tělocvikářky a bratr Maňas s námi také od šesté třídy jezdívali na týdenní lyžařské výcviky do Beskyd, ale také nás doprovázeli na plavecký výcvik do Čapkovy sokolovny.

Kdo z nás by nezavzpomínal na první výchovné koncerty v Domě kultury VŽKG, účast na jazykových, matematických, hudebních, recitačních i přírodovědných a sportovních soutěžích. Přibývaly i učební předměty, byly vydávány nové, opravdu dobré učebnice, měnily se učební osnovy pro všechny typy škol, od základních až po vysokoškolské ústavy. Politické ovzduší se podepisovalo na oslovování lidí, kteří působili ve stejných organizacích, úžasné tuto dobu popsal i román Báječná léta pod psa!!! Ono dříve s úctou vyslovované oslovení, paní a pane, to se ze dne na den změnilo na „soudruhování“ a neblahé tykání i pozměněné vztahy ve školách i na nejrůznějších pracovištích ovládly na dlouhá desetiletí život i nás Ostravanů. Školy pak působily jako instituce, které zajišťovaly svými kulturními vystoupeními oslavy nejrůznějších výročí a svátků. Školní rok začínal již počátkem září, ano, Den horníků, Pak oslavy VŘSR, měsíc československo-sovětského přátelství, pokojné vánoční besídky. Vítězný únor, březen-Měsíc knihy, Duben Osvobození Ostravy, První máj a červen se školními

výlety, dalšími závěrečnými a přijímacími zkouškami. Konečně jsme se dočkali prázdnin. My žáci, naši učitelé i rodiče.

A samozřejmě existovala evidovaná účast žáků v pionýrských oddílech, později pak v Československém svazu mládeže. Tyto záznamy pak sloužily kádrovákům a domovním důvěrníkům pro vydání doporučení k dalšímu studiu. Kdo tuto převratnou dobu zažil a patří k mým vrstevníkům, má velmi podobné vzpomínky. Ale naštěstí je zde veličina, kterou nikdy žádné „izmy“ nemohou ovlivnit. Je jí čas. Odměňuje nám nejen naše dětství, mládí, věk středního dozrávání, ale také nám dává vědět, že je nyní již ona neomezeně dlouhá životní příležitost ke vzpomínkám, k sepisování pamětí. Těším se na chvíle, kdy si přečtu v knihovně, o čem psali jiní pamětníci onoho života ve městě, které má pro nás onu příchuť, které říkáme domov. Narodila jsem se za války v Anglii, ale Ostrava, to je moje opravdu „rodné město“. S ním jsou spojeny vzpomínky, které nevyblednou.

2. třída již smíšená Bílá škola

8. třída

10. třída jedenáctiletky a profesor Pořízka

Učitelský sbor ZDŠ Na Záměstí rok 1963

Poprvé třídní na ZDŠ Na Záměstí 1963

MIROSLAV KALOUS *1927**Moje radvanické dětství**

Pocházím z Ostravy-Radvanic, kde jsem žil do svých dvaceti let. Narodil jsem se v malém domku pod římskokatolickým kostelem tam, jak bývalo klempřířství Pecháček. Měl jsem ještě dvě sestry. Maminka přivydělávala příležitostnými pracemi, tatínek jako vyučený slévač kovů pracoval např. v Agrofeře v Kunčicích, během krize byl bez práce a když se pak před válkou začalo zbrojit, byl přijat jako slévač do Vítkovických železáren. Pravda je, že tatínek byl levicově smýšlející, členem odborů kovodělnických pracovníků, v práci neměli takové „buřiče“ moc rádi. Přiznal, že když pracoval u Bati, bylo to asi jeho nejlepší místo, přesto ale brojil proti Baťovi kapitalistovi. S dědečkem vedli dlouhé diskuze, ledacos mu dědeček vymluvil – např. odjezd na pomoc Sovětskému svazu v rámci akce Interhelpe.

Školní docházku jsem absolvoval v Radvanicích – jak obecnou, tak měšťanskou školu ve stejné budově jako současné radvanické děti. Vedle školy byla prodejna Bati, pak postavil naproti přes cestu onu typickou budovu amerického stylu s opravárenskou dílnou v přízemí. Do první třídy jsem nastoupil předčasně už v pěti letech v roce 1932. Ve škole také působili učitelé Vilém Havlásek, Ladislav Třenecký (o kterém jsme věděli, že je spisovatelem), Josef Mikš. Byli rovněž činovníky v Sokole a na ně se zaměřilo gestapo při zatýkání českých intelektuálů jako na první. Z koncentračního tábora se nevrátil žádný z nich. Další učitel na měšťance Gustav Merta v roce 1941 stačil uprchnout na západ, stal se vojákem zahraniční armády a po válce se vrátil zpět.

Kromě Sokola v Radvanicích působila také Dělnická tělocvičná jednota, která sídlila v Dělnickém domě nad pivovarem (dnes je tam pekárna Mayak). V zahradě u Dělnického domu byl dům č. p. 28 a tam byla kdysi první radvanická škola. Bydleli tam babička s dědečkem a právě tam jsem trávil velkou část svého dětství. Do Dělnického domu jsem chodil na cvičení, taky hrát divadlo. Pamatuji se, že svého času tam režíroval profesionální herec Jan Pacl z Národního divadla moravskoslezského. Také Orel měl svou tělocvičnou jednotu, kde se hrávalo divadlo – byla opravdu velká soutěživost mezi jednotlivými spolky. Konaly se divadelní představení, výlety, přednášky, koncerty a mnoho dalšího. V Radvanicích působili rovněž spiritisté, sjížděli se zde z celé severní Moravy a Slezska. Vydávali spiritistický časopis Spiritistická revue s mystickými a mediálními kresbami, malovanými v transu. Postavili si spiritistický dům, později ještě přístavbu a provozovali díky velmi dobrému hereckému souboru a moderním

elektrickým parkem vybavenou divadelní scénu kvalitní divadelní představení. Navíc dům stál poblíž tramvajové zastávky Pivovar, tak byl lehce dostupný. Úzkorozchodná trať z Ostravy do Karviné Radvanice míjela za humny, jen v jednom místě je křížovala, a to právě nedaleko pivovaru. Dnes je tam na památku informační tabule a nějaký ten metr kolejnice uložené v dlažbě.

Dnešní ulice Těšínská byla v dobách mého dětství jen starou císařskou úzkou silnicí, po které jezdily především koňské povozy. Přesto se zde stalo několik střetů s tramvají – ta nejezdila příliš často a tak její přejezd přes silnici byl neočekávaný a překvapivý.

Co bylo radostnou událostí, to byl slezský odpust – jinak také pouť. V Radvanicích byly hned dva: první neděli v září probíhal katolický odpust a hned druhou neděli pak československý. Nová církev československá husitská vznikla v Radvanicích v roce 1920 snad jako první v republice a měla zde mnoho věřících. Ale zpět k odpustům: pro nás děti to byl výjimečný zážitek! Mnoho kolotočů, mnoho atrakcí – provazochodci, stěna smrti, také prodejní stánky s melouny, rychlokvašenými okurkami, prodejem zlomkové čokolády, už samotný prodej byl velkou atrakcí! Stánky se táhly od katolického kostela kolem hospody U Švasty až pod lipinský kopec. Kolotočáři měli obrovský orchestrion s ohromným repertoárem. Odpust působil jako společenská příležitost k setkání lidí. Na louce u Dělnického domu stály maringotky kolotočářů i artistů a ti si chodívali k babičce pro vodu. Vyprávěli o svých cestách, o štacích a tak jsme se dovídali hodně zajímavého.

Velkou slávou byly každoroční oslavy 28. října vzniku samostatné Československé republiky. Orli, Sokolové, Dělnická tělocvičná jednota – ti všichni ve svých uniformách pořádali průvody, přednášky, představení. Po obci visely vlajky, hrála hudba, před obecnou školou stával pan školník v uniformě italského legionáře, před měšťankou druhý školník v uniformě ruského legionáře...

I zima měla své kouzlo v podobě snad nekonečné řady koňských povozů se zapřaženými saněmi. Koně pohazovali hlavami a rolničky zvonily do daleka. Na sáně muži nakládali kusy ledu, které vyřezávali ze zamrzlé řeky Luciny anebo z velkých rybníků. Ledy byly uloženy do ledárny pivovaru a vydržely přes celé léto.

Pivovar zaměstnával mnoho lidí, ale na sezónní a nárazové práce potřeboval nádeníky. Každodenně ráno před branou postávalo několik nezaměstnaných mužů a čekalo, zda se pro ně pro ten den najde práce. Od úřadu dostávali podporu v hodnotě 10 korun, nazývanou žebračenky. Dnes z něj zbyla jen část, kdežto lihovar, který stával přes ulici, byl zbourán zcela, až na stáčírnu.

Když jsem začal chodit do školy, naproti pivovaru U Břenka bylo hodně obchodů

– Tomis kola a také rádia. Do okna byly vystrčené tlampače, a když dělníci chodili k polednímu na svačinu, poslouchali zprávy. Itálie přepadla Habeš. V novinách se objevily fotografie jak italská fašistická armáda kulomety kosí řady Habešanů s kopími a štíty v rukou. Lidé to hodně odsuzovali. Druhá významná událost byla vypuknutí španělské občanské války v roce 1936, mezi muži se mluvilo o dobrovolnících do Španělska. Nevím, zda tam někdo z Radvanic šel bojovat. Pak další políčky v podobě anšlusu Rakouska v roce 1938, na podzim Mnichovská dohoda, obsazení pohraničí, vznik protektorátu... Po Mnichovu hned na počátku října 1938 došlo k velkému přísunu uprchlíků z Těšínska, byli ubytováni všude, kde jen to trochu šlo, nejvíc v pivovaru, ale také v tělocvičnách Sokola, Orla i DTJ, v Dělnickém domě, v sálech hospody U Švasty, U Bajgera a jistě i jinde. Pohodlné to nebylo, jen tak na slámě. Kam pak odešli, nevím. S uprchlíky přišel i kněz p. Syrovátka nové církve československé a ten v Radvanicích již zůstal. Někteří místní Němci spolupracovali s těmi obsazujícími a hned den po obsazení Ostravska byli zatýkáni první Sokolové, komunisté a jiní pro česky smýšlející lidé.

Nastala výuka němčiny, což se nám zrovna nezamlouvalo, jídlo a ošacení bylo na přidělové lístky. Vedle Dělnického domu býval obchod s textilem Josefa Kohna, nad pivovarem železářství Thieberger – starší syn včas utekl do zahraničí, vrátil se domů jako voják zahraniční armády. Židé z Radvanic byli odsunuti transporty do koncentračních táborů, odkud se vrátil jen málokdo. Utekl taky Tonda Koňárek z domu, kde bylo papírnictví a cukrárna Ducháček, bojoval v zahraničním vojsku a po válce přišel zpět do Radvanic. Patnáctiletý syn učitelky Lumír Pisarský rovněž utekl a vrátil se po letech s armádou generála Svobody dokonce v hodnosti kapitána. V lidech byla snaha bojovat proti Němcům, někteří se zapojili do odboje.

Vrátím se o kousek zpět – od dětství jsem se učil hrát na housle v hudební škole ředitele Aloise Rychty u pana učitele Jaroslava Mikuly (ten byl deportován do koncentračního tábora, který přežil a vrátil se zpět k výuce). Hrál jsem zde v žákovském orchestru. Ona láska k muzice byla na Ostravsku a Karvinsku mezi lidmi zakořeněna, byla touha hrát na nějaký hudební nástroj. Vznikaly hornické dechové kapely či přímo orchestry. Hrávalo se na pohřbech, na svatbách, na výletech... V době mých studií na obchodní akademii, což bylo tenkrát v budově na rohu Českobratrské a Sokolské třídy (ovšem později probíhala výuka na tzv. Bílé a Červené škole s odpoledním vyučováním), jsem hrával ve zdejším studentském symfonickém orchestru, kde vypomáhali dechaři, členové policejní hudby sídlící vedle v budově policejního ředitelství. Tam se mi otevřel nový svět. V orchestru byli kamarádi, kteří byli studenty hudební školy Leoše

Janáčka ve Vítkovicích a kteří současně hráli v ostravské filharmonii. Ostravská filharmonie byla amatérským orchestrem na vysoké úrovni, hráli zde učitelé, také členové policejní hudby a vedl je Jan Pešat. Kamarádi mě stáhli, ať to jdu zkusit i tam a pan ředitel Pešat mě přijal. Byl jsem nadšen a tam vznikl můj hluboký zájem o vážnou muziku. S Janem Pešatem jsme nejen hráli, ale také chodili do přírody, účastnil jsem se výšlapů z Frýdlantu nad Ostravicí na Lysou horu. Také hrávali o nedělích v Národním domě (dnes Divadlo Jiřího Myrona) nebo v Katolickém domě, přesněji v divadelním sále v Domě katolických tovaryšů v Přívozské ulici (dnes součást České televize). Když bylo řediteli Pešatovi 75 let, Janáčkova filharmonie připravila koncert, který on dirigoval – profesionální soubor mu tím vzdal hold. A vzpomínám si, bylo mi 80 let, tak to musela být vzpomínka k 115. výročí narození Jana Pešata, společně s dalšími kamarády jsme na uctění jeho památky vystoupali na Lysou horu.

Kouzelnými místy mého válečného dospívání byla ostravská knihkupectví. Vzpomínám na Peroutu v domě, který byl po válce na náměstí nahrazen novým, dlouhá léta tam pak sídlil antikvariát. Pracoval tam Robert Marek – tomu se po válce podařilo po odsunutých Němcích zachránit spoustu notového materiálu. Přímo nezapomenutelný knihkupec Neliba nedaleko Červeného kostela a jeho syn Milošek, který byl v hudebním oddělení knihkupectví. Sám byl nadšenec pro hudbu (a měl ji i vystudovanou) a ke svým zákazníkům se choval velmi přátelsky. Pověstný byl svou obětavostí, s níž sehnal vše požadované, někdy i nemožné. Knihkupec Oldřich Havlický přišel z Opavy po záboru města a měl prodejnu proti obchodnímu domu Textilia tam, kde je dnes kavárna Sladký časy. Knihkupec Zelinka vydával díla Františka Sokola Tůmy. A nezapomenutelný byl starý pán z hudebního oddělení přívozského knihkupectví Buchsbaum, který muzice velmi rozuměl a uměl se vcítit a poradit, tam jsem měl přímo sváteční pocity. Nesmím opomenout dílnu a prodejnu hudebních nástrojů V. Kunc.

V roce 1942 v rámci heydrichiády byly uzavřeny střední školy, studenti se museli nahlásit na pracovní úřad v Přívoze a byli posláni na nucené práce převážně do válečné výroby – do Vítkovických železáren, do Glassnerovy továrny, do chemičky. Studenti průmyslových škol byly nasazeni do oddílů Technische Nothilfe do Německa, vzpomínám na dva kamarády Miroslava Marenčáka a Čestmíra Sládka, kteří tam při náletu zahynuli. Já jsem se s velkým štěstím dostal do tiskárny České slovo / Melantrich v domě, kde dnes u Elektry sídlí Městské informační centrum. Musel jsem se zavázat na čtyři roky, a že se vyučím sazečem – typografem. Vnímál jsem tiskárnu jako svatyni, ve které se pěstovala čeština, tiskly se tam noviny. Výtvarná stránka tiskovin a publikací byla na velmi dobré typografické úrovni. Dům vedle byl ještě z původní zástavby, jen

jednopatrový, ale důležitý – byl tam Mičko koloniál a my si tam chodili s potravinovými lístky pro svačinu. A hned vedle bylo ještě holičství. V září 1944 nás opět pracovní úřad využil – byli jsme hromadně odvezeni do Rožnova pod Radhoštěm, kde jsme jako pracovní čtyři mladých kopali podél cesty na Slovensko zákopy pro německou armádu. Před Vánoci nás pak odvezli kopat na Hlučínsko – tam byla zima, mrzli jsme, jedinou chvilku oddechu jsme našli v ludgeřovickém kostele, kam nás místní farář pustil, a kde jsme dostali horký čaj. S blížící se frontou bylo kopání čím dál nebezpečnější, slyšeli jsme dělostřelbu, létala nad námi průzkumná letadla.

V tiskárně jsem pracoval ještě po válce a musím říct, že jsme byli plni opovržením a nenávisti za to, co Němci udělali lidem, zvlášť co jsme slyšeli od navrátilců o koncentračních táborech. Pomstili jsme se po svém: namísto Němec jsme psali němec. Pohlaví, kteří byli na konci války zajištěni, byli přiděleni na bourání bombardováním poškozených budov. Rozebrání Německého domu německýma rukama představovalo dokonanou potupu.

Osvobození naší republiky pro mě znamenalo více, než si kdo umí představit. Najednou jsem se mohl svobodně rozhodnout, co budu dělat a mě srdce táhlo k muzice! Rozhodl jsem se pro ni. Studoval jsem soukromě na pedagogickém oddělení Masarykova ústavu hudby a zpěvu v Ostravě, následně jsem složil státní zkoušku z houslové hry. Tím jsem získal nejnižší stupeň vzdělání pro profesionálního hudebníka a pustil se do života. Hrál jsem v různých orchestrech České republiky, ale do důchodu jsem odcházel ze souboru Národního divadla moravskoslezského.

V roce 1948 jsem se z Radvanic odstěhoval, a přesto na ně stále vzpomínám. A věřte, nebo ne, dosud navštěvuji holičství jen v Radvanicích. I teď se do Radvanic pravidelně vracím při návštěvách hřbitova. Vždy si připomenu nějakou příhodu z dětství a taky při procházení obce trochu čekám, že třeba někoho známého potkám...

JANA KAŠINGOVÁ *1941

Moje vzpomínky na 2. světovou válku

Narodila jsem se sice až v roce 1941, ale určité vzpomínky mám. Byly to asi velmi silné zážitky plné strachu.

Když začalo bombardování Ostravy, bydlela jsem s rodiči v Mariánských Horách na Železárenské ulici. Nedaleko byl a dosud je závod Vítkovických železáren. V té době jsme měli strach z bombardování, protože vždy se ničily strategické závody, a to Vítkovické železářny byly. Když začaly houkat sirény ohlašující nálet, odvedl nás tatínek do sklepa a tlačil na místo ke komínu. Měl zásadu, že kdyby spadla bomba a my to přežili, zajistili si tak přívod vzduchu a vyprostili se. Byla jsem malá a ve sklepe spala v neckách. Naštěstí žádná bomba dům nezasáhla.

Můj tatínek ve Vítkovických železárnách pracoval. Jezdil denně na kole. Když se blížila fronta, očekávaly se těžké boje. Proto maminku i mě odstěhoval do Sviadnova ke známým. Sám ale dojížděl do práce. Přestal až tehdy, když mu, podle vyprávění, proletěl kolem hlavy granát, který mu sice neublížil, ale řádně vyděsil. Z vyprávění vím, že se naši ve Sviadnově dívali ze sklepních oken na most přes Ostravici, kde se bojovalo "muž proti muži". Byla to asi hrozná podívaná.

Pamatuji se, jak jely ruské tanky při osvobozování Ostravy po Ruské ulici. Bylo to ohlušující burácení! My už jsme se vrátili do Mariánských Hor a s hrůzou zjistili, že máme díru v podlaze obývacího pokoje a střepinami poničený nábytek. Ještěže ho náš prozíravý tatínek, když jsme odjížděli do Sviadnova, obrátil čely ke zdi. Sousedí vyprávěli, že se tam možná ukrýval německý voják a sovětský voják hodil pro jistotu do bytu ruční granát.

Že je válka hrozná, jsem se přesvědčila ještě 10 let po ní. Kromě zbombardovaných domů, které jsme my děti prolézaly, zůstalo po válce mnoho nevybuchlé munice. To bylo něco pro kluky! Když jsem chodila do 4. třídy, tehdy Národní školy v Ostravě-Zábřehu, kam jsme se po válce přestěhovali, našli dva moji spolužáci v nedalekých Pískových dolech nevybuchlou leteckou minu. Pískovna byla nedaleko řeky Odry a my děti jsme si tam často hrály. V zimě jsme v těch kopcích písku sáňkovali. Mina měla nějakou vrtulku, která klukům nešla odšroubovat. Spolužák Jirka Pavlík poslal Miloše Mintěla pro kleště. Než je Miloš přinesl, Jirkovi se podařilo vrtulkou pohnout a rána, která vyšla, roztrhala jeho tělo na kusy. Ta hrůza, se kterou jsem se to dozvěděla, je nepopsatelná. Jirka byl můj soused v domě a měl mít právě narozeniny. Bydleli

nad námi a já si s ním u nich často hrávala. Byl jedináčkem, a protože jeho maminka pracovala, chodil ke své tetě a strýci, kteří bydleli v části Zábřehu zvaném právě Přískové Doly. Na ten nárek jeho maminky, když jí to její sestra přišla oznámit, nikdy nezapomenu. A když k nám potom přinesla paní Pavlíková zákusky, které koupila Jirkovi k narozeninám, nebyla jsem schopna nic pozřít, tak jsem měla žaludek stažený žalem. A to nás teprve čekal pohřeb, kde jsme Jiříkovi celá třída pod vedením paní učitelky Heisigové zazpívali. Smutek byl na zábřežském hřbitově 10 let po válce...

Moje základní i odborné vzdělání v Ostravě v letech 1947 – 1959

Do první třídy jsem nastoupila v roce 1947 v Ostravě-Zábřehu. Byla to tehdy tzv. národní škola od prvního do pátého ročníku. Učila mě starší paní učitelka Macháčková, hodná, milá, mateřská učitelka. Do školy jsem chodila ráda, měla aktovku, kterou mi ušil z pravé kůže dědeček (byl vyučený švec). V aktovečce byla brídlicová tabulka, kamýček tím se psalo a kreslilo, na provázku visela z aktovky houbička na mazání namočená do vody. První tahy písmen se tedy procvičovaly na tabulce. Horší to bylo, když jsme začali psát perem namáčeným do inkoustu v kalamáři. To bylo kaněk! Tatínek, který byl pověřen se mnou psát domácí úkoly, měl hezké písmo, a tak měl se mnou "nervy". Já jsem to psaní ještě zhoršovala brekem, takže slzy rozmazávala písmenka. Vložila se do toho maminka, převzala tatínkův úkol a psala jsem hned načisto, ať to vypadalo jakkoliv. Ale kupodivu lépe než nejprve nanečisto, jak to chtěl tatínek. Pero se skládalo z dřevěné násady a zasouvací špičky, která měla dvě "nožičky" a ty se často buď zkřížily, nebo roztáhly, když dítě moc tlačilo. Inkoust byl doma v lahvičce a ve škole ve skleněném kalamáři, který byl zapařován do otvoru v lavici. Lavice byly dřevěné, spojené po dvou i po třech, sedačky se nezvedaly, vše bylo napevno.

Psát slušně jsem se naučila později, ale ještě ve 2. třídě hyzdila moje jedničkové vysvědčení dvojka z krasopisu. To byl samostatný předmět. Měli jsme i náboženství. Přišel do třídy pan farář nebo katecheta, pověsil na tabuli kříž a vyprávěl nám katechizmus. Já jsem ráda poslouchala, byla to pro mě historie, kterou miluji dodnes. Pan farář nám dával krásná razítka s náboženskou tematikou a my je vybarvovali. Sledovala se také docházka do kostela. Dostávali jsme lístečky, že jsme na mši byli. Kostel se mi líbil, hezky hrály varhany a zpívalo se. Bohužel mše se tehdy kázala latinsky. Náš učitel hudební výchovy byl varhaník a my jsme mu při mši šlapali měchy (to hlavně kluci) od varhan.

Ve třetí třídě jsme měli mladou učitelku Hanu Švábovou. Byla svobodná a nám všem se líbila. Vzpomínám si hlavně na její hodiny zeměpisu vždy s velkou mapou ČSR. Dovedla o městech poutavě vyprávět. V 5. třídě ji vystřídala její vdaná sestra paní Dlabačová a ta to uměla také. Obě pocházely z vážené zábřežské rodiny pana profesora Švába.

Na II. stupeň - tehdy měšťanky, později přejmenované na osmiletou základní školu, jsem chodila na ulici Hulvácké.

Tam jsem už chodila dohromady s chlapci. Měli jsme štěstí na třídního učitele. Byl tělocvikář a ruštinář. Jmenoval se Karel Koňář, byl ctižádostivý, takže jeho třída musela být nejlepší. Ale dovedl nás vybičovat k výkonům. Jako učitel tělocviku to bral "na povel" a protože bývala i pochodové cvičení, vždycky jsme plnili úkoly bezvadně a první. Pochodovali jsme se zpěvem a na cvičení dokonce stříleli ze vzduchovky. Soutěžili jsme ve vybíjené i volejbalu. Byli jsme u něho tak ukázněni, že než přišel kterýkoli učitel do třídy, četl někdo před lavicemi nahlas z knihy. Ale hráli jsme se i na piedestalu úspěchu, a tak jsme ho měli rádi. On se nás také vždy zastal a byl spravedlivý. Dlouho po skončení školy jsme ho pak zvali na sraz.

Základní docházka tehdy končila 8. třídou a všichni žáci museli absolvovat závěrečné zkoušky z češtiny, matematiky a ruštiny. Rok předtím existovala ještě 9. třída tzv. Jednoletý učební kurz – JUK.

Rozhodla jsem se pro studium na pedagogické škole, vždycky jsem chtěla být učitelkou. Už jako malá jsem si na ni hrála a organizovala děti z naší ulice. Musela jsem složit přijímací zkoušky. Byla nejen z matematiky a českého jazyka, ale také z tělocviku a hudby. Ta pro mě nebyla problém, protože jsem vychodila celý cyklus Hudební školy Dra Leoše Janáčka v Ostravě-Vítkovicích. Byla jsem přijata.

Škola se nacházela v dnešní historické budově na Českobratrské ulici. Měla nádherné skoro barokní schodiště, velkou aulu, hudebnu, učebnu chemie a ve sklepě dílny. V aule školy se konaly hudební akce. Každá třída pořádala jedenkrát měsíčně večery o páté, na které připravila program i pohoštění. Přicházeli hosté, studenti jiných škol, aby si zatančili a občerstvili se. K tanci hrála hudba naší školy vedená výborným klavíristou, profesorem Radimem Kuchařem, složená ze žáků naší školy. Pedagogický dozor vždy vykonával některý z našich profesorů, škola žila studentským životem. Účastnili jsme se pravidelně MAJÁLESU, chodili do divadla, kina, do auly se zvali Pěvecké sdružení moravských učitelů, Čs. soubor písní a tanců, na besedu s námi přišel i Emil Zátopek. Škola měla vlastní hudební soubor, který hrál jednodušší klasické skladby a pěvecký sbor. Hudební soubor vedla výborná houslistka paní profesorka Alice

Ryšková a pěvecký sbor pan profesor Václav Stuchlý – zanícený sběratel lidových písní. Ten měl v 1. patře školy i světničku, ve které přespával, aby nemusel dojíždět.

Nesmím zapomenout na naše výtvarníky, profesory Karla Svobodu, Vladimíra Hýla, Bedřicha Knoppa a Radima Kuchaře. Profesori Svoboda, Knopp a Kuchař malovali a svá díla vystavovali. Profesor Hýl byl znalec výtvarného umění a především "přítel mládeže", který uměl o výtvarném umění, různých směrech a technikách poutavě vyprávět. Měl známosti s mnoha ostravskými malíři a organizoval jim vernisáže,

Pedagogická škola se účastnila mnoha soutěží ve hře na nástroje, zpěvu i recitaci. Já jsem recitovala a mohu napsat, že jsem získala 3. cenu v Praze za recitaci Wolkerova Moře a Puškinova Měděného jezdce. Porotu v Památníku národního písemnictví tvořili paní Hlaváčová a pan Luděk Munzar, tehdy mladí herci.

Maturovala jsem v roce 1959 z matematiky, českého a ruského jazyka, fyziky a pedagogiky. Po maturitě jsem dostala, jako tehdy všichni absolventi, umístěnku do Ostravy-Poruby na III. Základní školu, Fučíkova 831. A to jsou zase další vzpomínky.

MIROSLAV KOŠNOVSKÝ *1934

Dětství

Narodil jsem se v Mariánských Horách v Daliborově ulici, v šedém dvoupatrovém domě, který tam stojí dodnes. Při mém porodu asistovala porodní asistentka paní Blechová. Matka Marie se za svobodna jmenovala Miklušová. Pocházela z blízké horní havířské kolonie, z domu číslo 15, který tam po opravě rovněž stojí dodnes. Otec Robert pocházel z havířské rodiny. Bydleli v havířské kolonii naproti škvárového hřiště vítkovického stadionu mezi ulicí Zengrovou a Závodní.

Matka i otec se narodili oba v roce 1910, vzali se v roce 1933. Nechali mě pokřtít v kostele církve československé husitské v Mariánských Horách, mými kmotry byli strýc Ludvík Hlavatý a teta Marie Hlavatá, rozená Košňovská, sestra mého otce. Oba tehdy bydleli na Chodské ulici v červeném přízemním domku Josefínské kolonie naproti dnešnímu autoservisu Peugeot.

Můj otec Robert byl vyučený obchodní příručí, pracoval u různých firem, převážně v obchodech s potravinami, také ve velkoobchodech s cukrovinkami – například u firmy RUPPA. Těsně před válkou absolvoval jeřábnický kurs a asi v roce 1937 nastoupil do zaměstnání ve vítkovické mostárně. Jezdil na dvoře mostárny s venkovním kozovým jeřábem. Po pracovní době nebo v neděli a ve svátcích vypomáhal jako číšník v restauraci „U Jurečky“, v místě dnešní sportovní haly ČEZ. Také občas na zahradě restaurace „Eliáš“ v Zábřehu-Družství, která tam je dodnes.

Bohužel zemřel v roce 1941 na následky dopravní nehody pod koly tramvaje zvané „Komárek“. Zkracoval si cestu z odpolední směny. Přijel tramvají číslo 1 na zastávku u stadionu na Zengrově ulici, kde vystoupil a pak šel po kolejích „Komárka“ potmě směrem do Družstva, kde jsme tehdy bydleli. Tramvaje tehdy měly tzv. zatemnění, nesměly dopředu svítit, měly jen slabé namodralé obrysové světlo. Otec byl zřejmě zamyšlen, tramvaj za sebou neslyšel, řidič ho upozoroval pozdě a zezadu ho srazil. Sice mimo koleje, ale s vážnými následky. Zlomená žebra mu propíchlá plíce, měl zlomenou ruku a nohu, otřes mozku a řadu zmožděnin. Podstoupil několik operací, ale rány v plicích se nezhojily. Po šesti měsících zemřel v nemocnici v Zábřehu.

To už jsme bydleli v podnájmu na Chalupníkově ulici ve vilce pana Varhaníčka. Byla to třetí vilka vlevo od tramvajové zastávky „Zahrádka“. Tam jsme prožili celou válku. Po smrti otce se k nám přistěhovala matčina matka, moje babička, která se o nás starala až do roku 1946. Matka pracovala na tři směny, sestra v té době měla čtyři roky. Sestra Květoslava se narodila v roce 1938 ve vítkovické nemocnici.

Dostali jsme přiděleného tzv. poručníka pana Frnku, který bydlel ve vilce naproti a pracoval jako prokurista u firmy Merkur v Ostravě. Byla to tzv. "zamykač společnost". Dnes je to bezpečnostní agentura. Sídlo měla v horních patrech domu, kde dříve dole byla prodejna Tuzexu naproti katedrále Božského spasitele. Majitel vilky pan Varhaníček pracoval jako natěračský mistr v železničních opravách ČSD v Přívoze za hlavním nádražím. Jeho syn Jarek vystudoval vítkovickou průmyslovku a pracoval v konstrukci kotlářny na Pohraniční ulici. Bratr pana Varhaníčka byl farářem církve čs-husitské v Kunčicích pod Ondřejníkem. On se asi přimluvil u Varhaníčků, aby nás vzali do podnájmu. Na svoje dětství, prožité do jara roku 1938 v Mariánských Horách, si skoro nepamatuji. Ani na stěhování do Zábřehu-Družstva k Varhaníčkům. Do školky jsem nechodil, starala se o mě babička Anna. Varhaníčkoví měli psa, fenku Ledynu. Černošedá chlupatá, rasou něco mezi ovčáckým psem a vlčákem. Boudu měla na dvoře za vchodovým schodištěm. A to byla moje druhá ložnice a úkryt před výpraskem, když jsem něco provedl. Ledyna za mnou do boudy nikdy nikoho nepustila. Několikrát jsem tam strávil celou noc, protože babička neměla trpělivost mě prosit, abych vylezl a matka byla na noční směně. Z boudy mě ráno vyhnal hlad a žízeň, takže mě výprask stejně neminul. Strach jsem však tehdy měl z velkého barevného kohouta, který sídlil vzadu v ohrazeném dvoře s asi deseti slepicemi. Ten mě několikrát silně poklofal, když jsem se tajně pokoušel vzít z kurníku vajíčka. Strach jsem měl samozřejmě i z pana Varhaníčka. Všichni mu říkali „starý Varhan“. Paní Varhaníčková byla hodná a držela nade mnou ochrannou ruku.

Rodina

Otec Robert pocházel z rodiny Jana Košňovského, horníka na šachtě Louis, pak se přejmenovala na šachtu Jeremenko. Jeho manželka – moje babička se jmenovala Terezie, za svobodna Kubošová. Prarodiče Kubošovi bydleli v domě v ulici Závodní naproti bývalé restauraci „Dělnický dům“. Z boku restaurace bylo také kino „Lada“ a vedle kina házenkářské hřiště DTJ Zábřeh nad Odrou. V domě, kde bydleli v přízemí prarodiče, byla ve dvoře malá zámečnická dílna. V chodbě domu byly na stěnách krásné tmavozelené kachličky s květinovými žlutými a červenými reliéfy. V horní řadě byly vsazeny bíločervené kachličky s červeným znakem raka, značkou výrobce kachlíček RAKONA Rakovník v Čechách. Tato továrna vyráběla také různé prací prášky. Kvůli těm kachličkám mi jako dítěti nevadily občasné odpolední návštěvy prarodičů, které matka po smrti babičky Terezie a mého otce organizovala s tetou Hlavatou (mou kmotřenkou) v neděli. Prohlídka raků, objevování skladovaných věcí zámečnické

dílny a kus bábovky zvítězil nad mým odporem ? nedělním (podle mě) ztrátám času. Bohužel tato místa a domy již dnes neexistují. Všechno padlo za obětí výstavbě nové sportovní haly ČEZ.

Děda Jan a babička Terezie měli pět dětí. Františka, Aloise, Jana, Roberta a dceru Marii. Dědeček Jan se kromě práce na šachtě zabýval ve volném čase řezničinou. Porážel v hornických koloniích prasata. Po našem „zabíjať bravky“. A když bylo třeba, tak kastroval vepře. Byl tzv. „miškař“ a měl na to vše i speciální nářadí. Často se stávalo, že při návratu ze zabijačky se stavil v hospodě a tašku s nářadím tam zapomněl. Horší bylo, že ráno si nemohl vzpomenout, ve které hospodě to bylo. Babička Terezie vyprávěla, kolik hospod ve Vítkovicích musela obejít, než to zjistila. Hospodští dědu znali, tak mu tašku vždy uschovali, ale stálo ho to příště štamprli navíc. To vše vím od své matky, která takových příhod o dědovi znala hodně. Škoda, že jsem v pozdějších letech více nevyzpovídal strýce Lojzu, s nímž jsem se stýkal i pracovně v zaměstnání ve vítkovickém závodě 6.

Maminka se za svobodna jmenovala Miklušová. Pocházela z hornické rodiny, z horní havířské kolonie v Mariánských Horách blízko náměstí. Bydleli v pavlačovém domě na Slévárenské ulici číslo 15 v přízemí. Dům tam stojí, spolu s ostatními, dodnes, ale již neslouží bydlení. Všechny domy této kolonie slouží po opravách podnikatelským účelům. Otec matky, můj děda Mikluš, pracoval jako havíř na šachtě Ignác. Babička Anna, rozená Jamrožová, byla v domácnosti. Měli čtyři syny: Emila, Eduarda, Josefa a Jana. A dceru, moji matku Marii.

V kolonii

Dědova nejoblíbenější hospoda byla „U Robička“ blízko závor na Zengrově ulici. Byla pro něho nejbližší, protože bydlel v havířské kolonii mezi Zengrovou ulicí a ulicí Závodní. Kolonie měla asi dvanáct dvojdomků vždy se dvěma byty z každé strany. U každého bytu byla malá zahrádka, dvorek, šopka na uhlí a dřevo a chlívek pro chov prasete (bravka). Byt sestával dole z předsíně, komory, suchého WC, kuchyně a jednoho pokoje. V podkroví byl jeden malý pokoj a malinká půda. Myslím, že v pozdějších letech po válce byl suchý WC upraven na splachovací, neboť voda byla do bytu zavedena a v kuchyni bylo litinové umyvadlo.

V této kolonii byla také samostatná společná prádelna s ručním mandlem. Všichni ji říkali „vaškuchňa“. Byla tam pec s měděným kotlem, topilo se černým uhlím.

Pralo se v dřevěných neckách „vaštroku“ a na ruční valše. Prádlo se vyvařovalo ve vodě s jádrovým mýdlem (s jelenem). Bílé prádlo (cíchy) se po vymáchání v čisté vodě bělilo modrým bělidlem. Dodnes nevím, jak to, že po modrém bělidle jsou cíchy krásně bílé. V prádelně byla i bubnová ždímačka s ručním velkým kolem a klikou. Byla zpřevodovaná na vyšší otáčky, ale skoro nikdo ji nepoužíval, protože to byla dřina a stejně to nebylo pořádně vyždímané. Tak se ždímallo ručně, spíše čtyřručně. Kroutilo se, co to šlo doprava, a po roztřepání a novém přeložení doleva. Tak dlouho až z prádla nekapala voda. Vyprané prádlo se naskládalo do proutěného koše, odneslo na zahrádku, kde se na dřevěné sloupky natáhly šňůry. Kvůli prověšení tíhou prádla se podepřely dřevěnými tyčemi se zářezy nahoře. Horší to bylo při špatném počasí nebo v zimě při sněžení. To už nevím, kde se tehdy sušilo. V zimě i za mrazu venku, ale musel být nějaký vítr. Možná, že se ještě najdou pamětnice-pradleny, které si vzpomenu, jak se to dělalo. Nebo se věšelo na malou půdu.

Pamatuji si, že u posledního domku kolonie přímo proti konci ulice Siroťčír, byla do zahrádky vestavěna malá dřevěná prodejní bouda s výklopným větším oknem, ve které se prodávaly různé cukrovinky, cigarety, zápalky, EX-šuměnky, cukrkandl, mejdlíčko a tzv. „kočka v měchu“ – uzavřené papírové trubičky měly průměru asi 2 cm a délky 10 cm, stály asi jednu až dvě koruny a bylo v nich ukryto nějaké překvapení: dětský prstýnek nebo náramek, opička na gumě, vystříhováňka, obrázky zvířátek, aut, letadel nebo lokomotiv. Co byste nechtěli za ty peníze. Na druhé straně nekupte to, když vás čeká překvapení za tak málo peněz. A co to udělalo děckám radosti!

Vedle této budky směrem ke kolejím a Zengrově ulici uzavíral kolonii patrový šedý barák se dvorkem a sokkami. Je dnes v dezolátním stavu. V Zengrově ulici vedle kolonie byla tramvajová zastávka s výhybkami. Havířská kolonie u stadionu se lišila od Josefínské kolonie tvarem čelního štítu. Neměla tzv. "valbu", což je malé zkosení štítu nad vchody do domku. Připadalo mi, že domky se smějí. Zatímco v Josefínské kolonii se domky mračí. Bohužel i tato kolonie u stadionu podlehl výstavbě Rudné ulice a dnes z ní zbyl asi jen jeden domek a to ještě v hrozném stavu.

Pro úplnost si v paměti vybavuji některá jména rodin, které tam bydlely. Řehovi (paní Řehová šila košile), Kuchejdovi, Naglikovi, ale na víc si již nevzpomenu.

U prarodičů v Horní kolonii v Mariánských Horách

Byty v kolonii byly malé. Jen s jedním pokojem, malou předsíňkou, ve které byla postavena malá dřevěná spížka (špajzka) a kuchyní. Suché WC byly na

obou koncích pavlače. Dole byla pavlač s cihlovou zídkou, uprostřed s vchodem do domu.

Na pavlač se vystupovalo po několika cihlových schodech. Krajiní byty měly vchodové dveře z pavlače. K prostředním bytům se muselo projít prosklenými dřevěnými dvoukřídlymi dveřmi. Za nimi byly vlevo a vpravo vchody do bytů. Prostředkem vedly schody do prvního patra. Voda tekla z litinových krásných výlevek s mosaznými kohouty umístěnými na pavlači. Ke každému bytu patřila malá zahrádka, dřevník na dřevo a uhlí a chlívek pro chov prasete. Pamatuji se na kachlová kamna s litinovou plotnou, kde v jednom plátu plotny byly vyndávací kroužky pro možnost přikládání uhlí shora, ale i pro možnost rychlejšího ohřevu jídel v hrncích nebo litinových kastrolech. Pohrabáčem (šporheltem) se vyndalo několik kroužků podle velikosti dna hrnce a žár z pece působil přímo. Kamna měla kolem plotny kovový rám s ochrannou kulatou tyčkou proti možnému popálení břicha, když se pokládaly nebo sundávaly hrnce a kastroly z plotny. Tato ochrana se týdně čistila a leštila pomocí šmirglpapíru a tekutého prášku „Sidolu“. Kamna měla z boku pečící troubu s dvířky opatřenými bílým porcelánovým držákem a kulatými větracími okénky s otáčivými uzávěry. Na horní ploše kamen byla mosazná oválná nádržka na vodu, která tak byla k dispozici horká pro mytí nádobí. V kuchyni byl bílý dřevěný kredenc s prosklenou horní částí a několika šuplíky. Pod oknem stůl a dvě nebo tři židle. V rohu ještě kovový stojan s plechovým vyndávacím lavorem a velkou smaltovanou konví na vodu. Za dveřmi z předsíně byla věšáková stěna. Do pokoje se vcházelo dveřmi s horní prosklenou částí z kuchyně. Vybavení pokoje bylo ložnicovým dřevěným nábytkem, případně dětským lůžkem, otomanem, a to podle toho kolik osob v bytě bydlelo. Podlahy byly z dřevěných desek (fošen), na kterých v pokoji byly položeny koberce (tepichy), vyrobené ze zbytku bavlněných látek. Nebo ze starých punčoch, ale tehdy ještě nebyly silonky ani skleněny. Svítilo se elektrickou lampou s jednou žárovkou. V kuchyni byla žárovka zašroubovaná do zvláštní porcelánové objímky, která měla na boku zástrčku pro šňůru od žehličky. Ale z úsporných důvodů se ještě dlouho používaly těžké žehličky s vyndávacím želízkiem. To se nahřálo v kamnech nad otvorem v horním plátu a zasunulo se do tělesa žehličky malými odklopnými dvířky. Někdy se želízko nahřívало přímo v kamnech a vyndávalo se speciálně upraveným háčkem. Že to bylo s rizikem popálení, si nemusíme povídat.

Mgr. EVA KOTARBOVÁ *1948

Mozaika z mého dětství

Narodila jsem se v roce 1948 v domě č. 74 na Sirotčí ulici v Ostravě-Vítkovicích. Na svět mi pomáhala porodní babka (jak se tehdy říkalo porodním asistentkám), což nebylo nic neobvyklého. Tehdy bylo právě štedrovečerní odpoledne. Byla jsem dárkem tatínkovi pod stromeček. V tom domě jsem prožila díky rodičům dvacet dva krásných let do doby, než jsem se vdala.

Už v předškolním věku jsem vnímala, že bydlíme na zvláštním místě. Každý večer se i nad okolními dvouposchodovými, červenými, cihlovými budovami objevovala načervenalá záře. To když ve vítkovických hutích vylévali z pecí žhavé železo. Věděla jsem, že tam pracoval můj dědeček Metoděj Zlámal, mamčin tatínek. Dělal těžkou práci u vysoké pece čtyřicet let! Později jsem obdivovala jeho vyznamenání – diplom, který dostal od předúnorové ministryně průmyslu. Dodnes jej mám uschovaný mezi cennými památkami po předcích. Dědeček..., moc jsem ho obdivovala už v době, kdy mě vodil na pískoviště do nedaleké Jubilejní kolonie v Hrabůvce, kde bydleli s babičkou už v době první republiky. Vítkovické železářny svým zaměstnancům pronajímaly byty a ty v Jubilejní byly obzvlášť žádané. Já si myslela, že i pískoviště před domy tam mají krásnější. Počátkem padesátých let tamní budovy ještě nebyly omšelé jako později, třeba v 80. letech minulého století. (Teď je Jubilejní kolonie zase v plné krásě!)

Asi padesát metrů od mého rodného domu byly v cestě zabudovány koleje a stál tam dřevěný domeček pro hlídače, který dohlížel na průjezd nákladních vlaků vezoucích potřebný materiál k zpracování do válcoven podniku Vítkovice. Musel tedy pravidelně spouštět a zvedat závoru. Jako dítě jsem ho s kamarády a kamarádkami velmi ráda pozorovala. Hráli jsme si na hrdiny, třeba kdo nejrychleji proběhne pod už klesající závorou. Někdy jsme se chodili napít a umýt k studni, která stála právě u toho domku. Pro nás byla velmi důležitá, protože jsme často pobývali na nedalekých haldách, vyskytujících se přibližně v místech, kde bylo později vybudováno vítkovického nádraží i pro osobní dopravu, s krásnou a moderní nádražní budovou, v níž byla restaurace a obchůdky.

A haldy, panečku, ty byly! Jedna dokonce z uhelného odpadu prý vyvezeného z nedalekého Dolu Jeremenko a jiné byly z horniny, jež byla přivezena až ze sovětského (ukrajinského) železnorudného naleziště u Krivoj Rogu, tak to říkali naši rodiče. My děti jsme na haldách rády sáňkovaly, sjížděly z jejich vrcholků

třeba na starých, plechových umyvadlech. Někdo i na tehdy vzácných lyžích. Kopeček z důlního odpadu se mohl využít k sjezdu i v letním období, hlavně po dešti. Dovedete si asi představit, jak kluci a holky po hrách na něm vypadali. Často jsme se museli vydat k trati a poprosit hlídače o použití studně. Většinou měl pochopení, z nejhorší špíny jsme se umyli, ale doma jsme neušli dřevěným neckám, v nichž se u nás v kuchyni, stejně jako u sousedů, pralo drobné prádlo i se koupalo ve vodě, která se dlouho ohřívala na kachlové peci. Můj tatínek mi po takových výpravách na haldy někdy ukazoval řemen od kalhot, visící na háčku u dveří. Čekal na nehodné děti. Nevzpomínám si, že by ho někdy otec použil, ale u sousedů rodiče asi ano, soudím podle síly křiku a pláče mých kamarádů, nezbedníků.

Mám-li před očima ve vzpomínkách trať a budku hlídače, hned se mi vybaví i nízká cihlová budova postavená v blízkosti kolejí. Tam byla obchody Mlékárna a Potraviny, také na Sirotní ulici. Jako dítě už školou povinné jsem vstávala v šest hodin ráno a musela jsem pro mléko a čerstvé rohlíky, a to ještě před snídaní. Ne vždy jsem chodila ráda, i když mě mohlo na cestě potkat dobrodružství, například v podobě soutěžního roztáčení plné dvoulitrové konve bez pokličky, samozřejmě naplněné mlékem, které do ní předtím nalila prodavačka pomocí plechové odměrky z velké nádoby. Až mnohem později se do obchodů dostaly skleněné láhve s mlékem. K rannímu dobrodružství patřilo také pozorování, jak paní za pultem krájí máslo z velké máslové krychle, nebo vybírá požadované pečivo z proutěných ošatek či krájí chleba, který měl v té době báječnou kůrku, již děti neodolaly. Ale musela jsem spěchat domů, maminka už mi připravovala k snídani kávu z melty a vaječninu, která na mne čekala provoněná, jak se tehdy říkalo, šnitlochem, tedy čerstvou pažitkou. Její vůně a vaječ je charakteristická pro moje snídaňové vzpomínky z dětství, v nichž ovšem dominuje maminka s červenou rtěnkou na rtech, v bílé zástěrce na pěkných šatech, které si ušila, a s úsměvem, s nímž mi kladla jídlo na stůl. Chodila jsem na Základní školu Šalounova. My, děti z domu č. 74, jsme tam docházely většinou ve skupinkách. Šlo se pěšky asi patnáct minut po Okružní ulici kolem areálu vítkovického stadionu, kde byl pro nás později vybudovaný ráj v podobě plaveckého bazénu. (Poprvé jsem tam plavala v deseti letech, a to v plavkách od své tety, které se hodně při praní srazilily.

Do školy jsem chodila ráda, jenom nepovinná hodina náboženství mě nebavila. Od třetí třídy jsem pak na ni nemusela, protože moje hodná třídní učitelka naznačila mamince, že by mi to mohlo později vadit při žádosti o vstup na střední školu. Podobně jako náboženství jsem se vyhýbala pozdějším docházkám do Pionýru. Naštěstí u nás ve škole byli učitelé, kteří i pro tyhle postoje měli

většinou pochopení. Jeden můj spolužák ale doplatil na to, že jeho rodina byla silně věřící a on pravidelně ministroval v kostele. V deváté třídě mu to rozhořčená, mladá soudružka učitelka napsala do posudku, který mu mohl ublížit v dalším studijním rozletu.

Ve škole na Šalounově ulici nějakou dobu pracoval i básník Věnceslav Juřina. Na něj si moc z dětství nepamatuji, spíše na jeho ženu. Bylo to tehdy vysoká, plavovlasá kráska. Protože moje maminka byla vyučená švadlena a šila pro sousedy a jejich známé, přišla k nám se zakázkou i paní Juřinová. Pamatuji si, jak jsem špehýrkou ve dveřích obdivovala toaletu, kterou si zkoušela v našem obývacím pokoji před trojdílným zrcadlem. Vypadala jako princezna. Na hodně nařasenou sukni jí maminka právě špendlila ozdoby z volánků a také kolem velkého výstřihu. Tehdy se dbalo na to, aby se na plesy chodilo, pokud možno, v nových šatech. Jít dvakrát za sebou ve stejných, tomu se mnoho žen vyhýbalo. To platilo i pro taneční. Díky mamince jsem na každou lekci měla oblečeno něco nového. Móda byla tenkrát taková, že zdůrazňoval ženskost, jemnost. Nebylo cílem podobat se chlapcům či mužům, i když v pracovním procesu bylo mnoho údernic, které se měřily s chlapy.

Práce švadlen byla velmi přesná, švy se často obšívaly v rukou a nikoliv na šicím stroji, protože levnější nebyly tak technicky dokonalé. Na ručně upravené délce nesměly být vidět stehy. Prsní a jiné záševky musely sedět, na každou postavu měla moje maminka připravený přesný stříh. Zkoušelo se i dvakrát, třikrát. Hodně se také přešívало ze starých oděvů, látka se třeba obrátila na rub, kde byla zachovalejší, a už byl materiál na novu sukni nebo kabátek. Vzpomínám si, že skutečně nový kabát jsem dostala až ve dvanácti letech. Byl švestkově modrý a stál 200 korun. To byla šestina tatínkova úřednického platu! Donesla jsem si jej z obchodního domu Ostravice, kde jsme s maminkou tento nákup oslavily zákuskem a chlebičkem v tamním bufetu. V druhé polovině šedesátých letech už byl ale docela dobrý výběr látek, takže některé švadleny dokázaly zázraky.

V úvodu svého vzpomínání jsem zmínila dědečka a chci dodat, že s babičkou oba dožili svůj život v domě na Místecké ulici. Říkalo se mu Altenheim. V něm se přidělovaly důchodcům levné byty. Někakou dobu tam měl ordinaci i lékař. Prarodiče obývali jen jeden větší pokoj, k němuž přiléhá prosklený balkón. Babička Žofie z něj udělala útulnou místnůstku, kde sedávala každý den se svým oblíbeným háčkováním. Její krásné dečky ji přežily, stejně jako Altenheim, po kterém už ve Vítkovicích není žádná stopa. Na Vánoce některé patří k výzdobě mého bytu a připomínají mi ženu, která vyrůstala jako sirotek, do školy téměř

nechodila, a přesto dokázala dobře vychovat pět ze svých sedmi dětí (dvě zemřely v batolecím věku). Nejmladší byla moje maminka Anna.

Často jsem za babičkou do Altenheimu chodívala, to jsem jí pak někdy pomáhala trhat plevel na záhonu, který byl rodině přidělen s bytem. Naučila mě rozeznávat různé druhy zeleniny a květin. Někdy, když jsem u ní přespala, mi před usnutím vyprávěla příběhy ze svého dětství a mládí, o tom, jak dělala ve službě u sedláků, jak se seznámila s dědečkem, který do Ostravy přišel z Lipníku nad Bečvou. Někdy jsme také seděli po setmění na lavičce před domech i s dědou, který bafal z fajfky, a já čekala, kdy se nad námi objeví ta krásná načervenalá obloha. V mé fantazii ji zabarvil oheň valící se z tlamy velikého draka, jenž pravidelně vylétal z vítkovických vysokých pecí. Kdo by tehdy tušil, že právě ta „dědova pec“ bude za desítky let součástí muzejního areálu? Kéž by zůstala na svém místě i v dalším století!

MILOSLAV KROČEK *1920 †2016, DRAHOSLAVA KROČKOVÁ *1922 †2010**Válečný deník****30. 4. 1945 pondělí**

Nad Vítkovicemi a zdá se, že i nad silnicí po níž jsem přijel, práskne několik granátů či šrapnelů. Mrštím sebou za budku a pak hledím tím směrem. Do města se již nedostaneme, to je jasné; dostanu se však ještě zpět? Vtom obrovský výbuch roztrásl vzduch. Dále neváhám: musím se vrátit a objet napadené území dříve než mi Rusové odříznou cestu zpět. Obloukem objíždím čtvrt a kolem kostela a hřbitova se blížím zpět k hlavní silnici. Dozvídám se senzační zprávu: právě vyletěl do povětří dvojí most do Vítkovic. Několik lidí běží přes pole k vlaku, který nepochybně jako poslední ujel z Ostravy. Jedu zpět. Za sebou nechávám boj a střelbu v Ostravě. Nevykonal jsem úkol, který jsem si dal, jedu zpět, k našim v Krmelíně. Teď už se nedá dělat nic jiného než trpně čekat jak to s námi osud zařídí. Cítím jakési fatalistické uvolnění.

Okolo 18. hodiny ležím v trávě za Bělou na svahu v Hrabůvce. Chci zkusit, jestli odtud neuvidím, co se děje v městě a co je tam nového. Přijel jsem sem kolem hořícího stavení zapáleného bombou dopoledne a podle velký čerstvých kráterů v poli. Na chvíli se ukrývám ve statku, protože nad hlavami krouží stíhačky. Celý večerní obzor města je v hustém šedém dýmu, u Růtgerse vybuchuje reservoir vysokým plamenem, hoří kasárny v Bělském lese. Vtom zakrouží velmi nízko nade mnou dvě stíhačky. Krčím se v příkopu, uvědomuji si, jak se mi kolo leskne, a jsem připraven na nejhorší. Nic. Z Vítkovic a velmi blízko z Bělského lesa se ozývá střelba strojních pušek. Z města už od Ostravice vylétají světelné rakety – zdá se tedy, že město je obsazeno.

1. 5. 1945 úterý

Po celý den trval letecký klid – klid před bouří, která se brzy strhne nad námi. Ústní podání oznamuje, že Ostrava je obsazena až k Hrabové. Je to asi pravda; cestou projížděly kolem nás kolony a stěhovaly se sem a tam. Děla se stavěla podle našich zahrad s hlavněmi namířenými k městu. Jsme si vědomi, jaké nebezpečí to pro nás znamená. Děla se občasnými ranami ozývají po celý den. Rusové nedopovídají.

Počasí je nevládně deštivé a studené. Neodvažujeme se už skoro vyjít z domu. Je ticho před bouří. Je zřejmé, že téměř čtyřměsíční čekání je dneškem u konce. Zítra se přes nás přenese fronta, zítřek přinese rozhodnutí: Budeme žít, anebo skončíme se starým světem.

2. 5. 1945 středa Krmelín obsazen

Kritický den počal pro nás velmi brzy. Po celou noc projíždějí kluzem děla oběma směry, trousí se vojáci. Situace zraje – je to cítit ve vzduchu. Proto již ve tři čtvrtě na tři ráno odcházejí naši do sklepa. Zůstávám nahoře a spím špatně asi do tři čtvrtě na šest, kdy bojová činnost tak vzrostla, že už nebylo možno spoléhat se na štěstí. Pak nastal opět naprostý klid, který pomalu přešel ve zřejmý počátek akce pro Krmelín. Praskot výstřelů z pušek se přibližuje lesem od Staré Vsi. Pak se ozývá z lesa proti našim a konečně i z okraje vsi. V dědině je mrtvý klid, vše zalezlo co nejhluběji pod zem; po silnici se mihne voják. Osmičlenné družstvo pod vedením poddůstojníka vystupuje do svahu na Hůrku a občas zaléhá – je ostřelováno.

Palba je intenzivnější, na začátku obce u lesa hoří první stavení. Jinak není vidět žádnou změnu. Jen aby Rusové neposlali letadla – to je naše jediné přání! Nesplnilo se. Asi v 9.30 je slyšet první hukot – bomby však padají daleko. Čas plyne strašně pomalu; sedíme ve sklepech unaveni, nevyspalí a špinaví, strach nás sráží v jeden chumel, když cítíme bezprostřední nebezpečí a ve chvílích, kdy činnost trochu ustává, polykáme narychlo a bez chuti pár soust. Další tři nálety nás donutily myslet na poslední věci člověka. Současně sílí palba z pušek a přibližuje se. Po mnoho hodin střílí kdosi ze strojní pušky od plotu naší zahrady. Urputný boj postupuje pomalu naší obcí dům od domu až za křižovatku, kde vznikají další požáry, a zdá se, jako by současně na druhé straně postoupil až za Paskov. Již mnoho stavení hoří – je to hrozný pohled. Jak je možné hasit, když se všude střílí?

Ve vedlejším stavení prý obsluhují telefon ještě stále čtyři vojáci. Dozvídáme se později, že později byli zajati. Dva z nich svinují drát v příkopě do poslední chvíle, jsou poslední vojáci německé říše, které vidím na svobodě. A pak v 16.30 se najednou objevili první Rusové ve dvoře vedlejšího domu; šedí, mokří a umazáni, v nepromokavých pláštích, v čepicích s rudou hvězdou a nevidanými zbraněmi v rukou. Jsme tedy na druhé straně fronty, jsme v Rusku! Žijeme! První chvíle nového života jsou radostné a osvobozující. Jsme naživu, zachráněni, je po dlouhém čase nejistoty, obav a strádání. První Rusové, kteří k nám přicházejí, jsou milí a přátelští, častujeme je kávou a cigaretami. Odcházejí zahradami na vršek směrem k Oprechticím.

Pak je to však stále horší. Přicházejí opilí vojáci, jsou suroví, chovají se drze a hrubě. Naše nadšení opadá. Ženy už nejsou před nimi bezpečny. Jeden opile rozbíjí v kuchyni nádobí, druhý mě zatahuje do sklepa, kde improvizuje prohlídku a olupuje mě o hodinky. Je úplně zpitý, prohrabuje se v našich zavazadlech a vyhrožuje zastřelením. Zatím nahoře kradou hodinky panu Vašicovi.

Venku padá večer a déšť. V obci jsou prý české tanky. Další vojáci se trousí, je nutno je častovat a vítat. Dnes, první noc v osvobozené zemi budu poprvé spát ve sklepě. Palba se vzdaluje, ale trvá. V noci je klid.

3. 5. 1945 čtvrtek

První ráno v novém státě je smutné a nevlídné. Prší – dokonce začíná padat sníh. Klid není. Již okolo šesté ranní hodiny ožila opět palebná činnost, která se během dne přenesla dále k Brušperku. V našich okolních lesích se střílí neustále, čistí je hlídky sovětských vojáků, které prchají po silnici směrem k Oprechticím. Všichni mají nepromokavé dílce proti dešti. Pan Vašica se odvažuje do obce a přináší zprávu o velikém počtu zničených stavení a jiných spouštích. Tanky prý vede jistý československý důstojník původem z Krmelína.

Zdejší komisař, náš soused pan Kramolisch, člověk nebezpečný celému okolí, dokonce i svým vlastním synům, dohrál svou úlohu. Sebrali mu všechny cennosti a vojáci jej odvádějí, pak se s ním vracejí a zřejmě prohlížejí dům od půdy až do sklepa. Kramolisch se dovolá u nás zastání!

V 11.30 se bojuje ještě za obcí a zdá se, jako by se dokonce boj přibližoval. Německé granáty dopadají v blízkosti. Kdyby se Němci vrátili, tak nás tu vyvraždí do jednoho! Několikrát přicházejí Rusové a nechovají se nepřátelsky. Nechtějí věřit, že nemáme vodku. Kdo jsme byli při tom, nikdo nezapomene na řádění opilého seržanta, který vymáhá na nás hodinky, ohrožuje nás revolverem, bije jím pana Vašicu, chce zastřelit Břetu, zatímco ženy se před ním se ukryly v chlévě. Protože pak řádí podobně i u sousedů, je z toho v okolí pozdvižení a chuť jít si stěžovat. Po celý den se drží několik Rusů na Hůrce a v dlouhých přestávkách pálí dělo od lesa u Cikánky. Večer hoří ve vsi a jiné záře stoupají od Paskova a Brušperka. Spíme opět ve sklepě.

4. 5. 1945 pátek

V 6 hodin nás budí hlídka dvou vojáků, která vyslýchá mužské osazenstvo, zejména mě a je zvědavá, proč jsme nezůstali doma v Ostravě. Vycházíme k první výzkumné cestě po obci. Všude jsou ještě zcela čerstvé stopy po nedávném urputném boji - vypálené a ještě doutnající objekty, roztrštěné mohutné stromy u školy, rozbitý kostel, patrony, granáty, pancéřové pěsti a mrtví Němci v příkopech. Slyšíme historii vojáka – paliče, který zapaloval stavení a stodoly před postupujícími Rusy. Před posledním činem byl zastřelen. Na udaném místě je kaluž sedlé krve a opodál hromádka papíru, čepice a jiné zbytky výstroje. Jak vidno z dokladů, které zde nalézám, byl to wehrm. Emil Machold, 31letý, z Greiz, kraj Thüringen. Dozvídáme se dále, že ještě včera do

23. hodiny byli Němci ve stavení. Prohlížíme si ono místo, slyšíme o boji německého tanku s Rusy a o německých zákopecích na vedlejší poli. Příbuzný Vašici z Brušperku, který přijel na kole, vypravuje o pádu jejich města. Mužové sami odzbrojili Němce, pak si však museli jet pro Rusy do Krmelína. Na zdech jsou ruské nápisy a české propagační plakáty: Vpřed na západ! Sláva hrdinům Moravské Ostravy!

Od poledne až do pozdního večera trvá postup vlastní ruské obsazovací armády směrem na západ. Je to úžasná záplava kolon vozů, děl, vše ověšeno vojáky a vše se řítí kupředu klusem a tryskem. Brzy silnice nestačí. U nás se ubytovává pplk. s průvodem. Slyším německou zprávu z rádia o opevněném Ježkovi – Hané. Večer v obci, přeplněné dnes vojskem až po okraj, slyším drastické vyprávění řezníka Golky. Spí se dnes pouze mezi půl jednou a pátou ranní. Štáb se radí.

5. 5. 1945 sobota

Za slunného teplého rána vydáváme se s Milou na dlouhou cestu pěšky do Ostravy. Musíme se dozvědět, jak to vlastně v městě vypadá a žene nás též obava o dům a byt v Mariánských Horách. Nevíme zde zhora nic o tom, co se děje za hranicemi Krmelína a doufáme, že se bez překážek dostaneme domů. Vidíme tak další část poničeného Krmelína: po obou stranách silnice vypálená stavení či krovy, rozbité ploty, zpusťované zahrady, ale tu a tam už lidé pracují na obnově. V protitankovém příkopu u lesa se válejí zbytky a trosky všeho možného, tuším i mrtvolky Němců. A tak to jde podobně po celé cestě Hrabůvkou. Rozbitá stavení, znečištěná ulice, strhané dráty elektrického vedení tramvaje. Před kostelem v Hrabůvce řada čerstvých ruských hrobů; další jsou upravovány Čechy i Němci. Ty zde vidíme poprvé po osvobození – dívám se na ně jako na zvláštnost a atrakci. Na bednění výkladu jednoho obchodu čteme ve vylepeném programu československé vlády v Košicích, dále ve Vítkovicích vidíme vyhlášky o policejní hodině a o propustkách pro ty, kdož opouští území města.

Unavení docházíme domů, kde se na nás sypou výčitky domácích, že jsme měli zůstat zde a nenechávat byt opuštěný, že hrozilo a hrozí jeho vyplnění, protože je Rusy považován za germánský. Je už určen pro důstojníka a jeho ženu a my nemáme kde spát. Máme skutečné obavy z příštích dnů, zvláště po líčení chování ruského vojska v naší čtvrti, která je vojskem přeplněna. Některé vily musely být úplně vystěhovány pro štáby a důstojníky. Na křižovatce stojí ruská strážnice a praporky řídí dopravu, která je velmi živá. Vojenská auta jezdí sem a tam, nad ulicemi a po zahradách se táhnou celé svazky telefonního vedení. Ulice u Neničky je nepřístupná.

V obavách před přísností nových nařízení balíme s Milou rádio a neseme je do Ostravy. Električka nejedí. Po cestě se však dozvídáme, že odevzdání bylo už zrušeno – vracíme se tedy zpět. Mila se chce stát ve škole pro svoje sbírky; ke škole nás stráž vůbec nepustí – škola je obsazena ruským vojskem. Naproti vidíme zcela zničenou vilu p. Dvorského a oznámení o jeho úmrtí za bojů. Jako prvního známého potkávám Pavlíka a jdu pak s ním do města. Vypráví mi po cestě o průběhu bojů v Ostravě. Ulice jsou plny lidí – nálada je vzrušená. Na náměstí pod vypáleným a pobořeným domem Nesselroth spatřím prvního kamelota a kupuji první noviny v nové republice, první noviny po dlouhém čase beze zpráv. Též protější stavení vedle někdejšího obydlí Buráňova je vyhořelé. Jdeme po hlavní ulici – zkáza nejživější tepny města je veliká. Trosky, vyhořelé domy na každém kroku. Tak docházíme k Říšskému mostu, jenž jako jediný z mostů v celém kraji byl zachráněn sebeobětováním mladého Miloše Sýkory, syna někdejší posluhovačky u fy Ulrich. Most sám je střelbou poškozen, Záměstí je rovněž zle zřízeno, dům Spořitelny svědčí, že byl ostřelován. Na prostranství je zničený ruský tank. Měl prý českou posádku.

Nový most u parku leží v řece, u domu Ulrich leží zničené těžké dělo. V těchto místech prý došlo ke srážce. Před novou radnicí je živo. Dav vzrušených lidí sleduje skupinu civilních Němců, která kope hrob na náměstí. Je zde už celý hřbitov padlých Rudoarmějců i Čechů – leží zde mladý Sýkora i por. Gregor, který jako první vnikl s tankem k radnici. Lidé štvou Němce k většímu výkonu. Též budova ředitelství Báňské - Hutní má díru ve fasádě. Z oken bylo slyšet – prý Němci stříleli na tanky pronikající k radnici.

Loučím se s Pavlíkem a jdu k Pekárkům; zde je všechno v pořádku – všichni prožili převrat bez nehody. Zdržel jsem se u nich, a protože električka nejedí, měl jsem nahnáno a taky co dělat, abych přišel včas domů – nikdo totiž nesmí být na ulici po 21. hodině jenže v těch časech se nikdo nevyzná: nevíme, platí-li letní či zimní nebo ruský čas.

Dlouho do noci rojukeme v naší kuchyni s domácími, kteří podrobně vypravují o svých převratových dojmech. Spíme s Milou v kuchyni: pokoj je zabrán ženou ruského důstojníka.

6. 5. 1945 neděle

Odpoledne se snažíme dostat se s D. do některého kina. Nával je však takový (vstup zdarma), že se musíme vzdát. Mezi množstvím, které se prochází po národní třídě, vidíme první československé důstojníky z východu v uniformách podobných našim starým, s jinými, nám ještě neznámými distinkcemi. Poznávám mezi nimi též svého někdejšího skoro spolužáka z reálky – je poručíkem!

7. 5. 1945 pondělí

Odpoledne putujeme s Milou zpět do Krmelína. Je slunno, teplo, po celém kraji je mír a klid po nedávném běsnění. V Krmelíně je vše v pořádku, a protože i zde je klid, rozhodujeme se, že zítra se za pomoci Vašiců odstěhujeme zpět do Mariánských Hor. Dnes tedy spíme naposledy v těchto zdech, které, ač slabé, poskytly našim ochranu po celý jeden nejvzrušenější měsíc, a mezi nimiž jsme my všichni šťastně přežili dlouho a s obavami očekávaný převrat a dočkali se konce druhé světové války.

8. 5. 1945 úterý

O půl desáté jsme nastoupili cestu domů do Ostravy s celým svým majetkem naloženým na vozíku. Tlačila celá rodina – i někdo z Vašiců pomáhal. Tři hodiny trvalo, než jsme se dostali domů, hladce a bez překážky, ačkoliv jsme kontrolu očekávali, protože to byla výprava ohromná. Tak se tedy dostali naši šťastně domů, odkud odešli 24. března.

9. 5. 1945 středa

Sešlo se nás několik v kanceláři, paní Agnes vyprávěla o tom, co prožila ona a její bližní v kritických dnech převratu v Ostravě. Je ještě vším velmi rozčilená. Vidíme pak sami zpustošené v bytech obou Ulrichů i nahoře u Ančky Tiché.

10. 5. 1945 čtvrtek

Jsmo ve veliké nejistotě stran další existence naší firmy, zdá se, že její trvání je hodně nejisté. O nějaké činnosti samozřejmě není ani řeči, kancelář je ještě plná písemností vyházených ze všech zásuvek; kromě nesmělého pořádání neděláme nic, než tu a tam se přicházíme podívat, není-li co nového.

11. 5. 1945 pátek

Dnes se konala schůze zbytku osazenstva firmy; přes tísnivou situaci slibujeme si zlepšení.

12. 5. 1945 sobota

Z dneška mám však poznámku o výhrůžkách a udáních učiněných na některé členy osazenstva, tím se ovšem budoucnost formy komplikuje.

13. 5. 1945 neděle

Manifestace na náměstí v Ostravě. Mnoho se řeční. Dosud však závody stojí, firmy nepracují, obchody jsou zavřeny. Je zřejmé, že normální život se bude k nám vracet pomaleji, než jsme mysli.

14. 5. 1945 pondělí

Když jsme dnes opět rokovali v kanceláři, kde se nás několik sešlo, přišel sovětský voják. Po počátečních pokusech o družbu bylo zřejmé, že má cosi za lubem. Skutečně, nakonec jsme vyrozuměli, že nás vlastně hlídá a že nesmíme se vzdálit. Snad to bylo ve spojitosti s udáním na Cigánka a Kořínka, kteří se právě nacházeli u výsledku na policejním ředitelství. Nakonec jsme se přece vzdálili. Šeptanda hovoří o Němcích, kteří zůstali za frontou na Hlučínsku.

15. 5. 1945 úterý

Vyšli jsme si s Milou do Hulváckého lesíka a za trať k Bedřišce po stopách války. Zbraně a děla neviděli jsme již nikde, jen u vodárny zničené pásové auto a kulomet i klubka rezavého ostaného drátu. U Bedřišky nahlédli jsme do zcela vybitých ubikací protileteckého dělostřeleckého osazenstva, které tu mělo již dlouho před příchodem fronty svoje stanoviště. Na podlahách roztrhané zbytky, knihy, rozbité prýčny, skříňe stoly a židle. Stanoviště děl ve velkých kruhových jamách rovněž zpustlá, v okolí několik ohořelých aut. Šeptanda dnes vypráví o bombách, které spadly na Opavu večer a na Nový Jičín ráno.

16. 5. 1945 středa

Dnes po poledni byl jsem u soupisu vojenských osob, zdá se mi, že v úřední budově u červené školy na Prokešově ulici.

17. 5. 1945 čtvrtek

Komentátor našeho rozhlasu je nespokojen s příliš důstojným postavením velkého admirála Karla Dönitze na západě.

18. 5. 1945 pátek

Naši Němci, kteří tu zůstali, jsou prý přesvědčeni, že změna pro ně nastane do dvou měsíců. Nebyla ovšem příjemná – vystěhování jistě nečekali.

Na Landeku prý bylo Němci zavražděno několik našich občanů, na Suchdolsku vyhozen most, v Hrušově tomu zabráněno. Dle toho tedy není za frontou stále čisto.

Stále častěji je vidět kolony válečných německých zajatců odcházejících na východ, prý do Polska či Ruska. Rusové nevěří, že dovedeme udělat s Němci pořádek, proto je prý rozptylují.

Na Těšínsku je prý rovněž neklid, snad ze strany Poláků (!)

Vzhledem k této neklidné situaci bude prý brzy vyhlášena mobilizace.

20. 5. 1945 neděle

Na naší Opavské třídě zastavuje dnes veliký oddíl ruské jízdy – věc pro nás nevídaná. Vojáci seskakují, ordonance poklusávají sem a tam. Ještě tomu není ani měsíc, co tu jezdili Němci. Co už jsme všechno z těchto oken viděli! Nezapomenu, jak z protějších domů nadšeně řvaly Němky na granátníky, které před vypuknutím války s Ruskem v červnu 1941 vezla nákladní auta k východu. Pak jen zřídka přejely kolem tanky a kolony tímtež směrem. A potom v uplynulé zimě jsme viděli Němce, jak začínali táhnout směrem opačným, domů, ale již bez aut, na kolečkách tažených herkami nebo pěšky.

Pak 1. 5. 1945 se tu prý strhla srážka mezi Rusy a prchajícími Němci.

A nyní tedy táhnou tu Rusové zpátky po bojích. Ještě i v dalších dnech často jsme viděli pěší kolony ruské, jak pochodují pod prapory k východu.

Tímto dnem končí moje poznámky a musím tedy uzavřít celý tento válečný deník. Děje se tak po více než čtyřech letech od květnových dnů popisovaných v deníku, přesto však všechny události – i když podrobnosti již vymizely z paměti – zanechaly, jak je vidět, ve mně hluboký dojem, který se s lety takřka nezměnil.

Zapsáno 29. 9. 1949

S laskavým svolením dcery Evy Daňkové přepsaly Alena Ridlová a Marcela Pelikánová z Knihovny města Ostravy; Redakčně kráceno.

Ing. ANTONÍN OBŮRKA*1940

Neznámý Zif

Již asi jen velmi málo obyvatel Hrabůvky si vzpomene na Zif. Toto záhadné jméno patří potoku, který býval pro Hrabůvku velice důležitý. Po staletí odváděl dešťové srážky z hrabůvských polí na sever do Zábřehu, tam se neznámo kdy změnil na Zábřežku a v pozdějších Přískových dolech ústil do Odry.

Zif samozřejmě stále existuje. Jeho počátek je poblíž Šugarovy bučiny na území Nové Bělé. Vytéká ze stále se rozšiřující mokřiny, jeho mělké neudržované koryto je vedeno k severu a prochází potrubím pod náspem již dávno opuštěné trasy tramvajových kolejí do Brušperka. Za náspem již je vyhloubeno asi metr hluboké koryto a na pravé straně je nízký val, chránící sousední pole. Nedaleko odtud začíná Zif vytvářet západní hranici Hrabovského katastru až za ulici Krmelínskou. Tam se obrací vpravo, protéká mezi zahradami žižkovských domků a areálem firmy, jež ještě nedávno nesla název Hraboss. Poté se obrací k severu a mizí pod zemí. Dříve vedlo koryto potoka napříč přes hrabůvská pole přibližně po trase dnešní ulice Horní. U hranic katastru na dnešní ulici Moravské přibíral Zif zleva vody bezejmenného potoka z Bělského lesa a tekł dál, již v korytě hlubokém asi dva metry.

Pojmenování Zif zůstává stále záhadou. Již v roce 1593 je použil Stibor Syrakovský z Pěrkova na Staré Vsi a Paskově při zápisu o řešení sporu mezi hrabovskými a novobělskými rolníky. Hrabovští si stěžovali na vodu stékající na jejich pole. Stibor Syrakovský nařídil, aby Zif byl rozšířen a pravidelně udržován. Hlína a nánosy se měly vyhazovat na Hrabovskou stranu. Celý zápis je uvedený v knize Historie obce Hrabové, vydané v roce 2017. Pojmenování Zif je tedy skutečně starobylé a nepomůže hledání jeho původu v němčině, tu tehdy zdejší obyvatelé nepotřebovali a asi ji ani neznali. Na katastrální mapě z roku 1833 je uveden název Ziw Bach. Tehdy samozřejmě vládla němčina a poučený autor se pokusil o správný zápis, vědom si toho, že vyslovujeme v na konci slova jako f. Po krátké epizodě v třicátých letech minulého století, kdy se městští úředníci snažili o změnu jména na Živ, se objevují nyní dvě formy zápisu: Zyf a Zif. Měli bychom zůstat věrni tomu, jak psali naši předkové v 19. století. Při častých opravách mostku na cestě do Staré Bělé, nebo při parcelaci dosud obecního potoka k jednotlivým polím, to vždy byl Zif. Nejsme Poláci a také bychom neměli našim potomkům rozšiřovat seznam vybraných slov po zet.

Dvacáté století přineslo v našem okolí řadu významných změn, ani Zif nezůstal ušetřen. Již ve dvacátých letech se plánovala výstavba letiště v Hrabůvce. Tehdy

se to nepodařilo, ale plán nebyl opuštěn. Město postupně kupovalo pozemky a v roce 1932 přistoupilo k plánu na svedení potoka Zif do Ostravice. O letišti se nemluvalo, účelem bylo odvedení vody mimo městskou kanalizaci v Hrabůvce a v Zábřehu. 13. února 1933 městská rada již schválila zřízení otevřeného příkopu k zachycení potoka „Živu“ v Hrabůvce jako nouzové práce s podporou ministerstva veřejných prací. Práce byla zadána „nejlacinějšímu oferentu“ firmě Rudolf Kidery za celkovou částku 141 058 Kč. Také byl urychleně proveden výkup potřebných pozemků. Otevřený příkop hluboký 1,5 m byl veden podél katastrální na zahradách domků na Oráčově ulici. Pod Místeckou ulicí již pokračovalo betonové potrubí až na roh haldy, kde bylo zaústěno do vítkovické závodní strouhy. Takže od roku 1933 zde byly dva Zify.

Historie „hrabůvského“ Zifu je poměrně jednoduchá. V roce 1936 při budování letiště byl potok Zif pod letištní plochou sveden do betonových rour s průměrem 60 cm. Pokračování Zifu postupně mizelo také pod zemí v souvislosti s pokračující výstavbou bytových domů a budováním kanalizace. Do roku 1965 nahradil funkci Zifu kanalizační sběrač pod ulicí Horní.

Další změnu si vynutila výstavba nového sídliště Letiště. Zif musel ustoupit do roku 1965 výstavbě škol na jižním okraji nového stavebního obvodu. Nová zatrubněná trasa vedla potom kolem jižního okraje školních pozemků až k úseku na zahradách na Oráčově. V roce 1983 byly zbývající úseky, část příkopu za domy na ulici Jana Maluchy a příkop na zahradách také opatřeny rourami. Mezitím však došlo k další radikální změně týkající se potoka Zif. V letech 1969-72 zbouraly VŽKG starou Hrabůvku, začala se rozšiřovat halda, vítkovická závodní strouha měla být zasypána a trasa Zifu musela být opět změněna. Dnes se Zif objevuje na povrchu až vedle Šídlovecké ulice, kde se do něj vlévá Šídlovecký potok. Otevřené koryto Zifu je vedeno v bývalé závodní strouze se změněným směrem průtoku kolem garáží na místě již neexistujícího hrabovského mlýna do nového koryta potoka Ščučí. Ve Ščučí je nyní konec Zifu, podle vodohospodářů je to však jeho nultý kilometr, tedy začátek.

Možná by nás mohlo překvapit místo, kde Zif opouští podzemí kruhovým otvorem do otevřeného koryta a vlévá se do něj Šídlovecký potok, protože v suchém období z roury skoro nic nevytéká, ale rozhodli tak odborníci. Zatrubnění Zifu nyní umožňuje průtok 1,5 m³/s a již se stalo vícekrát, že to přírodě nestačilo. Možná první takovou zkušenost zachytila fotografie z doby nepříliš vzdálené od přeložení Zifu.

Zif již neohrožuje Hrabůvku, ale občas se rozlévá na novobělská pole a pozemky nových domů u Krmelínské ulice. Zatím tam byl u suché retenční nádrže zřízen regulační objekt. Pro nás laiky je to zasypání koryta, kterým prochází roura

s průměrem 80 cm. Když je průtok větší, přetéká voda přes přelivovou hranu do horní retenční nádrže. Ale asi to problém nevyřešilo. Již je připraven projekt nového zatrubnění s větším průtokem, ovšem bylo by to velmi nákladné. Následující obrázek ukazuje co také Zif dokázal s novou Místeckou po silném dešti 2. září 1977. Tehdy došlo k ucpání potrubí pod vozovkou, voda si prorazila cestu ven a protékala podchodem pod Místeckou na dnešní ulici Šídloveckou. V otevřeném korytě na zahradách se jen trochu zvýšila hladina.

Ing. JIŘÍ PETRÁŠ *1929

Moje vzpomínky na 2. světovou válku

Narodil jsem se před 89 lety v hornické obci Lazy, která se v roce 1946 stala součástí Orlové. V obci byl uhelný důl Nová jáma, koksovna, cihelna a několik dělnických kolonií. Obec byla velmi rozlehlá a měla téměř 8 000 obyvatel.

Otec byl účetním obecního úřadu, maminka byla v domácnosti. V roce 1930 si především s pomocí příbuzných postavili menší rodinný domek, u něhož byla velká zahrada s ovocnými stromy a místem pro pěstování zeleniny. U domku se nacházel dvorek, na kterém byly chovány slepice, kachny, koza, králíci, takže jsme zčásti byli samozásobiteli některých potravin.

V okolí bydlelo několik rodin s dětmi, se kterými jsem si hrával. Do obecní školy jsem začal chodit v roce 1935, bohužel jsem ukončil pouze tři třídy, neboť v říjnu 1938 byla obec obsazena polským vojskem, české školy byly zrušeny a bylo vyučováno pouze v polském jazyce. Otec byl propuštěn ze zaměstnání „pro neznalost polského jazyka“ a vyhoštěn do protektorátu Čechy a Morava bez práva návratu do Polské republiky. Nastalo obtížné období, neboť maminka se musela o domácnost a hospodářství starat sama. Otec pro nás hledal ubytování v Ostravě, ale když se schylovalo k stěhování, nastal den 1. září 1939, kdy bylo Polsko napadeno nacistickým Německem a již večer toho dne se v Orlové a okolí objevily první německé vojenské kolony. Pamatuji si, že druhý den se u Obecního úřadu shromáždilo množství občanů, byla vyvěšena československá vlajka, zpívala se československá hymna s nadějí, že situace se vrátí zpět do doby před okupací.

Nastalo však velké zklamání. V obci byly otevřeny tři obecné školy pouze s německým vyučovacím jazykem, ve kterých vyučovalo pět převážně říšských učitelů. Paradoxem bylo to, že oni neuměli česky a my – žáci – německy. Vyučovací doba byla různá – někdy 2 hodiny, jindy více, některý den se neučilo vůbec, když učitel byl vytížen jinou funkcí. Pomalu, bez výuky gramatiky, jsme se do německého jazyka „dostávali“. Osobně jsem němčinu zvládal poměrně dobře, takže po absolvování 8. třídy v roce 1943 mi učitel doporučil, abych pokračoval ve studiu dále a přihlásil mě na dvouletou obchodní školu, která byla v Těšíně (na dnešní polské straně nedaleko hlavního náměstí). Absolvoval jsem přijímací zkoušku s tím, že výsledky se včas dozvíme. Přišlo září, bohužel o výsledku zkoušky mi nebylo nic známo. Zajel jsem proto do školy, kde jsem se dozvěděl, že výsledky zkoušky byly uveřejněny v novinách. To jsme nevěděli, neboť německé noviny jsme nekupovali. Se slovy, že jsem zkoušku vykonal

velmi dobře, jsem byl výjimečně přijat. Do školy jsem dojížděl z nádraží v Orlové, cesta na nádraží a vlakem tam a zpět trvala přes tři hodiny. Navíc v zimním období byl letní čas posunut o dvě hodiny, takže to nebylo příjemné. Během roku 1944 se začala fronta poměrně rychle přibližovat, letecké nálety byly na denním pořádku, vlaky se zpožďovaly, a tak po jednom roce jsem musel přestat školu navštěvovat. Dne 4. září 1944 jako čtrnáctiletý jsem nastoupil jako hornický učeň – Berglehrling – na Novou jámu – Neuschacht – v Lazích, abych byl uchráněn nástupu na zákopové práce. Této situace jsem se ale nevyhnul a již v říjnu 1944 jsem musel odjet na zákopové práce do obce Sandowitz, nedaleko dnešního polského města Opole. Při cestě vlakem nás v Bohumíně na nádraží zastihl letecký nálet a museli jsme sejít do leteckého krytu, který byl den předtím zasažen bombou a zčásti zničen. V malé obci Sandowitz jsem strávil několik týdnů. Byli jsme umístěni v jedné stodole, spali jsme na slámě a trpěli zimou. Mizernou stravu jsme obdrželi pouze ráno a večer, do práce jsme chodili několik kilometrů v trojstupe se zpěvem. Pokud jsme zpívali špatně, zazněl povel „chelem vzad – Kehrt euch“ a po několika desítkách metrů jsme museli otočit a jít na pracoviště. Pamatuji, že na konci pobytu nás nacisté seřadili, přišly pracovnice Červeného kříže a rozdaly nám pár bonbonů a malý bochník chleba se slovy německých velitelů „abyste doma neřkali, že jste tu měli hlad“.

Po návratu jsem nastoupil opět na šachtu, a poněvadž jsem neměl ještě patnáct let, byl jsem zařazen spolu s jedním chlapcem do dílny zpracovávání dřeva – Holzbearbeitung. Opracovávali jsme kusy dřeva na tzv. „stojky“, které byly dávány jako výztuž do dolu – železné v té době nebývaly. Po několika týdnech přišel rozkaz tuto činnost přerušit a vyrábět dřevěné hračky pro děti německých vojáků, což byla zajímavá práce.

Jarní dny roku 1945 byly velmi rušné. Fronta se blížila, letecké nálety se opakovaly denně. V březnu 1945 po dovršení patnácti let však mi byla sdělena nepříjemná zpráva. Jeden příbuzný oznámil mamince (otec byl tehdy operován v nemocnici), že na obecní úřad přišel povolávací rozkaz, abych nastoupil k protiletadlovému dělostřelectvu – Heimatflak. Příbuzní oznámili, že nenastoupím a že mne ukryjí. Nejdříve jsem byl u jednoho známého, který však měl obavy, abych nebyl vypátrán, pak mne bratranec odvedl ke vzdáleným známým několik kilometrů dále do jednoho činžovního domu v Orlové. Ti měli v podkroví malou komůrku, ve které jsem přebýval sám téměř dva měsíce. Přesto, že byly nálety, do krytu v domě jsem nemohl sejít, abych nebyl prozrazen. Byly to těžké chvíle, navíc maminka byla předvolána na Gestapo v Těšíně, kde jí bylo vyhrožováno, že bude zavřena do koncentráku, nevyzradí-li, kde se

skrývám. Z toho všeho dostala nervový otřes. Skutečně ale nevěděla, kde jsem. Těsně před příchodem fronty – koncem dubna 1945 – mě bratranec za tmy převedl zpět do Lazů, kde jsme byli v očekávání osvobození. Zatímco Ostrava byla osvobozena 30. dubna, Orlová a Lazy byly osvobozeny až 2. května 1945. Nacisté se totiž stahovali směrem od Těšína na Frýdek, a protože měli poměrně ucpanou trasu, poslali několik set metrů od našeho bydliště několik tanků a nastala palba mezi nimi a vojáky Rudé armády, která trvala od rána až do odpoledních pozdních hodin. Náš domek se nacházel uprostřed této palby. Jedna střela nám poškodila verandu, druhá zničila část plotu v zahradě. Bohužel strýček, který bydlel v domku nedaleko, po zásahu jeho domku se vyšel podívat, co se stalo, zasáhla ho střepina další střely a zranění podlehl. Válka v obci si vyžádala i několik obětí. Padlo pět Rudoarmějců, několik Němců, civilisté. Bylo zničeno a poškozeno několik budov, některé vyhořely. Válka je velmi krutá, přináší mimo fyzická i psychická strádání. Přeji našim potomkům, aby její hrůzy nezažili.

MARIE RASOCHOVÁ *1931**Moje dětství za 2. světové války**

O tom, že bude 2. světová válka bylo hodně slyšet od rodičů a známých. Často o této hrozbě mluvili. Přesvědčili jsme se o tom, když už pochodovali henleinovci po Opavské třídě v Mariánských Horách. Na hlavě měli zelené klobouky se štetkou, zelené kratší kabáty a ve stejné barvě kalhoty, spíše pumpky, hrubé bílé podkolenky a pevné kožené šněrovací boty, které při pochodu zlověstně duněly. Všichni přihlížející dospělí byli vážní, někteří měli slzy v očích, jiní potichu plakali. V tento okamžik i já jako sedmileté dítě jsem si uvědomila, že se stalo něco, co se stát nemělo. Bylo to v roce 1939.

V době války jako žákyně třetí třídy jsem se ocitla v městské nemocnici na nějakém vyšetření. Bylo to právě sedmého března v roce 1941, kdy jsem stála u nemocničního okna s dalšími třemi pacientkami. Dívaly jsme se, jak do budovy naproti hasičské zbrojnici, přijíždí každou chvíli nějaké větší uzavřené auto, z něhož vystupovali samí muži. Byli přivázeni do budovy gestapa, které tam za války sídlilo. V tento, pro nás Čechy význačný den, by měl narozeniny náš první milovaný prezident T. G. Masaryk. To byl důvod pro Němce k zatýkání nevinných lidí.

Ve škole nám přibyla němčina. Samozřejmě i vysvědčení bývalo dvojjazyčné. Ve školním roce 1943-44 a prvním pololetí 1944-45 byly naše znalosti klasifikovány známkami 1 – 6.

1 – velmi dobrá, 2 – dobrá, 3 – uspokojivá, 4 – dostatečná, 5 – sotva dostatečná, 6 – nedostatečná.

Také nám přibýly lístky na určité množství potravin a body na oblečení a ložní prádlo. Naše maminky se měly co ohánět, aby nás nasytily a oblékly. Nebylo to opravdu lehké. Naše dětství se muselo obejít bez čokolád a jiných pamlsků. Maminky se hlavně snažily, aby měly z čeho a co uvařit.

Dobu války, kdy už jsem chodila do měšťanské školy na Stojanově náměstí v Mariánských Horách u římskokatolického kostela, kde nyní sídlí Univerzita umění si vybavuji tak, že jsem se hrozně bála o své rodiče. Mezi lidmi se hodně a často hovořilo o zatčení někoho známého.

Také si vzpomínám, že proti našemu domu Jahnova 1 bydleli mladí lidé, kteří měli malou holčičku. Najednou mladá paní začala nosit žlutou hvězdu na kabátku. Dlouho jsme ji však s tímto označením nevidali. Později jsem se dozvěděla, že byla i holčičkou odvezena do koncentračního tábora.

Za války musela být zatemněna okna a nesměl se poslouchat cizí rozhlas.

V našem bytě se však scházely dvě nebo tři rodiny, kdy dospělí si vykládali zážitky ze svého dětství nebo se potichu zpívaly lidové písničky. Také se přes tenký papír bzučely písně na hřebenu. Kdo hřeben neměl, ten zpíval.

Osvobození jsme v našem třípatrovém domě strávili tak, že maminky s dětmi byly v prádelně ve sklepě, muži byli v bytech a v době náletů chodili do sklepů za námi a po náletech nás informovali, jestli ještě náš dům stojí nebo jestli byl zasažen bombou. Ozývaly se totiž takové rány, že jsme měli dojem přímého zásahu.

15. dubna 1945 začala třetí fáze ostravsko-opavské operace, která skončila osvobozením Ostravy a přilehlých obcí. Během celé operace padlo mnoho ruských vojáků i našich lidí, kteří se jim snažili pomáhat.

Konečně přišel den, kdy jsme mohli vylézt ze sklepa. Slyšeli jsme, že Němci utíkají a radostně jsme vojáky, spíše kluky, pozorovali. Němci na nás volali „Wir kommen noch zurück mit patronen“, to znamenalo, že přijdou ještě zpátky s ostrými náboji.

Ostrava, těžce poškozená bombardováním, byla konečně osvobozena. S velkým úsilím se ostravští občané pustili do odstraňování trosk. Hlavně, že už byl mír! Kdykoliv jedu přes obec Hrabýň, kolem památníku Ostravské operace, vzpomenu si s úctou na oběti 2. světové války.

DRAHOMÍR RŮŽIČKA *1935

Dětství a školy v Ostravě-Zábřehu

V Ostravě-Zábřehu jsem bydlel od svých pěti let, tedy od doby, kdy naše rodina odešla ze severočeských Teplic. Můj otec pracoval jako státní zaměstnanec a ti byli zfanatizovanými sudetskými Němci po Mnichovu 1938 postihováni nejvíce, v závěru šlo o holé životy – místní Němci surově zmlátili české sousedy, členy Sokola i české četníky, kteří měli příkaz nebránit se. Otec patřil k těm, co se nebáli říkat svůj názor nahlas, a tudíž se dala očekávat krutá odplata. V této situaci byl otec přemístěn do ostravské všeobecné nemocnice (v roce 1912 otevřena jako Epidemická nemocnice v Ostravě-Zábřehu, 1929-1939 výstavba nových pavilonů, 1942-1945 nemocnice sloužila jako německý vojenský lazaret).

Bydleli jsme v nájemním domě na rohu Kořenského a Thomayerovy ulice v jednopokojovém bytě na okraji tzv. Egerlandu. Tak se označovala oblast mezi ulicemi Thomayerovou, Ruskou, Rostislavovou a Syllabovou, kde si Němci stavěli domky a ty stávající osídlovali. Šlo zčásti o mladé muže, kteří byli do Vítkovic vysláni s dekrety na zabránění úřednických míst, také středních a vyšších technických pozic, aby byla česká inteligence odstavena od možné moci v železárnách.

Do první třídy české obecní školy na dnešní Dolní ulici (tehdy Závodní ulice) jsem nastoupil v roce 1941. Ve škole jsme neměli učebnice, některé předměty ani nesměly být vyučovány (např. dějepis českých zemí) a protože byla nouze o papír, psali jsme ještě na tabulky, ke kterým patřil kamínek a houbička na stírání, kamínkem se nacvičoval lehký přítlak, aby psaní perem bylo snazší. Ve druhé třídě jsme se začali učit psát perem, a to bylo pro malé školáky s těžkou rukou hotové utrpení! Udržet stejný směr psaní, mít tak akorát inkoustu, neskřípnout v „protisměru“, protože to byl papír pokropený, pokaňhaný. Ještě ve čtvrté třídě jsme se vyučovali krasopisu. Paní učitelka nám nosila ke psaní a kreslení čtvrtky – výkresy A5, stejné stříhala z balicího papíru. Papír byl potřeba k tisku německých propagačních tiskovin, jejichž prodej byl sledován, především verze v českém jazyce. Za nedostatkem papíru jistě stála i velká spotřeba na povinné zatemňování všech oken.

Po zahájení školního roku 1942/1943 vypukla ohromná epidemie spály, která zasáhla nejen děti, ale i dospělé. Zprvu jsem ležel tři dny ve staré části nemocnice, ale nakonec udělali infekční špitál ze školy, kde byly ve třídách postele a léčili jsme se tam. Leželi tam s námi dospělí muži, kteří se nás, děti,

snažili zabavit loutkovým divadlem vyrobeným z obyčejného papíru. Žádná velká paráda to nebyla, ale legrace jsme si užili dost, obzvlášť s těmi, co neměli žádnou zkušenost s hraním divadla. Jeden z mužů nám předčítal. Uzdravení postupně odcházeli, nemocní zůstávali a tak ve škole poměrně dlouho neprobíhala výuka.

I když nás bylo ve třídě 40 (z toho 4 děvčata), přesto kapacita nedostačovala, proto jsme začali navštěvovat „starou“ školu na Rostislavově ulici. Chvilí jsme se učili v nové části školy na Rostislavově ulici (dnes PORG). Netrvalo dlouho a do školy jsme museli na Hulváckou ulici, z níž byla polovina obsazena wehrmachtem. A z Hulvácké nás odeslali do školy v Zábřehu-Družstvu na Březinově ulici. Poslední třídu obecné školy jsem ukončil opět v české obecní škole na Dolní ulici.

Vzpomínám na paní učitelku Cigánkovou, která nám vyprávěla i zakázané věci s tím, abychom o nich nemluvili, že jsou to záležitosti, ve kterých jde o život. Vždyť už jen nakreslit na tabuli v obrysech mapu republiky bylo nebezpečné. Svůj slib jsme dodrželi a s velkou pozorností jsme poslouchali vše o slavných osobnostech českých dějin a mnoho dalšího podporujícího vlastenectví.

Jako děti jsme se navštěvovali, většina z nás bydlela v malých jednopokojových bytech, ale část spolužáků měla rodiče na lepších místech ve vítkovických železárnách a bydlela ve služebních úřednických bytech. Pamatuji si na návštěvu u spolužáka v domě na křižovatce dnešních Ruské a Závodní ulice, pod kterým jezdí tramvaj. Poprvé v životě jsem uviděl bidet, zabudované skříňe, výtah, dětské pojistky proti otevření okna, „mluvicí mušle“ u dveří...

Jiná bývala návštěva německého chlapce u sousedů, který měl otce na frontě, a matka, německy hovořící Češka, se na mě snažila působit německou propagandou. Pamatuji si především krupičnou kaši, kterou nám při první návštěvě připravila.

Po obecné škole jsem nastoupil na Matiční gymnázium, odkud nás v rámci školních reforem z tercie poslali zpět na základní školu na Hulvácké ulici. Vyučil jsem se, vystudoval Vyšší průmyslovou čtyřletou školu ve Vítkovicích a pomýšlel na uměleckou školu, což se mi nepodařilo realizovat. Téměř celý profesní život jsem strávil ve Vítkovických výzkumných a zkušebních ústavech na Pohraniční ulici.

MOJMÍRA SUCHÁČKOVÁ *1949

Moje porubské dětství

Narodila jsem se sice ve Znojmě, ale od svých tří let žiji v Ostravě. Nejprve jsme s rodiči a mladší sestrou bydleli v Hulvákách a na Bedřišce ve finských domcích. O letních prázdninách před mým nástupem do první třídy jsme se nastěhovali do třípokojového bytu v Porubě, který dostal můj otec jako horník dolu Jan Šverma. Jednalo se o cihlový dům na Jiráskově náměstí (nyní náměstí Vítězslava Nováka).

Tehdy se domy omítaly již obydlené, byly obehnané dřevěným lešením a pro nás děti nastalo pravé dobrodružství. Dokázaly jsme k hrám využít veškerý materiál zedníků, který jsme byly schopny najít. Kluci postavili z desek bunkry, ve kterých jsme my, děvčata, vedly domácnost, staraly se o děti-panenky a naši hoši bojovali.

V paměti mi utkvěly také nákupy. Nejdříve jsme chodili nakupovat na sídliště, kde snad byl tehdy pro nás jediný dostupný obchod s potravinami, později se chodilo nakupovat do Věžiček pro mléko do bandasky a pro pamlsky jako bylo kačení mýdlo nebo šuměnky TIKI. Ještě později jsme chodili do mléčné jídelny (existuje dodnes) u bývalého kina Dukla pro eskymo bez dřívka za padesát haléřů. Naše nákupy jsme praktikovali tak, že byl-li jeden z nás maminkou pověřen nákupem, šla s ním automaticky celá horda dětí. Nejraději jsme chodily pro chleba, který byl čerstvý, křupavý, ale hlavně prasklý, a to jsme často půlku snědly již při cestě domů.

Svým potomkům jsem vypravovala i o našich dobrodružných výpravách. Vzhledem k tomu, že naše blízké i vzdálenější okolí bylo „jedno staveniště“, nebyly vybudovány ještě cesty a chodníky, bylo zde hodně bláta. Vypravuje se mi, jak při jedné naší výpravě mi v blátě zůstala gumová holínka a já jsem domů přišla pouze v jedné. Moje holínka se utopila v místech dnešního Wichterlova Gymnasia.

V hlavě mi utkvělo několik jmen spojených s mým dětstvím. Jedno z nich je Bogda. Pan Bogda bydlel jako my na Jiráskově náměstí a po omítnutí domů a vybudování chodníků se začal starat o vzhled náměstí. Vysadil zde trávu, keře a to zejména růžové, o které se vzorně staral. Občané z jednotlivých vchodů si udržovali zeleň i kytky u svých vchodů. Díky přísnému panu Bogdovi, který nás děti honil, abychom nešlapali po trávě a neničili zeleň, bylo naše náměstí krásné a voňavé.

Další jméno spojené s mým dětstvím patří panu Beranovi, bývalému strážci

zákona a pořádku, který měl náš obvod na starosti. V mých vzpomínkách se jednalo o obrovitého silného chlapa, který budil v nás dětech ohromný respekt a objevil-li se někde za rohem, volali jsme na sebe „pozor Beran“ a raději jsme vzali nohy na ramena a utíkali jsme pryč přesto, že nikdy nikomu z nás neublížil. Hodně vzpomínek mám i na svou školní docházku, kdy jsem navštěvovala téměř všechny školy na prvním obvodu tak, jak byly postupně budovány, od školy s hodinami na sídlišti po nynější Základní školu generála Z. Škarvady, kam jsem chodila od šesté do deváté třídy. A zde mi nedá, abych se nezmínila o člověku, který mně učil český jazyk, dějepis a kreslení. Byl to učitel Václav Kudela, kterého jsem nejen já milovala přesto, že dovedl být přísný a když jsem zasloužila, dostala jsem ukazovátkem přes dlaně. Doma jsem se to neodvážila ani zmínit, protože bych dostala přidáno. Panu učiteli Kudelovi vděčím za to, že dodnes miluji knihy, mám snad dobré znalosti gramatiky a umím nakreslit zajíce. Byl to laskavý, příjemný a hezký člověk, na kterého vzpomínáme rádi i na setkání spolužáků po letech.

Nakonec bych se chtěla zmínit ještě o jedné z mnoha vzpomínek. Ve dvoře našeho domu byla dvě hřiště. V zimě jsme společně s rodiči na obou hřištích „vybudovali“ kluziště. Vodu jsme hadicemi stříkali z našich bytů a kluziště jsme pečlivě udržovali. Na jednom hřišti páni kluci hrávali hokej, na druhém jsme my, holky a malé děti krasobruslili.

Dětí nás zde bylo opravdu hodně. Vždyť zde bydlely mladé rodiny, jejichž tatínci pracovali v ostravských dolech. Přesto si však našli na nás čas například vybudováním kluziště a také udržováním hezkého prostředí kolem našich domů. Užili jsme si při tom i hodně zábavy, smíchu a upřímného kamarádství.

EVA SVATOŠOVÁ *1934

Nejen jak jsme začínali v Porubě

Píše se rok 1956. Máme dva roky po svatbě, čekáme rodinu a hledáme byt. Manžel konečně po praxi na stavbách dostal zaměstnání u Báňských projektů i s bytem v novostavbě v Porubě. Žádné poplatky, žádné vlastnictví. Nájem celkem nízký. Mé první bydliště bylo v Porubě na Vítězného února – rohový dům směrem k tehdejší Leninově třídě. Dole byly dva obchody (jsou tam dosud, ale s jiným zbožím), mlékárna a potraviny.

V domě bydleli sami mladí manželé, kteří již měli malé děti, nebo je čekali. Jedna budoucí maminka náhle dostala bolesti a nevěděla si rady. Neměli ještě zařízený byt – jen matrace ke spaní. Pomohla jí sousedka a než přijela přivolaná sanitka (na základě telefonátu z obchodu), tak už tady byl zdravý chlapeček. Kočárky jsme měli na chodbách. Nikdy se neztratily. To jen k doplnění k našemu domu.

Já s manželem jsme si koupili rozkládací gauč pro naši ložnici. Byli jsme šťastni, protože brzy měla přijít na svět naše holčička. Bohužel měla jsem rizikové těhotenství, proto jsem se zařizováním jen toho nejdůležitějšího nemohla manželovi pomáhat. Holčička se narodila a těšila jsem se na nový domov. Jaké bylo mé překvapení, když mne manžel při našem prvním příchodu s dceruškou do nového domova přivítal v předsíni v kleče se žehličkou v ruce – žehlil parkety, podlahu, protože zaplavil z koupelny předsíň. To bylo naše uvítání.

Leninka, jak jsme říkali nynější Hlavní třídě v Porubě, byla rozkopaná, stavěli stále nové a nové cihlové domy. Chtěla-li jsem jít na poštu nebo do obchodu, tak malou do náruče – s kočárkem to nešlo. Všude vše rozkopané, plno bláta. Nákup – odložila jsem dítě na pult, nakoupila a s dítětem v náruči šla pomalu zpět. Ale prošlo několik pro nás krásných let, i Poruba každým dnem krásněla. K novým domům patřily i dvorky. Měli jsme tam stojany pro věšení prádla a pískoviště. Neprali jsme ve vlastních pračkách, na ty jsme neměli. Denně několik desítek plenek se muselo vyvařit, vyprat na valše a pak žehlit. Po čase většina domů měla společné prádelny, kde byly pračky s plynovým vytápěním. A to byl vždy horor, zapnout takovou pračku, aby i ohřívala současně vodu. Ve sklepních prostorách vedle prádelen byly i sušárny s mandlem. Vše se používalo společně a bezplatně. V domech byly sešity se seznamy nájemníků, evidovalo se, kdo, kdy bude „okupovat“ prádelnu, sušárnu s mandlem.

Nebyl strach nechat pověšené prádlo venku nebo v sušárně. Nevím, že by se někomu něco ztratilo. Ale byly kritiky některých žen, jak ta či ona prádlo má

čistě vyprané, bílé nebo zašedlé. Nebyly bělicí prášky a do pračky jsme strouhaly mýdlo a k tomu přidávaly sodu na zlepšení kvality vody.

Po dvou letech jsem nastoupila do práce, také do Báňských projektů s tím, že dcerušku budu vozit do jeslí. Malé se tam ale nelíbilo, byla často nemocná, a proto po nedlouhé době jsem musela dát výpověď a pro Báňské projekty jsem jen psala doma rozpočty staveb. Dítka v kočárku na balkoně a já psala. Manžel mi vždy připravil papír s kopíráky. Muselo se propisovat devětkrát. Psací stroj jsem měla půjčený z kanceláře. Psala jsem do noci, aby manžel mohl hotové vzít ráno do práce. Za napsanou stránku rozpočtu byla 1 koruna. Alespoň malý přínos do domácnosti.

Po uplynutí mateřské dovolené jsem nastoupila do práce v družstvu Slezanka v Petřkovicích. Ráno jsem v šest hodin vodila dceru do školky. I tam nebyla šťastná. Často jsem ji slýchávala po mém odchodu plakat. Vracela jsem se kolem 16. hodiny tramvaj domů. Dceru jsem hned ze školky vyzvedla, převlékla do domácího oblečení, obvykle se zástěrkou a bylo-li hezky, dala k ostatním dětem na dvůr na pískoviště, na které jsem viděla z kuchyňského okna. Manžel dělal přesčasy – projekty do večerních hodin, abychom měli větší příjem. Podporovali jsme finančně ještě jeho nezaměstnanou maminku a švagrovou.

Jednoho dne přijela švagrová, která mi po mém příchodu z práce sdělila, že jde sama na procházku. Brala jsem to v úvahu. Zanedlouho koukám na pískoviště, dcera nikde. Jen v zástěře jsem vyběhla ven, hledala dítě. Běžela jsem po dnešní Hlavní třídě, kde mi strážník řekl, že jakési dítě odvezli do nemocnice, že vběhlo pod auto. Byla jsem šílená strachem. Ale tu jsem zahlédla, jak mé špinavé dítě šlo proti mně s tetičkou. Zlobila jsem se, že mi švagrová neřekla, že si bere dítě, nikdy předtím to neudělala. Byla jsem přešťastná, že se nic nestalo. Švagrová, svobodná, bezdětná si neuvědomovala, že mohu mít o dcerku starost. Rozčílila jsem se tak, že odjela a nikdy již bez své matky, vdovy, nepřijela.

A horor ve školce. Učitelka si mne jednou vzala stranou s dotazem, proč mám jen jedno dítě, že by bylo lepší, kdyby dcera měla sourozence, aby nevzala vždy hračky do kouta, kde si hrála sama. Neodpověděla jsem. Přála jsem si mít více dětí, ale byla jsem velmi nemocná a jen s obtížemi jsem dojížděla do vzdálené práce.

Poruba 1963. Leninka už krásná, všude chodníky, a na jejím konci se odbočí průchodem do kina Dukla. Na vedlejší ulici jako dnes byla škola, ZŠ J. Fučíka, kam dcera začala chodit do 1. třídy.

Jednou přišel manžel domů, že koupil lístky do kina. Protestovala jsem, že nemohu dceru nechat doma. Ale nic nepomohlo. Uložila jsem malou do postýlky a šla. Dcera o našem odchodu věděla, souhlasila s tím, že bude spinkat. Jaká

muka jsem však zažila, když jsem při příchodu na dvůr našeho domu viděla, jak dcera sedí na kuchyňském okně. „Maminko chtěla jsem letět jako pan TAU v televizi.“ Naštěstí se jí nepodařilo otevřít okno. Nikdy jsem již dítě samotné doma nenechala.

Z prvňáčka se stala třeačka a soudružka učitelka doporučila dceru na ZŠ Matiční do Ostravy. To byla škola, kde se mimo ruštiny od 3. třídy učila i němčina.

Nebylo žádné školné, jen se pro děti vařily obědy. Dcera jezdila denně sama tramvají až z Poruby. Doba byla klidná, dnes si to nedovedeme představit. Učila se opravdu dobře. Po devíti letech nastoupila do Vítkovic na zdravotní školu. Měla jsem z ní radost, když jsem ji viděla v bílém stejnokroji s čepečkem. A na 1. máje se sekávaly budoucí sestřičky u nás. Blízko bylo totiž vždy seřadiště průvodu. Často holky mrzly v bílých šatičkách, a tak jsem půjčovala všem svetry, které pak v průvodu svlékly.

Uběhlo 61 let, co jsme tady založili v nově budované Porubě rodinu – domov. Co vše se za ta léta změnilo. Dnes je z dcery už babička dvou vnoučat – kluků, a já prababička, která už jen vzpomíná, kde jsou ty šedé domy, kde jsou malé potravinové krámky, mlékárny, NARPA – papírnictví, řeznictví, kde jsme stáli frontu na maso, kde byla Zelenina, ovoce ZELOVOC, opravny punčoch. Na mnohé jsem už zapomněla.

Život jde mílovými kroky dál. Neměli jsme televize, telefony, mobily, nemohli jsme jezdit do západních států, děti nestudovaly v cizině, a přece jsme žili a vychovali je, snad dobře.

Přeji našim potomkům, ať mají hezký život a jsou spokojeni, jako jsme byli my, i když mnohé, co jsme chtěli, nebylo, bylo nedosažitelné.

Ing. MIROSLAV SÝKORA *1933

První čistírny městských odpadních vod v Ostravě

V roce 1956 jsem úspěšně dokončil VŠ chemicko-technologickou v Praze, specializaci technologie vody. Na děkanátu mi dali čtyři umístěnky s poznámkou: "Vy jste přece z Ostravy. Běžte si vybrat!" Do Ostravy se nikomu z absolventů nechtělo. V červenci jsem nastoupil v krajském vodohospodářském podniku Zásobování vodou a kanalizace. Po krátkém pobytu v laboratoři jsem byl přemístěn do oddělení kanalizací.

V té době jediným čistícím zařízením bylo v Ostravě asi 14 000 žump. Rozrůstající se průmysl, stejně jako nově budovaná sídlště na okrajích města, začal produkovat další odpadní vody do málo vodnatých toků, kde voda začala dosahovat nežádoucích jak zdravotních, tak estetických hodnot. Pro vodohospodáře vyrostl nový úkol: čistit odpadní vody. Dnes se zdá tento úkol samozřejmý a nijak zvláštní. V té době však nebyla u nás žádná čistírna odpadních vod s moderní technologií. Situaci zhoršoval nedostatek soudobé zahraniční literatury a také malá možnost zahraničních studijních cest.

Přesto se v době mého příchodu do Ostravy se dokončovala čistírna odpadních vod pro sídlště v Ostravě-Zábřehu pro 1950 m³ odpadních od předpokládaných 13 000 obyvatel. V říjnu 1957 začal zkušební provoz. Nečištěné odpadní vody přestaly vytékat do řeky Odry. Protékaly na čistírně hrubými a jemnými strojně stíranými česly, které zachytily větší nerozpuštěné látky. Pak ve dvou rozšířených žlabech lapáků písku se při zpomalené rychlosti vody usazoval písek splavený z chodníků a cest za deště. V podélných usazovacích nádržích se usazoval z odpadní vody kal a odsazená odpadní voda se čerpala na dva válcové biofiltry naplněné víc než dvoumetrovou vrstvou kamenné náplně požadované velikostí, která se nepřetržitě zkrápěla. Na povrchu kamenné náplně se utvořil slizovitý povlak s množstvím mikroorganismů, které odbourávaly znečištění přiváděné s odpadní vodou a přeměňovaly je v tělčka nových mikroorganismů. Vrstva povlaku narůstala a odpadní voda zkrápějící kamennou náplň ji postupně vyplavovala do dosazovacích nádrží. Odpadní voda pak po odsazení kalu odtékala do řeky Odry jen s cca 15procentním zbytkovým organickým znečištěním. Oba zahuštěné kaly z usazovacích i dosazovacích nádrží se čerpaly do vyhnívací nádrže o objemu 800 m³ s nasazeným plovoucím plynojemem o užitném objemu 180 m³, kde při teplotě 33°C vznikala činnost mesofilních bakterií bioplyn, který se spaloval v kotli. V protiproudém výměníku ohřívala teplá voda kal z vyhnívací nádrže na teplotu 33°C a sloužila i k vytápění provozní

budovy a dvojdomku pro obsluhu na čistírně. Vyhníly kal se vypouštěl z vyhnívací nádrže na 40 kalových polí o celkové ploše 1280 m². Přes písek a drenáže na kalových polích otekla část kalové vody k dočištění na čistírně a kal v rypném stavu se měl odvážet a využívat pro hnojení.

Největší problémy při zahájení provozu vznikly se zapracováním vyhnívací nádrže. Nikde v republice nebyl kal s mesofilními bakteriemi, které urychlují rozklad organických látek v kalu a produkci bioplynu při teplotách kolem 33°C, tedy víc než trojnásobně proti bakteriím v septicích, kde se pohybuje teplota mezi 10 až 20°C. Bylo doporučeno dovézt kal v cisterně po železnici ze septiku čistírny v Praze-Bubenči a fekálními vozy jej převézt do vyhnívací nádrže naplněné čistou vodou vyhřátou na 33°C. Pro ohřev vody v kotli se dovážely tlakové láhve plněné metanem z 8 km vzdálené plnicí stanice zemního plynu na Mitrovicích v Nové Bělé. Trvalo víc než měsíc, než se začal plynem nad vyhnívací nádrží poprvé zvedat vznikajícím bioplynem. Dávku kalu do vyhnívací nádrže, který se zatím hromadil na čistírně, jsme mohli postupně zvyšovat.

Brzy na to jsem byl vyslán do Brna na školení na zkoušky plynového revizního technika a po návratu jsem začal školit i zkoušet obsluhy plynového hospodářství na čistírnách. Na čistírně v provozní budově byla malá laboratoř se zaškolenou laborantkou a tak jsme mohli provádět přímo na místě jednoduchá stanovení pro sledování jednotlivých procesů při čištění odpadních vod a vyhánění kalu, která sloužila projektantům i provozovatelům dalších čistíren.

Nechyběla ani řada dnes již humorných vzpomínek. Na čistírnu jsem jezdil jako i další obsluhovatelé tramvají č. 2. Konečná zastávka byla poblíž křižovatky dnešních ulic Výškovické a Čujkovovy. Podél Výškovické směrem k řece Odře zastávka ještě nebyla a příjezdová cesta k čistírně začínala až kus dál. Zkracovali jsme si cestu chodníčkem přes louku a lesík, za kterým se rozprostírala čistírna na začátku luk směrem k Odře. U zastávky v křoví jsem měl schované galoše, neboť v deštovém období byl chodník tak blátivý, že bych se zabláčenými střevíci nemohl vstoupit do tramvaje.

V době, kdy všichni museli být zaměstnaní, bylo na čistírně zaměstnáno osm osob. Jednou jsem potkal – a to byla ještě tma – u lesíka na chodníku jednu z obsluhovatelek, které chyběly snad čtyři roky do důchodu. Ptal jsem se jí, zda se nebojí. Usmála se a otevřela sevřenou dlaň plnou soli. Tu by vmetla útočníkovi do očí.

Na čistírně po dešti vyklízel obsluhovatel písek z lapáku písku. Zastavil jsem se u něj a povídám: “To byl včera liják!” Zavrtěl hlavou “Nejde srovnat s deštěm před týdnem. Dnes jsem našel v písku jen 12 Kč drobných mincí”. Když jsme se

chodili dívat na výtok vyčištěné vody z čistírny do Odry, z počátku jsme museli přemlouvat ty, kteří se koupali v průzračnější a teplejší vodě než v mírně zakalené vodě v Odře před vyústí. Několikrát se ztratila i cedule se sloupkem: Zákaz koupání – vyčištěná voda z čistírny odpadních vod. Při vyhnívacím procesu ve vyhnívací nádrži se nezničila semena rajčat a tak na kalových polích vyrůstaly z vysychající vrstvy kalu tisíce sazenic rajčat.

Jednou jsem byl zavolán k řediteli, který se vrátil z městského výboru KSČ a tajemník na jeho sdělení, že čistírna v Ostravě-Zábřehu již čistí odpadní na 86 %, mu doporučil, abychom se šli přiučit k havířům, kteří plní plán přes 100 %. Od té doby jsme v hlášeních uváděli čistící účinnost čistírny 103% předpokládané účinnosti čistírny v projektu. Problémy byly i s plněním množství vyčištěných odpadních vod v hlášeních a závazcích. Nezbylo než každým rokem uvádět vždy mírně větší průtok než v předchozím roce bez ohledu na skutečnost, zda hodně přšelo nebo bylo sucho.

Dalším sídlištěm, které se začalo stavět, byla Poruba. V roce 1952 se předpokládalo, že vyroste na socialistické město s 200 000 obyvateli na Novou Ostravu. Čistírna odpadních vod měla být umístěna na pravém břehu říčky Porubky západně od železniční trati Přerov-Ostrava. Následně se však koncepce Nové Ostravy změnila a bylo rozhodnuto vyprojektovat a postavit pro Novou Ostravu provizorní čistírnu pro 25 000 obyvatel v prostoru mezi dnešní ulicí Rudnou a ulicí Nad Porubkou v úrovni budovy postavené do tvaru oblouku.

Čistírna byla stavěna po etapách. Ručně stírané česle, podélný lapák písku a usazovací nádrže byly uvedeny do provozu již v roce 1954. Surový kal v nich zachycený byl odvážen. Mezitím se projektovala a následně i stavěla vyhřívaná vyhnívací nádrž s topnými hady instalovanými uvnitř nádrže a s odděleným plynojemem. Bioplyn měl být dle požadavku dodavatele čištěn na plynočističích a pak spalován v devítiplamencovém kotli. Tak byla vyprojektována první moderní vyhnívací nádrž v Československu sestávající kromě zabezpečovacího regulátoru Sauter z prvků vyrobených vesměs v Československu. Biologický stupeň tvořily dva rychlofiltry o průměru osmnáct metrů se čtyřmi dosazovacími nádržemi. Přes své projekční prvenství nebyla tato čistírna uvedena do provozu jako první v důsledku nejasnosti výstavby Nové Ostravy. Při zkouškách plynotěsnosti se dlouho nedařilo nalézt místo úniku plynu z betonové vyhnívací nádrže. Nakonec si pracovník, který se podílel na stavbě betonové vyhnívací nádrže, vzpomněl, kde se zazdíval otvor pracovního vstupu do nádrže, a netěsnost se podařilo odstranit. Plynočističe, které měly z kalového plynu odstranit malé množství sirovodíku, se neosvědčily a nevyužívaly. Vyhnívací nádrž pak byla uvedena rychle do provozu dovezeným očkovacím kalem

z čistírny v Ostravě-Zábřehu koncem roku 1959. Vyčištěné odpadní vody odtékaly do říčky Porubky.

Obě čistírny městských odpadních vod ze sídlišť v Zábřehu a v Porubě byly prvními moderními biologickými čistírnami s odděleným vyhřívaným vyhníváním kalu, které byly u nás postaveny a uvedeny do provozu a které se staly prvními prameny zkušeností v projektování, výstavbě i v provozování nejen na Ostravsku, ale i v celé ČSR.

DAGMAR ŠIMKOVÁ *1931**Škola v době války****Zaznamenal Ing. Jiří Kašpárek**

*Na svá školní léta 1937 až 1945 zavzpomínala paní Dagmar Šimková (*1931). Z jejího vyprávění jsem zaznamenal vzpomínky na učitele, kteří se nesmazatelně zapsali do jejího života, na radosti i strasti, kterými její dětství poznamenala druhá světová válka. Za poskytnuté podklady, fotografie a dokumenty jí vyjadřuji své upřímné poděkování.*

Své nejtěplejší dětství prožila paní Dagmar Šimková (roz. Cedivodová) se svými kamarádkami a kamarády v Michálkovicích v hornické Ferdinandově kolonii, lidově zvané "Obšachta". Jak sama řekla, její bezstarostné chvíle skončily 1. září 1937 nástupem do první třídy michálkovické dívčí školy, kde ji i další spolužákyňe přivítal třídní učitel pan Bohumil Trnka.

Paní Šimková vzpomíná: „Byli jsme poslední prvňáčci, kteří se ještě učili psát kamínkem na břídlíkové tabulky. Naše vlast přitom prožívala velmi smutné dny. 14. září zemřel první prezident Československé republiky Tomáš Garrigue Masaryk. Od této chvíle jsme v každém dalším školním roce zažívali podstatné změny. Zpočátku jsme to jako děti nevnímali, ale naši rodiče s obavami sledovali politické události. V roce 1938, kdy jsme postoupily do druhé třídy dívčí školy, nastaly změny pro všechny občany naší republiky. Naším třídním učitelem se stal pan Arnošt Michálek. Mladý muž, který měl rád děti a našel si k nim přátelský vztah. Měly jsme ho rády a dodnes na něj vzpomínáme.“

V září 1938 byla představiteli Německa, Itálie, Francie a Velké Británie podepsána Mnichovská dohoda. Její dopad pocítilo celé pohraničí Československé republiky. Mezi Michálkovicemi, Rychvaldem a Petřvaldem byly uzavřeny všechny silnice. Poláci začali narychlo stavět celnice a zátarasy přes cesty. Přes nově vytvořené hranice nikdo nesměl, výjimku tvořila pouze cesta za prací. Děti z Rychvaldu nesměly chodit do školy v Michálkovicích. Paní Šimková ztratila mnohé své spolužačky, ale také i přátelé. Území Československa se podstatně zmenšilo. Kdo z občanů pohraničí nepodepsal doklad o příslušnosti k polskému státu a na území Sudet obsazených německou armádou k Německu, musel se do čtyřiaadvaceti hodin vystěhovat do naší okleštěné republiky.

Paní Dagmar dále vzpomíná: „Na Štědrý den roku 1938 byla velká zima. Promrzlí lidé přicházeli do Michálkovic jen s nejn nutnějšími věcmi, s pláčem. Děti si

nesly v náručí své mazlíčky, pejsky, kočičky, králíčky, ptáčky. Hračky musely nechat doma. Ti, kteří měli rodiny poblíž, prosili své příbuzné o přijetí aspoň na krátký čas, než si najdou ubytování. Ostatní prosili u cizích lidí, aby je na čas vzali pod svou střechu. Po vánočních prázdninách jsme měli ve třídě nové spolužáky“. K dalším historickým událostem dodává: „15. března 1939 vstoupila na celé naše území německá armáda s tanky a bojovou technikou. Československo jako stát zanikl a vznikl Protektorát Čechy a Morava. Slovensko se stalo samostatnou republikou, jižní území Slovenska obsadila maďarská armáda. Hned první den okupace nám paní učitelka přikázala přinést lepidlo a čítanku. Následující den jsme se dozvěděly proč. Na první stránce čítanky byl portrét presidenta T. G. Masaryka. Okraje jsme musely natřít lepidlem a druhou stránkou překrýt. Tak jsme obracely stránku za stránkou a kdekoliv se objevila zmínka o naší republice, tak se slepovalo a slepovalo“.

Ve školním roce 1940-41 ve třídách už nad katedrou nevisel portrét prezidenta Masaryka, ale Adolfa Hitlera. Třídním učitelem paní Šimkové byl opět pan Arnošt Michálek. Děti se začaly učit německému jazyku. Paní Dagmar dále uvádí: „V paměti mi na tu dobu zůstala trvalá vzpomínka. Do třídy vstoupil cizí člověk, německý inspektor. Pozdravil nás zvednutou rukou a hlučně zaznělo - Heil Hitler! Já i mé spolužačky jsme byly vystrašené a nevěděly jsme, co to znamená a co máme dělat. Třída mlčela... Na konci školního roku nás rozdělili na ty méně schopné a schopné postoupit na měšťanskou školu“.

Školní rok 1941-42 paní Šimkové již probíhal na měšťanské škole. Ve třídě bylo přes čtyřicet žáků, děvčat i chlapců. Třídní učitel, pan Jaroslav Bláha, byl současně ředitelem školy. K osobnosti tohoto vlasteneckého učitele dodává: „Oblíbili jsme si ho hned první vyučovací hodinu. Nevěděli jsme, že to jsou také jeho poslední chvíle za katedrou. Do naší vlasti okupací vstoupili nejen němečtí vojáci ale také jejich tajná policie gestapo, a ta zatýkala a posílala do vězení všechny, kteří nesouhlasili s novým režimem. První byli Sokolové, učitelé a ostatní intelektuálové. Pan ředitel Jaroslav Bláha byl mezi prvními. Nový třídní učitel pan Rudolf Břuska byl také zakrátko zatčen“.

Ze všech michálkovických škol šlo do vězení mnoho učitelů. Jen málo z nich se vrátilo z koncentračních táborů zpět domů. Ostatní byli popraveni. Stísněná nálada mezi učiteli se přenášela na žáky. Nezájem, nesoustředěnost a velké množství žáků ve třídách vedlo k poklesu kvality vyučování, které bylo stále stejné, o Velkoněmecké říši.

Zimy ve válečných letech byly mrazivé, plné sněhu. Koncem listopadu začínaly vánoční prázdniny a končily po svátcích Tří králů. Aby dětem bylo ve třídě teplo, musel školník začít zatápět v kamnech v každé třídě už v noci. Kamna

byla vysoká, železná. I během dopoledního vyučování se muselo občas přiložit uhlí, aby teplo vydrželo až do konce vyučování. V době války bylo však málo uhlí, proto byly vyhlašovány uhelné prázdniny.

Paní Šimková pokračuje ve svém vyprávění: „Do školy jsme chodili jednou týdně pro úkoly k vypracování doma. Ve třídě byla zima, proto jsme v zimním oblečení rychle napsali zadání úkolů a utíkali domů. Dětem se to líbilo, mohly do sytosti sáňkovat, bruslit, užít si zimních radovánek.

Náš tatínek pro mě a moji sestru připravil v zimních večerech pěkné chvíle pohody. Doma jsme měli malou knihovnu. Začal nám číst z Palackého Dějin národa českého, Starých pověstí českých Aloise Jiráska, pohádky a povídky Boženy Němcové, balady z Kytice Karla Jaromíra Erbena. Balady Mateřídouška a Polednice jsme uměly zpaměti. Okna musela být přísně zatemněna, nesměl uniknout ani malý paprsek světla, seděly jsme tiše a tatínek četl a deklamoval básně. Když měl některý večer starosti a nechtělo se mu číst, prosily jsme ho, aby pokračoval dále. Tím nás učil poznávat naši historii, spisovatele a básníky. Nahradil nám částečně výuku češtiny. Zimní a uhelné prázdniny skončily koncem ledna. Válka však pokračovala dál a byla čím dál krutější. V protektorátu nemilosrdně vládl esesman Reinhard Heydrich. Několik parašutistů vyslaných z Anglie na něj připravilo atentát. Byl postřelen a krátce na to v nemocnici zemřel“.

Ve školním roce 1942-1943 válka pokračovala. Německá armáda už nevíťžila na všech frontách, takticky ustupovala. Spojenecká letadla stále častěji přelétávala nad naším územím. Bombardováno bylo zatím jen území Německa. Ale podle nařízení se žáci školy střídali u rádia, které jediné bylo u školníka. Jakmile se ozvalo hlášení, že nepřátelská letadla přilétají nad naše území, informovali ředitele školy. Když začaly houkat sirény, museli všichni do sklepních protiletectkých krytů.

Školní rok 1943-1944 pokračoval pořád stejně. „Dodnes nevím“, říká paní Šimková, „co jsem se za ta léta naučila. Nepamatuji si, že by mě něco z učiva zaujalo. Zimy byly čím dál mrazivější a uhelné prázdniny zas o něco delší. Rodiče se nás snažili chránit před různými negativními zprávami. Jednou nás však vzali s sebou k sousedům k tajnému poslechu rádia BBC "Volá Londýn". Na každém přijímači musel být v té době papírový štítek s upozorněním, že poslech cizího rozhlasu se trestá zastřelením. Sdělili nám, že bude hovořit Jan Masaryk, ministr zahraničí exilové vlády, ať si to přijdeme poslechnout. Dostali jsme přísný zákaz někomu o tom cokoliv říci. Byl to však tehdy velice povzbudivý vzkaz Jana Masaryka s nadějí na konec války“.

V úterý 29. srpna 1944 proběhlo první rozsáhlé bombardování našeho města Ostravy s nedozírnými tragickými následky. Letecké bomby padaly nejen na továrny, ale i na obytné čtvrti a samotné centrum města. Lidé, zvyklí na časté houkání sirén, je už nebrali vážně. Když uslyšeli první výbuchy, bylo však už pozdě na to, aby doběhli do krytů. Ale i v nich mnoho nešťastníků zahynulo. Obyvatelé Ostravy poprvé tu hrůzu války viděli a zažili zblízka. Všichni byli v šoku, bloudili po městě a hledali své blízké, zda přežili.

Tak začal školní rok v roce 1944. K prázdninám zimním a uhelným přibýly ještě prázdniny náletové. Válečná fronta se přiblížila a nad Ostravou začala stále častěji létat ruská letadla. Útočila na také německou protiletadlovou obranu, baterii protiletadlových děl na pomezí Heřmanic a Michálkovic.

Na nastávající konec války v roce 1945 paní Šimková vzpomíná: „V neděli 25. února 1945 došlo velkému bombardování Michálkovic. Zahynulo sedmnáct našich spoluobčanů, bylo zasaženo mnoho obytných domů. Také tramvaj, která jela do Ostravy, byla zasažena a v ní zahynuli cestující. Do školy jsme už nechodili. Blíž a blíže byly slyšet detonace bomb a dělostřeleckých granátů. V druhé polovině dubna jsme prožili několik nocí v krytu ve sklepě. Druhého května nám přišel soused oznámit, že v centru Michálkovic jsou už Rusové. Nejdříve z krytu vyšli rodiče a pak nás děti zavolali, že už můžeme ven. Konečně bylo ticho.

Bylo krásné jaro. Konec války sice nastal až 8. května, ale u nás už byl mír. Do školy jsme šli snad až v červnu, a to prakticky jenom pro vysvědčení. Naše školní léta sice skončila, ale učitelé si byli vědomi, že nás toho moc nenaučili. Dohodli se proto, že nám, žákům ročníku 1931, přidají ještě jeden rok nazvaný "Jednoroční učební kurz". Myslím ale, že jsme se za ten rok navíc také nic moc nenaučili. Ale to už je jiná kapitola na další vzpomínání..."

Žákyně 1. třídy dívčí školy v Michálkovicích spolu s řídícím učitelem Svatoplukem Neuschlem a třídním učitelem Bohumilem Trnkou.

Žákyně 2. třídy dívčí školy v Michálkovicích s třídním učitelem Arnoštem Michálkem

Žákyně 3. třídy dívčí školy s řídícím učitelem Antonínem Matějkou a třídní učitelkou Štěpánkou Kunčickou.

Žákyně 4. třídy dívčí školy v Michálkovicích s třídním učitelem Arnoštem Michálkem

DAGMAR ŠURANYI *1969

Mé dětství mezi statky na Horymírově ulici

Horymírova ulice vedla kdysi trochu jinak. Od Písečné po roh školního hřiště se drží původního tvaru. Kolem stromoví za hřištěm ulice zabočovala mírně vlevo a procházela přes dvůr mezi dnešními paneláky, cesta míjela hasičské hřiště se sochou sv. Floriána a pokračovala dále podél Havránka. Dnes tudy vede Výškovická.

Začátek ulice si příliš nevybavuji, já jsem se pohybovala hlavně kolem stavení mé babičky. Když jsme jezdili na kole, tak jsme se pohybovali po části Horymírovy mezi Holušovým statkem a Havránkem. Pamatuji si na Silberův statek, poměrně rozsáhlý grunt. Na místě statku dnes stojí základní škola Horymírova. Protější strana vypadala skoro jako dnes, řada rodinných domků se zahradami, mnozí ale o části zahrad přišli, neboť dnes na bývalých zahradách stojí panelové domy. Statky na Horymírově měly své polnosti na místě dnešního Shopping parku. Na konci Markovy ulice končil svět. Pamatuji se, že tam byly roury a rostly zde vlčí boby. Dále byla jen pole.

Vedle Silberových byli Drastichovi, vchod do dvora měli přesně v místě, kde je dnes vjezd do školy (vedle tělocvičny). Dále zde žili Holušovi, to byl docela velký grunt, dnes je v jeho místech školní zahrada, obytné stavení stálo zhruba v místě školní družiny.

Od Holušů vedla ulice docela prudce nahoru, i když kdoví, jak bych to viděla dnes, ale jako dítěti mi cesta přišla velmi prudká, jednou jsem tam spadla z kola a rozrazila si ret, pamatuji na řadu krvavých kapek. Cestou do kopce bylo na pravé straně obecní smetiště, kde se vozilo vše, co nešlo spálit. Vlevo bydleli Bartošovi, cesta k nim vedla úvozem, dnes je místo něj parkoviště. Bartošovi přišli i o kus zahrady. Dům Bartošových stále stojí, jen vchod do domu je od školky Rezkova, původně byl od Horymírovy ulice. Přímo pod Bartošovými byl hluboký zářez, v němž kdysi jezdila parní lokomotiva s vagonem do cihelny. Dnes tudy vede chodník a schody podél plotu mateřské školy.

Za Černým byli Niklovi, v místech mezi obchody na Horymírově ulici a Havránkem. Před Havránkem bylo ještě zahradnictví Pijanovský. Naproti byly domy Tománků, Martínků a Ondrušů. U Tománkových byl dvůr. U cesty stál výminek, obytný dům byl přístupný až ze dvora. Nejprve se začalo bourat stavení u cesty a pamatuji si, že pan Tománek si na dvorku mé babičky postavil dvě velké zastřešené boudy a do nich si navezl nábytek s tím, že si to pak odveze. Mám uchován v paměti ještě jeden netypický pohled, kdy Tománkův grunt

čekal na demolici a v poli za ním již byly vybudovány podchody dnešní tramvajové zastávky Horymírova. No a Výškovická dnes vede skrz Tománkův grunt.

Naproti babiččiny zahrady bylo hasičské cvičiště, na kterém se poznali mí rodiče. Mamka vyprávěla, jak coby desetiletá seděla na plotě, sedmnáctiletý otec na hřišti naháněl holky. No a nakonec se vzali. Vzadu za hřištěm rostly stromy a za nimi stála cihelna. Byly zde zbytky vlečné dráhy – už jen matně si vybavuji rozbitý dřevěný most. Vedle hasičského hřiště byl mírný kopeček, zachoval se dodnes, tam jsme sáňkovali a učila jsem se na něm lyžovat. Vlevo od hasičského hřiště byl velký sad našeho souseda Černého, do nějž jezdil malým traktorem. Pěstoval zde hlavně jablka.

Náš dům stál na místě dnešní mateřské školy Rezkova a vlastně původně nepatřil naší rodině. Postavili ho rodiče Ladislava Neničky. Dům stál hned u plotu Horymírovy, později ho zbourali a zbyly jen základy a původní sýpka, kterou já už pamatuji jako garáž a dílnu, kde se vyžíval můj bratr – stavěl si různé káry a později motorky, na kterých se pak proháněl kolem Odry. Později, kolem roku 1920 stryk postavil nový dům v protilehlém rohu, přistavěl ho za řadu stájí a chlívků. Ladislav Nenička si vzal za ženu sestru mé babičky, Hermínu. A pro zajímavost, jeho bratr se oženil se sestrou jeho ženy, takže vlastně dva bratři si vzali dvě sestry. Rodiče sester zemřeli poměrně brzo a babičce bylo tehdy sotva devět let. Hermína si ji vzala k sobě do domu na Horymírově a vyrůstala zde až do dospělosti, později se provdala a narodily se jí postupně čtyři dcery, ale dvě z nich zemřely ještě v předškolním věku. Hermína bohužel v 50 letech zemřela na leukémii, a protože neměli vlastní děti, babička s rodinou v domě zůstala bydlet. Babička se starala o hospodářství, stryk o dům a pole. Byli to vlastně švagři a pro nás děti prostě stryk.

V domě byla jedna velká kuchyň, kde se odehrával veškerý život – vařilo se tam, sedělo, stál tam otoman. My jsme Neničkovi říkali stryk nebo křesník, protože se stal kmotrem mé matky. No a stryk sedával v kuchyni v křesle, v zimě tam vždy pletl košíky – dodnes mě mrzí, že jsem se to od něj nenaučila. Vzadu za kuchyní byla místnost, která byla křesníkova. Pak zde byla ještě jedna velká místnost, v níž žila babička, v menší místnosti vedle děda František. Co už si já pamatuji, tak spali odděleně, v pokoji každý zvlášť. V každém pokoji byla malá kamna, v kuchyni pak i velký sporák, kde stály velké hrnce s vodou, v domě totiž tekla jen studená a to jen z jediného kohoutku umístěného na chodbě. Pod umyvadlem stál kbelík na zachycení odpadní vody, který se pak vyléval na dvůr. V domě nebyla koupelna. Vzpomínám si, že jsme si umyli nohy v latoru, občas – asi jednou týdně – babi vytáhla plechové necky, ohřála

se voda. Proč tam neudělali vodovod? No asi to bude souviset s tím, že tolik let čekali na výkup a demolici, že už do toho zkrátka nešli. Záchod byl uvnitř v domě, ale jen suchý. Žumpa byla venku. Byla tu i půda a komora.

Kdysi tady měli koně, krávu, byly tu slepice, husy, králíci, pes. Ten byl vždy přivázaný u boudy, celý svůj život. Párkrát jsem ho byla vyvenčit. Tenkrát psi hlídali. Kolem domu byl obrovský pozemek, dvůr, kde jsme si jako děti užili mnoho dobrodružství, stavěli bunkry v bývalých chlívčích, šmejdili ve stodole nebo ležli po stromech. Další byla tzv. velká zahrada vzadu za domem, uprostřed ní bylo velké pole. Na poli se pěstovaly brambory, řepa pro králíky a obilí pro slepice. Když už křesník neměl koně, tak vždy někdo přišel poorat pole – možná Holuša. Velká zahrada byla po pravé straně lemována stromy, byl to takový malý lesík, který se z velké části dochoval dodnes, lemuje plot školky. Zleva domu byla „malá“ zahrada, no byla hodně velká, plná nejrůznějších ovocných stromů a záhonů, kde se pěstovala zelenina. Pamatuji jak křesník v truhlících pěstoval macešky pro výsadbu na hrob, měl je v řadách jak podle pravítka.

Mám jednu ranou vzpomínku, mohly mi být možná dva roky, a vázaly se snopy na poli zhruba v místě kde je dnes kruhový objezd z pravé strany Avionu. Je to jediná vzpomínka, kdy si vybavuji, že měl strýk ještě koně. Seděli jsme po práci na voze a mamka si všimla, že nemám brýle, které jsem opravdu nenáviděla. Asi jsem se přiznala, že jsme je schovala do snopu, tak všichni běhali a prohlíželi snopy, až brýle našli.

Bouralo se v letech 1983-1984. To už stály nějaké paneláky, tři vysoké věžáky u hřbitova. Začaly nájezdy nových dětí na ovocné sady Rudolfa Černého. Černý měl za domem hned vedle naší velké zahrady rybník a choval v něm kapry. Na Vánoce nám přinesl kapry, dali se do plechové vany. Na rybník se v zimě chodilo bruslit. Černý se nikdy neoženil, chodily tam k němu hospodařit jeho sestry. Po demolici si koupil dům v Košatce, kam se přestěhoval. Taková kuriozita – vzal si s sebou i díly plotu, které jsou v Košatce dodnes. Ještě připomenu starou kaštanovou alej, vedla kolem Černého a končila u vrátnice cihelny. Ještě malé torzo aleje je u Výškovické ulice u firmy Bytprům.

Otec si pronajal zahradu a na tu jsme vozili před demolicí Zábřehu rostliny, kompost, vrstvu ornice, aby se aspoň něco zachránilo. Bourali jsme stodolu a já jsem seděla nahoře a rozebírala cihly, z nichž jsme pak postavili na nové zahradě zahradní chatku. No a nakonec na naší zahradě vyrostla mateřská škola, okolní domy byly zbourány. Bartošovi zůstali, jako jedni z mála, ač obestavení paneláky. Dodnes známe „U Havráňka“, tam jsem byla uvnitř snad jen jednou, když mě babička poslala pro dědu. Havránek byl obklopen již míněným zahradnictvím. Byly zde i televizní studia a venku stály nějaké filmové kulisy. Naproti Havráňka

stály staré domy u staré Výškovické ulice. Ještě si vybavuji u Horymírovy ulice kapličku. Dále jsem to neznala, tady končil akční rádius nás dětí. Zábřeh byl absolutní vesnice. Ani nám nepřišlo, že docela špinavá, protože v blízkosti byla chemička, Vítkovice. Bylo to krásné dětství.

VLADIMÍR TOBIÁŠ *1934

Vzpomínky na dětství

Začátek je vždy těžký. Na svět jsem se podíval v době hluboké hospodářské krize a docela chápu rozhodnutí mé matky (svobodné) tak, jak to bylo. Do dvou let jsem byl v péči řádových sester v Klášterku, který byl naproti slezskoostravského kostela. Pamatuji si aspoň jednu sestřičku jménem Amata, velmi srdečnou a laskavou, ke které jsme se tulili do bezpečí. Takové byly asi všechny. Pak nás ještě s jedním klukem, snad jménem Walter Osvědčák, odvezli na Čeladnou.

Tam byl dětský domov, zřízený okresní péčí Slezské Ostravy, který byl spravován jako samostatně hospodařící jednotka. Pekárna, kuchyně, zahradník, údržbář, správce. Byla zde pekařská pec, ve které se jednou za čtrnáct dní pekl výborný chléb, a my byli u toho. Ach, ta vůně a vykynuté přerostky! Velmi chutné a ty jsme vždy dostávali k lepšímu. Ovšem kolem roku 1940 byla pec zrušena. Získaný prostor byl asanován pro potřeby lékařské ambulance praktického lékaře, zubní oddělení a různé procedury.

Dominantou stavby byl samostatný v prostoru vzrostlý strom tis, který mně očaroval. Pověsti říkají, že vždy o Novém roku kolem něj pochodovalo v kruhu dvanáct myslivců. My tomu věřili a toužebně čekali, že je taky uvidíme. Další, co mě lákalo, byl velký pes ve dne uvázaný u boudy, v noci uvolněný jako hlídač. Byl to bernardýn a jeho jméno Mumuš si pamatuji dodnes.

Hlavní postavení v našem novém životě zaujaly slečny vychovatelky – tak jsme je oslovovali, nevzpomínám si ani na žádný jiný specifický termín. Nad všemi vynikala vedoucí nebo ředitelka paní Kijonková, která nás měla všechny opravdu ráda bez rozdílu a nedala na nás dopustit. Byla to dáma, která citově navazovala na už zmíněnou sestru Amátu z Klášterka. Později jsem ji přirovnal k románové Babičce.

Hrávali jsme si na hřišti u cesty – míčové hry, taky na peška, na třetího, na honičku, na schovávanou, jezdili jsme na koloběžce, honili kovové kolo klackem. O prázdninách tady bývaly turnusy dětí do ozdravných pobytů, s nimi jsme hráli na fotbalovém hřišti a něco se naučili. V létě jsme se koupávali v řece. Plavky nebyly, tak v trenýrkách, nebo nazí. V létě se chodilo naboso všude. Dokonce do kostela jsme tak chodili, před vstupem do něj jsme se obouvali, holt šetřilo se. V létě jsme byli ostříhaní dohola, prý to bylo zdravé a myslím, že úsporné. Stříhal nás pan Pavelec z ulice. V zimě to bylo jiné: dostali jsme teplé kombi jegrovky, pod to punčochové štrample, na to košili, krátké kalhoty nebo tepláky, boty, bundu a to je vše. V domově jsme chovali

králíky, jejich kožíšky jsme amatérsky vydělali a ušili rukavice, ale moc to nevyšlo.

V Čeladné byly tři školy – tzv. horní, prostřední a dolní – já jsem chodil do 1. třídy do horní školy, ta měla dvoupodlažní zděnou budovu a přízemní dřevěný objekt 1. třídy s paní učitelkou Navrátilovou. Měl jsem břídlícovou tabulku o velikosti asi A5 s přivázanou houbičkou z pravé mořské houby a kamíček z břidlice ve tvaru tužky. Učili jsme se krátce, snad jen dvě hodiny. Objekt školy byl vybaven stroze, sociální zařízení jen stěna s asfaltovým nátěrem a suché záchody rozdělené podle pohlaví. Do školy jsme chodili rádi. Oblečení slušně, chudobně, ale čistě. Svačinky jsme nedostávali, proto jsme byli rádi za každé zakousnutí od spolužáků.

Nedílnou součástí pomocných sil byla účast chovanců u všech činností – úklid na hřišti, uschování slepic do kurníku, ovcí do šopy, kydání hnoje z kotců, sběr lesních plodin. Já sám jsem měl úkol dostat ještě mladé slepice do kurníku, nedařilo se mi to a tak jsem použil větev tak nešetrně, že jsem je na životě ohrozil a celý život se mi ta událost vracela.

Pomáhali jsme i se zásobováním dětského domova. Pro mléko jsme chodili do obchodu, ale hlavně k sedlákům. Pan Žídek, Pečenka, Pazderný a jiní domkaři. Pro hlavní dodávku mléka jsme jezdili s vozíkem na nádraží k vlaku jako zásilku z Ostravy. Šli jsme vždycky dva kluci a vezli dvě pětadvacetilitrové konve.

Za války byly dodávky nepravidelné. Jednou se mi stala taková nepříjemná nehoda. Šel jsem pro mléko k Pazdernému a měl jsem jednu modrou smaltovanou pětilitrovou konev. Již jsem se vracel a najednou se proti mně vyřítil osobní černý mercedes se značkami SS, já se leknul tak, že jsem upustil konev s mlékem na cestu a uskočil jsem. Konev byla promáčknuta od kol auta, naštěstí nezastavil. Měl jsem strach se vrátit do domova, protože za každou podobnou věc jsme byli trestáni. Když jsem se vyprávěl tuto příhodu už nové ředitelce Svozilové, tak mě pohládila a konejšila můj stesk a žádný trest nebyl, což mě překvapilo.

Na jaře 1944 nás přestěhovali do ozdravovny do Metylovic, protože jsme domov museli uvolnit jako ubytovací kapacitu. V Metylovicích se nám líbilo – budova ozdravovny je na vyvýšeném místě s krásným výhledem do kraje a na Lysou horu, odtud jsme sledovali nálety. Okolí Metylovic jsme na vycházkách poznali, líbilo se nám, ale čtrnáct dní stačilo v zimní době jako prázdniny. Koncem března jsme se vrátili na Čeladnou.

Válka se projevovala i jinak. Na podzim 1944 se u nás objevili dva pomocníci

v modrých montérkách na loupání brambor do kuchyně. Byli mladí asi 20 let, mluvili francouzsky a taky trochu slovensky. Dozvěděli jsme se od nich, že jako partyzáni byli zajati v bitvě u Strečna a poslání na Čeladnou pracovat do továrny na pletené věci pro německou armádu, a potažmo na výpomoc k nám. Byl podzim 1944 a na zadních horách se bojovalo a v Čeladné bylo slyšet opětnou střelbu, takže se velmi těžko v noci usínalo. Byl noční klid a mně náhle probudil ostrý svit světla z baterky a dvě postavy v celťových pláštích procházely do zadní části ložnice. Už jsem nespál, strachem skrytý pod dekou a čekal jsem, co bude dále. Bylo slyšet hlasy česky a oslovení komisař a náčelník. Dosáhli svého, proč přišli. Malý dialog mezi čtrnáctiletou Alenkou B., že je ještě malá, ji nezachránil, prodloužil pobyt návštěvníků v patře. Hluk v budově neskončil. V prvním patře byl společný pokoj dvou vedoucích domova, dveře zamčené. Pak tam byl pouze slyšet křik a pláč. Ráno jsme viděli dveře rozbité, zámek vylomený.

V domově se navenek nezměnilo nic, chodili jsme do školy s běžným provozem. Po Čeladné šly zprávy, že gestapo obec srovná se zemí. Přišel konec války, ten velký den jsme byli zavřeni v domově a nikdo nesměl opustit objekt. Velké boje se Čeladné vyhnuly. Ráno se objevilo u domova bez jakéhokoli hluku vojenské auto. Vystoupili z něj asi čtyři vojáci v rubáškách se samopaly a jejich velitel. Konec války znamenal pro nás přesun z Čeladné do Ostravy. Byli jsme zvyklí na každodenní cyklus v zažitých podmínkách a taky jsme nevěděli, kde budeme přestěhovaní, někteří i plakali. O prázdninách se provedl přesun do neznámého prostředí, které nám mělo nahradit domov. Přiznám se, že ve svých 11 letech jsem byl velmi příjemně překvapen novým objektem, kterému se bude říkat dětský domov. Krásná vila se svou historií ve Slezské Ostravě na ulici Bukovanského.

Patřila a byla obývána rodinou pana Muziky – německého vysokého hodnostáře, který byl po válce odsouzen (upřesnit jak, nemohu). Bydleli tady společně s příbuznou paní Müllerovou. Když jsme do vily přišli, nebyla obývaná, ale byl tam ještě nějaký nábytek a věci, které postupně mizely. Nezapomenu na dvě zkrvavené postýlky – paní Muziková, matka dvou dětí, spáchala křivdu na dětech – podřezala jim žíly na rukách a nechala je vykrváct. Pak se o totéž pokusila u sebe a vyskočila z balkónu 1. patra na beton před vilou. Bála se trestu. Zachránili ji. Pak ji bylo vídat při stavbě mostu přes Ostravici, kde pracovala jako pomocná síla.

Ve sklepním bytě vily na Bukovanského ulici bydlel domovník Rajnoch s rodinou a třemi syny. Ti zůstali bydlet i po válce a z jejich vyprávění vím, jak tam probíhal konec války: do objektu byli vysláni sovětsí vojáci, že tam jsou Němci. Vtrhnul

tam Rus se samopalem, bouchal na sklepní byt, všichni se báli, nakonec poslali nejmladšího Toníka. Ten šel nahoru po schodišti, otevřel dveře, ruce měl zvednuté vzhůru, Rus mu prostřelil dvěma kulkami dlaň. Pláč, a už se nestřílelo. Když jsme tam přišli my z domova z Čeladné, žádná střelba už samozřejmě nebyla, jen jízva ve zdi po střele. V kuchyni krásná mahagonová skříň s křišťálem, také lednička – prázdná, ale s vůní mrazu, seškrabal jsem mráz, abych si ochladil jazyk. V garáži jsme viděli na podlaze rozházené známky, snad do výšky třiceti centimetrů. Domnívám se, že to byly sbírky ukradené Židům. Alba i rozházené známky pak zmizely, stejně jako křišťálové sklo a nábytek.

Opět jsme si pomáhali zajišťovat jídlo – např. pro chleba jsme chodili k pekaři Lipovskému, který sídlil u vodárenské věže naproti dolu Petr Bezruč. Chodili jsme pěšinami, ještě nestály Bazaly, Bukovanského ulice se točila až k michálkovické tramvaji. Chodili jsme sem bosky, i přes sklo všude na zemi. Pro mléko jsme chodívali dolů od domova, do obloukové stavby z režného zdíva kde býval obchod. Do školy jsem chodil na Zámostí.

V roce 1946 nastala v mém životě významná změna. Matka, kterou jsem nikdy neviděl (na návštěvy na Čeladnou jezdívala jen její sestra) byla už vdaná s panem Dyboněm a měla s ním mou sestru o třináct let mladší, se rozhodla, že si mě z domova vezmou domů. Nikdo se mě na nic neptal, prostě mi oznámili, že odcházím z domova do své rodiny. Nebyl jsem zvyklý žít v rodině, takže hned došlo k nedorozumění: poslali mě s lístky pro párky, přinesl jsem párků za všechny lístky na maso! Šli jsme zpět, naštěstí nám část párků vzali zpět a vrátili lístky. Dostal jsem velkou nakládačku a už vůbec jsem tam nechtěl zůstat.

Bydleli jsme v obecním domě v Muglinově, matka dělala školnici ve škole na Pěší, otčím Dyboň fáral na Bezručí. Vzpomínám si, jak hrál karty v hospodě na Hladnovské ulici (později tam byla školka, dnes je tam knihovna) a já jsem mu večer přinesl jídlo, hrál celou noc, pak šel fárat. A když se vrátil, šli jsme celá rodina na velký nákup oblečení na zimu do obchodního domu OSTRAVICA. Vyhrál v kartách hodně peněz.

Šel jsem do učení na zámečníka v závodě na výrobu pokladen – bylo to kousek, na dnešní Dědičné ulici a zámečnické dílny kde jsem se učil, patřily Antonínu Brdovi. Vyráběli jsme novou šatnu na šachtě E. Beneše v Karviné, připravovali jsme nosníky, úhelníky apod. Po namontování to byla ta klasická hornická šachta s řetízky, hákem na oblečení a kovovým talířkem na mýdlo a kartáč. Jezdili jsme na montáže, v partě bylo i dost Němců. Jako tovaryš byl se mnou pan Eduard Čoček, otec tehdy pěti, šestileté budoucí herečky Helgy Čočkové. Rušilo se sokolstvo, tak jsme naši dílnu nazvali Dílna sokolských úderek. Jako učeň

jsem dostával výplatu a otčím chtěl, abych přispíval na domácnost. Moc se mi to nelíbilo.

Chodil jsem matce pomáhat do školy s dřívím, uhlím, tenkrát se ve třídách topilo v kamnech. Ve sběru papíru ve škole jsem našel nejeden poklad, i knížky lékařské, německy psané. Jednu jsem ze sběru vytáhl a donesl do dílny. Jak se to rodiče dozvěděli, nevím, ale vyhnali mě za to z bytu. Co teď? Byl jsem vyloučen z rodiny, kam jít a co dělat?

Rozhodl jsem se zajít na ředitelství Pozemních staveb, co sídlilo vedle bývalé čokoládovny Zett u řeky Ostravice. Měl jsem rok do vyučení, převedeli mě do Opavy na Krnovskou, tam jsem se vyučil. Protože jsem měl dobré výsledky, vybral mě vedoucí pan Krona studie na průmyslovku do Hradce Králové. Odmaturoval jsem a dostal umístěnku do Karlových Varů. Ale to už je jiná kapitola...

VÍTĚZSLAV TOMEČKA *1926 +

Ze vzpomínek prvního ředitele Základní školy U Kříže

Zaznamenal Ing. Jiří Kašpárek

V roce 2005 při slavnostním setkání pedagogů, členů zastupitelstva a široké veřejnosti ke čtyřicátému výročí otevření nové Základní školy U Kříže v Michálkovicích, byl požádán její první ředitel Vítězslav Tomečka, aby pro Michálkovický zpravodaj napsal stať o historii školství v Michálkovicích. Z jeho pera pochází následující stručná historická fakta.

Michálkovice byly na počátku devatenáctého století malou zemědělskou osadou. Zdejší sedláci ani ostatní usedlíci neměli potřebu vzdělávat své děti, spíše je využívali při práci na svých hospodářstvích. Pouze tři až pět dětí chodívalo pěšky na školu do sousední Polské (dnes Slezské) Ostravy. V roce 1864 byla obec úředně přidělena ke škole v Heřmanicích, tam pak bylo v tomto roce zapsáno dvaadvacet michálkovických dětí.

V roce 1872 byla společností Severní dráha Ferdinandova zřízena jednotřídní soukromá závodní škola. Prvním učitelem a správcem této školy byl jmenován Konrád Přč. V roce 1888 byla tato škola převzata do obecní správy a rozšířena na čtyřtřídní. Jejím nadučitelem se stal známý houževnatý pedagogický pracovník a vlastenec Edmund Sládeček. Dne 14. září 1890 byla nákladem obce postavena a zprovozněna První česká škola, jejíž budova stojí dodnes na ulici Československé armády, č. p. 200. V roce 1902 rozhodl obecní výbor Michálkovic, vedený starostou Františkem Štilerem, o výstavbě nové školní budovy „Za kaplí“. Tak byla o rok později otevřena Česká obecná škola smíšená, č. p. 350 na dnešní ulici Čihálíkově.

Po mnohaletém úsilí michálkovických radních byl vydán vyššími správními orgány souhlas k založení vlastní měšťanské školy. Stavba školy byla prozíratelně podpořena tím, že bude vybudována na počest 60. výročí panování císaře Františka Josefa I. Tak byl dne 14. července 1909 na dnešní Sládečkově ulici položen základní kámen měšťanské školy č. p. 393. Jejího slavnostního otevření dne 8. září 1910 se svým projevem k pedagogům, žákům i rodičům zúčastnil spisovatel František Sokol Tůma. U příležitosti otevření nové školy pod názvem „Jubilejní měšťanská škola Jejího Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I.“ byly vydány slavnostní pohlednice, pamětní mince a vyšlo mimořádné číslo časopisu „Obrana Slezska“.

Zrušením německé a polské školy v Michálkovicích v letech 1919 a 1920 došlo k přeplnění 1. české školy, která byla z tohoto důvodu rozdělena na obecnou školu chlapeckou a dívčí. Chlapeckou školu vedl do roku 1938 nadučitel Emanuel Sakmar, po něm pak Alois Lacuška a Ludvík Edelsberger, dívčí školu vedl do roku 1925 Albín Lanča, po něm pak Svatopluk Neuschel, Antonín Matějka a Bohumil Trnka.

V roce 1941, v době nacistické okupace, byla měšťanská škola přejmenována na Hauptschule a stala se školou výběrovou. Pouze 35 % žáků čtvrtých tříd obecných škol se na základě předběžné zkoušky dostalo do čtyřleté „hlavní školy“. Ostatní žáci byli nuceni zůstat v obecné škole do čtrnácti let. Nacistická zvláště si vyžádala mezi učiteli tři oběti. V letech 1942 až 1943 byli v Osvětimi umučeni ředitel měšťanské školy Jaroslav Bláha a učitelé obecné smíšené školy Karel Čihálík a Miloš Tvrdý. Květnové dny roku 1945 učinily konec křivdě páchané za protektorátu na českých školách.

Pronikavé změny ve školství přinesl rok 1948. Obecným školám byl změněn název na národní. Současně byla místo měšťanské školy ustavena jednotná střední škola se čtyřmi třídami pro žáky od jedenácti do patnácti let. V roce 1949 byla v Michálkovicích zřízena zvláštní škola a dvě mateřské školy.

Další změny ve školském systému přinesl rok 1953 vytvořením osmiletých a jedenáctiletých středních škol. V této době byly v Michálkovicích zřízeny dvě osmileté střední školy: První osmiletá střední škola měla sídlo v budově bývalé měšťanské školy na ulici Sládečkově a v budově bývalé obecné školy na ulici Čihálíkově. Jejím ředitelem byl Bohumil Ranocha, zástupcem ředitele Jan Majer. Druhá osmiletá střední škola sídlila na ulici Radniční a ve školní budově na ulici Československé armády. Ta se později stala hlavní budovou druhé osmiletky. Ředitelem této školy byl Vítězslav Tomečka, jeho zástupcem František Flisník. K sedmdesátému výročí školy (1890–1960) byla zde svépomocí, díky úsilí rodičů, učitelů a patronátního dolu Petr Cingr, v této škole postavena a vybavena polytechnická dílna pro žáky.

V letech 1957-58 byl ve školství vytvořen systém základních devítiletých škol. Po úmrtí Bohumila Ranochy byly všechny michálkovické školy spojeny a centrálně řízeny ze Základní devítileté školy na Sládečkově ulici. Ředitelem této školy byl jmenován Vítězslav Tomečka, zástupcem ředitele Jan Majer. Toto řešení bylo sice úsporné, avšak na řízení a dohled čtyř školních budov s družinou mládeže a školní jídelnou velice náročné. Tísňivý nedostatek učebních místností v jednotlivých školních budovách donutil představitele obce i města Ostravy napláňovat postavení nové michálkovické školy.

V roce 1965 byla nákladem 9,5 milionů korun postavena v Michálkovicích nová Základní škola U Kříže. Vítězslav Tomečka vzpomíná: „Pamatuji si, jak jsme s předsedou Sdružení rodičů a přátel školy Zdeňkem Gregorem chodili v gumácích po stavbě, kontrolovali, jak výstavba pokračuje, a žadonili o různé stavební úpravy projektovaných budov. Musím připomenout a vyzvednout mimořádné úsilí rodičů našich žáků, učitelského sboru i patronát dolu Petr Cingr při úklidu, stěhování kabinetů a školních pomůcek ze čtyř starých školních budov. Za krásného posledního srpnového dne se ke slavnostnímu otevření nové školy sjeli hosté z vedení města, obvodu, patronátního závodu, žáci i jejich rodiče. Tehdy, jako nejmladší ředitel školy ostravského okresu jsem měl štěstí na velmi dobré pedagogy v učitelském sboru. M. Krmášková, A. Javorková, A. Kolářová, L. Marynčáková, Z. Sedláčková, I. Skazíková, K. Čepová, M. Miklíková-Jurošková, velký přítel P. Svrčina a další – při letošní oslavě čtyřicátého výročí této školy všichni byli kolem mne.“

Vítězslav Tomečka své vzpomínky končí slovy: „Po srpnových událostech roku 1968 však všechny mé další plány o rozvoji školy byly přerušeny. Jako kapitán Československé armády v záloze jsem prověřkové komisi, na otázku k mému postoji ke vstupu vojsk Varšavské smlouvy na území Československa, odpověděl záporně... – a následující den jsem byl zbaven funkce ředitele školy.“

KVĚTOSLAV TUČNÍK *1930

Měšťanská škola

Po vyjití pěti školních tříd obecné školy (od svých šesti let) postoupili žáci do měšťanské školy. Od 1. třídy měšťanky pokračovali až do 3. třídy, dobří žáci ještě pokračovali do 4. třídy – o to většina žáků usilovala.

Němci měli zájem, aby se do pracovního procesu dostávalo co nejvíce lidí. Vymysleli, že 1. třída měšťanské školy se zruší a tak všichni žáci budou mít za tři roky i čtvrtou měšťanku. Například to pak vypadalo tak, že jsem obdržel vysvědčení z páté třídy obecné školy s datem 28. 6. 1941 a z druhé třídy měšťanské školy 9. 6. 1942.

Na měšťanskou školu jsem nastoupil v Ostravě-Zábřehu na Hulvácké ulici. Ale asi v roce 1943 byl v této škole zřízen lazaret pro zraněné německé vojáky. A naše měšťanská škola byla přeložena do budovy existující české měšťanské školy v Ostravě-Zábřehu Družství za nynějším náměstím Generála Svobody. Obě školy se střídaly ve vyučování – jedna škola dopoledne a druhá odpoledne. A obráceně.

V suterénu školy měli Němci vojenskou kuchyni. Uvařená jídla někam odváželi. V budově byla velká okna a z jednoho si vytvořili vstup do kuchyně tak, že vcházeli do kuchyně oknem, které bylo asi 25 cm nad zemí, a pokračovali dolů po dřevěných schodech vybudovaných pro tento vstup. Tím byl provoz školy zcela oddělen od vojenské kuchyně.

V horkém létě si jedna spolužačka o přestávce nabrala do sklenice vodu a šla si sednout ke svačině do lavice. Vodu nedopila a před koncem přestávky zbytek vody vychrstla do otevřeného okna vedle své lavice. Bezprostředně se ozvalo silné německé řvání. Do třídy vtrhnul jeden z učitelů a ptal se, kdo vyléval z okna vodu. Spolužačka se přihlásila, že ona vychrstla zbytek vody, který nedopila, ze sklenice. Musela hned k řediteli školy, kde stále ještě řval německý důstojník. Že ho údajně schválně polila vodou. Chtěl stále vědět, kdo ji k tomu navedl. Spolužačka nepřestávala plakat, vysvětlovala, že neviděla z okna, že lavice nestojí až u zdi.

Pohyb Němců při vstupu nebo východu z kuchyně byl velmi omezený. Během dne kuchaři nevycházeli z budovy a kontrolních návštěv jsme si nikdy nevšimli. Navíc Němec nebyl polit, ale jen pokropen tou troškou vody ze skleničky, která se ještě ve vzduchu rozprskla.

Němec se nakonec omezil na požadavek „přísného potrestání“ děvčete. Ředitel školy navrhl přemístění spolužačky do jiné školy, což Němec akceptoval. To se pak také tak stalo. Jak málo stačilo k velkým problémům.

V roce 1945 při útěku v dubnu měli Němci z lazaretu tak naspěch, že ve sklepě školy na Hulvácké ulici nestačili odvézt některé své raněné vojáky. Sklep školy jim sloužil jako kryt před leteckými útoky sovětských letadel s ruskými i československými posádkami. Můj bratr zapomenuté vojáky v lazaretu též viděl. Byli to ti, co mohli jen ležet.

Po skončení války to byla opět měšťanská škola.

Mgr. JOSEF VÁCLAVÍK *1953

Dětství v Marijánkách za kostelem

Nesedávali jsme u počítačů, ale chodívali jsme ven polítat. Naším královstvím bylo okolí kostela na Stojanově – pak Myslivečkově náměstí. Boční schodiště, vchody a vrcholem frajeřiny bylo obejít kostel dokola po římse.

To pravé ořechové však začínalo pár metrů za kostelem v místech dnešního okraje sídliště Fifejdy. Povšimněte si, že budovy stojí trochu v dolíku...

Tady byla naše CIHELNA, naše Eldorado, tedy opuštěné hliniště. Vlastní výrobní areál stával kousek bokem a sloužil jako sklad kovošrotu – po našem sběra. Okraj tvořil poměrně příkrý svah, který sloužil jako skládka širokému okolí – přívlastek „černá“ ještě neexistoval. Byl neustále doplňován dalšími poklady a čas od času se zde objevil buldozer, řízený tatínkem našeho kamaráda Štěpána Sabeva, který vše poněkud zplanýroval, a vše pokračovalo dál k obecné spokojenosti. Jen se člověk musel trochu dívat pod nohy, neboť se zde mezi jiným vyvážel i obsah kanálů, kam jeden hravě zahučel více než „po kostky“ – a doma si to potom odskákal.

Ale skutečné eldorádo začínalo dole. Byly zde rozesety krátery po pumách amerických letadel z 2. světové války zaplněné vodou, ve kterých se dařilo různé havěti, kterou jsme čas od času lovili do sklenic od zavařenin a nosili do školy. Soudružky učitelky se alespoň tvářily, že z toho mají radost.

Stálo tady pár zahrádkářských bud, v jednom přístřešku zde vegetoval jakýsi podivný konstruktér a vynálezce, který na obrovském kreslicím prkně rýsoval mnohamotorové bombardéry. Dodnes mi vrtá hlavou, co to bylo za personu.

Říká se, že v každém z nás je kus pyromana. Zde měl každý bohatou možnost realizace této úchylky. Dřevo se tu válelo více než dost a když se oheň dostatečně rozhořel, dalo se to vylepšit kusy téráku a dým se valil jak z hořících naftových polí na celé Mariánky. A pokud se na nás nějaký rozhořčený dospělák rozběhl a ve vzduchu smrdělo několik facek, do ohně jsme přihodili pár kusů eternitu – a ty přibíhajícímu explodovaly přímo do tváře. Jednou nás takový neurotik hnál až k náměstí, setřáslí jsme ho až někde u kina Slávie.

Ve zdech hliniště jsme hloubili bunkry, samozřejmě bez výdřevy a dodnes nechápu, že nás to nezavalilo.

Po cihelně jsme se potulovali v partách, a pokud jsme narazili na podobnou smečku, zpravidla z Přívozu, během chvíle vzduch plnily létající šutráky a kusy cihel, které se nezřídka trefily. Ale to nikdo nebral tragicky – dotyčný měl zkrátka

dávat pozor, odkud co letí. Pamatuji na naši tajnou zbraň – maxiprak – který sestrojil Petr Vlček, jenž utáhl do vzduchu na slušnou vzdálenost čtvrt cihly.

Ovšem, pokud se na našem levém křídle z areálu bývalé cihelny vyrojila tlupa cikánů, přívozští přestali být protivníkem, obě rojnice udělaly vzorný obrat o 90 stupňů a spojily se proti společnému nepříteli – a kameny létaly vesele dál.

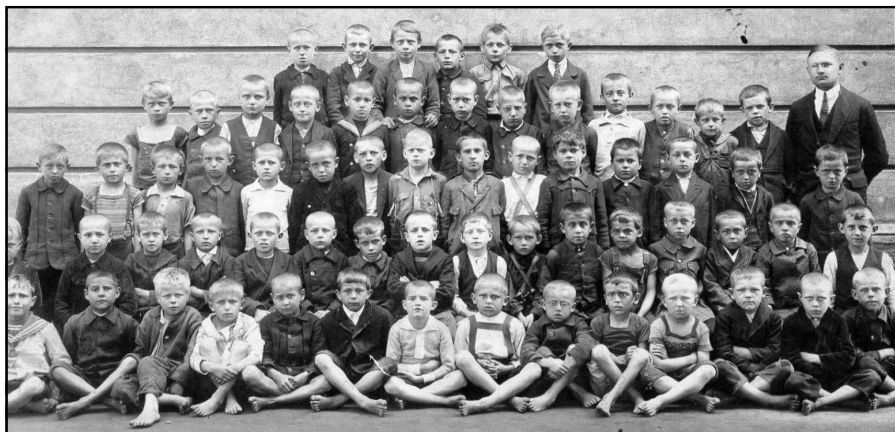
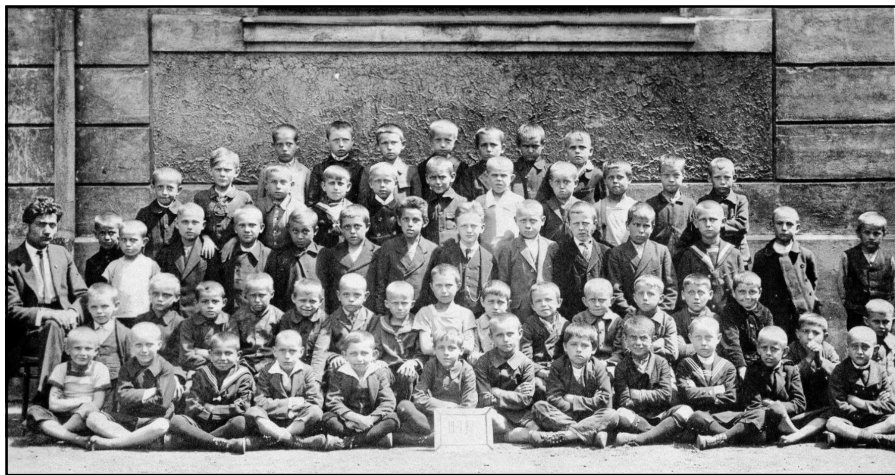
Ostatně, cikáni z cihelny u nás měli nejeden vroubek a zářez. Tak třeba v kovošrotu za plotem ležel a lákal nás stříbrný vrak stíhačky MiG-15. Ale výše jmenovaní obyvatelé areálu nás vždy, když jsme překonávali plot, nabonzovali hlídači, jehož vlčák si na nás evidentně brousil zuby, a tak z výpravy do útrob MiGu navždy sešlo...

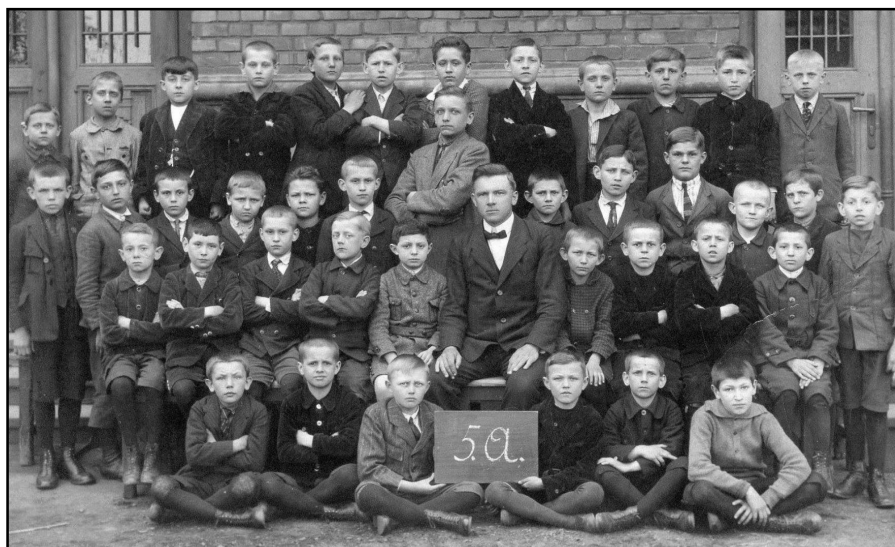
Velmi se mi líbila cikánka Juliška z Ludmiliny ulice. Chtěl jsem ji po setmění, když už jsem měl být dávno doma, ukazovat romantické hvězdy nad plotem TJ Baníku Mariánské Hory. Leč asi byla děvucha vyspělejší, hvězdami jsem ji evidentně nezaujal a z ukazování nic nebylo.

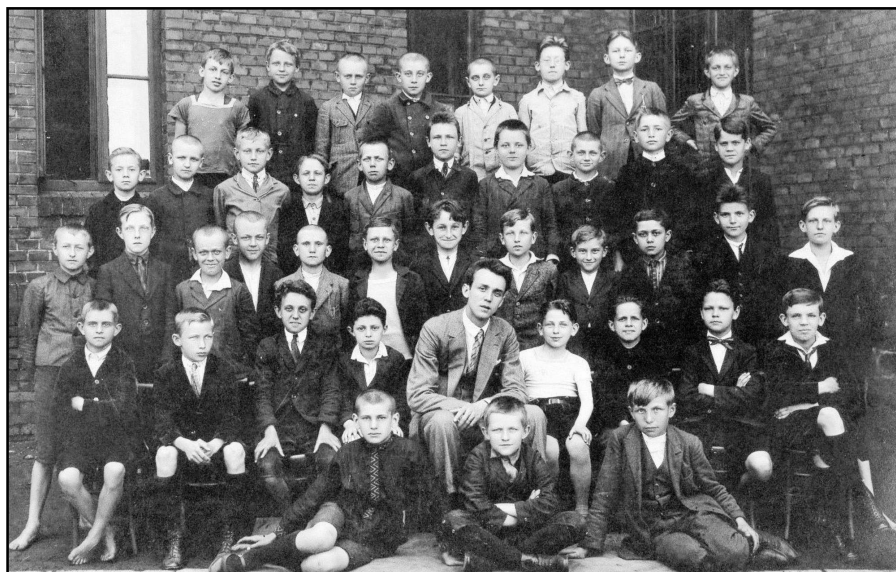
A mohl bych vzpomínat na další a další zážitky – na takové dětství se jen tak nezapomíná...

Mgr. Ludmila Janoušková *1946

Tatínkova vítkovická školní docházka – Oldřich Zlatohlávek *1913 +1987

Obsah

RNDr. JIŘÍ BÁRTA *1947	5
ANTONÍN BLAŽEK *1928 †2018	8
MUDr. JIŘÍ BOŘUCKÝ *1919	16
ANDREJ ČERVENÁK *1947	22
STANISLAV DROZD *1938	25
OLGA DULAJOVÁ * 1933	27
ALENA ĎUROŠKOVÁ *1948	29
OLGA FOLTÝNOVÁ *1941	31
MARIE GLOMBÍČKOVÁ *1941, MARIE CHOLEVOVÁ *1940, DAGMAR TALÁŠKOVÁ *1953	34
ALENA GRUŠKOVÁ *1932	37
Mgr. BLANKA CHROSTKOVÁ *1941	40
MIROSLAV KALOUS *1927	47
JANA KAŠINGOVÁ *1941	52
MIROSLAV KOŠNOVSKÝ *1934	56
Mgr. EVA KOTARBOVÁ *1948	61
MILOSLAV KROČEK *1920 †2016, DRAHOSLAVA KROČKOVÁ *1922 †2010	65
Ing. ANTONÍN OBŮRKA *1940	73
Ing. JIŘÍ PETRÁŠ *1929	76
MARIE RASOCHOVÁ *1931	79
DRAHOMÍR RŮŽIČKA *1935	81
MOJMÍRA SUCHÁČKOVÁ *1949	83
EVA SVATOŠOVÁ *1934	85
Ing. MIROSLAV SÝKORA *1933	88
DAGMAR ŠIMKOVÁ *1931	92
DAGMAR ŠURANYI *1969	98
VLADIMÍR TOBIÁŠ *1934	102
VÍTĚZSLAV TOMEČKA *1926 †	107
KVĚTOSLAV TUČNÍK *1930	110
Mgr. JOSEF VÁCLAVÍK *1953	112
Mgr. LUDMILA JANOUŠKOVÁ *1946	114

PAMĚŤ OSTRAVY

ALMANACH PRACÍ Z PROJEKTU KNIHOVNY MĚSTA OSTRAVY

sestavila

Jarmila BUREŠOVÁ

jazyková korektura

Irena ŠŤASTNÁ

obálka

Andrea PEŘÍKOVÁ

grafická úprava a tisk

Miluše POLOKOVÁ

TISK MORAVAPRESS s.r.o.

vydala

KNIHOVNA MĚSTA OSTRAVY, příspěvková organizace
s finanční podporou statutárního města Ostrava
vydání 1.

Ostrava 2018

ISBN 978-80-906989-6-3

